TEATRU DE FĂNUŞ NEAGU • TINERI AUTORI • ARTE • SPORT

Anul XIII
39 (439)
Sîmbătă
26 septembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MIHU VULCĂNESCU : Hanul lui Manuk, azi, în reconstrucţie

IN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

Reflecţii asupra viitorului

Astăzi, fiul meu (şase luni !) a vrut să mănînce globul pămîntesc. Cititorul să fie liniştit, nu voi divulga cu ajutorul literaturii viaţa intimă a băiatului, scriindu-i rînduri „pentru adormit", sau, în vreun roman, „sfaturi pentru fiul meu", etetera. Întîi pentru că ignoranţa e o stare care trebuie trăită la vîrsta necesară, ca o protecţie împotriva a tot ceea ce o poate lua înaintea experienţei, adică a inteligenţei precoce. Şi apoi, libertatea, acel sentiment divin de triumf care ne stăpîneşte cînd privim cerul şi pădurile numai în anonimat ţîşneşte parcă atît de copleşitor din fiinţa noastră. Asta nu înseamnă, firește, că neanonimii sînt înlănţuiţi, ci doar că ei au, vorbind în jargon ştiinţific, o *genă* de adaptare în plus la o anumită activitate publică. Dacă fiul dumneavoastră n-o are, de ce să-l nenorociţi atentînd la anonimatul lui, în care el e stăpîn fericit pe un avion, pe o locomotivă, sau pe un transatlantic ? Un băiat, călare pe un excavator păşitor, care înfige în moloz cu zgomot şi manevre julverniene, dinţii cupei uriaşe de metal pe care o manevrează de sus, sau un tînăr inginer monteur, care aşteaptă un tren cu piese împachetate, fără viaţă, cărora el urmează să le găsească subtilele ghivente, să le îmbuce şi să facă astfel să apară strălucitoare de frumuseţe şi de putere, turbina şi generatorul de curent care va lumina oraşul, ce-şi poate dori mai mult un părinte pentru fiul său ?

Aşa gîndim noi, părinţii ! Dar ce vor gîndi ei, copiii, cînd vor fi în stare de a gîndi ? m-am întrebat văzîndu-l cum se uită, cu o expresie de încîntare extremă, spre globul pămîntesc de pe biroul meu. Culorile lui frumoase îl atrăgeau şi a întins mîinile spre el. Cred şi eu, am gîndit, e frumos pămîntul nostru, culorile lui sînt adevărate, nu e nici o iluzie, ne place şi nouă, nu numai ţie. Şi i l-am dat să văd ce face cu el. L-a apucat foarte strîns în braţe şi odată luat în posesie, după cîteva clipe în care uimirea lui s-a întors înapoi de unde ieşise, l-a dus la gură şi a vrut să muşte din el.

Ei bine, i-am spus, asta să n-o faci, chiar dacă soarta te va împinge să ajungi un cuceritor. Pămîntul nostru nu e nici de luat în posesie de o singură persoană şi nici de înfipt dinţii în el şi mîncat. Mai trebuie şi la alţii, nu e numai al tău !

Şi i-am luat, enervat, globul nostru terestru din braţe. Da, mi-am zis, dar cînd va fi cu adevărat pe mîna lor, ce vor face din el ? Unii se mîndresc în mod stupid văzîndu-i pe copii jucîndu-se de-a rachetele şi de-a cosmodroamele, zicînd că vor face şi vor drege cu ele prin cosmos, că asta e o mare isprăvi, ca şi cînd isprava asta n-am fi început-o noi, şi ca şi cînd nu ne-ar trebui un secol de aici înainte să ne gîndim dacă drumul pe care am apucat este sau nu cel bun, şi dacă nu e, să lăsăm acest mare semn de întrebare copiilor noştri, să răspundă la el şi să oprească energic, dacă asta va fi concluzia la care vor ajunge, cursa care se impune omenirii nu ştim de către cine şi ne tulbură minţile.

Degeaba citeşte un posesor de automobil că în frumoasa dimineaţă în care el se pregăteşte să plece şi să-şi petreacă week-end-ul la iarbă verde, o sută dintre cei ca el au deja certificatul de deces în buzunar, iar pe cîteva mii îi aşteaptă deja rotilele în care îşi vor petrece restul zilelor, sau cîrjele care le vor înlocui picioarele. Nimeni, citind acest adevăr al statisticilor, nu se va duce speriat la C.E.C. şi va da altă destinaţie banilor pe care îi strînge pentru maşină. Deşi ardeleanul, mai înţelept parcă, are o vorbă :

dacă vrei să more
cumpără-ţi motore

Şi nimeni, avînd deja această maşină, nu se va duce să dea un anunţ la mica publicitate : *vînd Fiat-1300, stare excepţională, ducă-se pe pustii !* Nici semnatarului acestor rînduri nu-i trece prin cap să facă aşa ceva. Acei o sută de morţi săptămînal şi acele cîteva mii de grav răniţi sînt alţii, nu noi. Sînt persoane abstracte, fiinţe fără chip şi formă, care numai lor o să li se întîmple astfel de pocinoage, pe-acolo prin Franţa, nu nouă, aici în România.

Ce legătură are asta cu cosmosul ? ar putea să mă întrebe cineva. Cucerirea spaţiului extraterestru şi a planetelor este visul milenar al omenirii. Cum o să ne oprim de a o mai face ? Are legătură, fiindcă face parte din acelaşi sistem tehnic care a creat automobilul. Şi dacă, aşa cum ne arată studiile, acesta din urmă ne face mai agresivi la volan, unde e progresul ? „Faptul că un individ poate fi investit brusc, din chiar clipa demarării, cu o putere materială şi cu o forţă disproporţionată faţă de mijloacele naturale de care dispune fără efort apreciabil, constituie o sursă posibilă de abuz", scrie cercetătorul. Dar cei care dispun de mijloace mult mai mari ? Are omul destulă minte ca să stăpînească forţa colosală pe care inteligenţa lui iscoditoare a descoperit-o ?

Am citit şi am recitit în aceşti ani, de cîteva ori, admirabila carte de o mie cinci sute de pagini, a ziaristului american William Shirer despre *Cel de-al treilea Reich, de la origini pînă la cădere*, într-o traducere franceză, care mi-a plăcut aşa de mult încît simt un regret că divulg aici această lectură parcă numai a mea. Am avut sentimentul, şi am fost gelos, că citesc parcă un al doilea „război şi pace" al timpurilor noastre, scris pe bază de documente, căzute în mîinile armatei americane, vîrîte în cutii şi lăsate să zacă undeva în arhivele secrete ale statului american. Bravul ziarist, care trăise mulţi ani în Berlin adus de meseria lui, le-a cercetat cu pasiune şi a avut talentul de sinteză necesar să scrie nu cincisprezece mii de pagini, cît ar fi putut fi tentat, ci de zece ori mai puţin, avînd deci, asemeni unui mare romancier, intuiţia atît a limitelor curiozităţii şi atenţiei cititorului, cît şi a limitei interesului pe care îl poate stîrni un astfel de subiect despre care s-a scris atît de mult. Expunerea este simplă şi autorul posedă puterea de a se abţine de la comentariile la care ar fi fost un european ispitit. Format la şcoala „faptului" la care fuseseră formaţi scriitori străluciţi ai generaţiei sale, W. Shirer se mulţumeşte cu o singură idee pe care studiul documentelor i-a inspirat-o : avea în faţă arhivele unor cuceritori. Atît. Să povestească deci lugubrele lor fapte, (fiindcă vor fi lugubre, documentele o dovedesc), urmărind această idee simplă şi purtat de experienţa sa directă pe care i-a prilejuit-o şederea chiar în acei ani în Germania... Iar nouă să ne dea posibilitatea să medităm liber asupra lor.

E greu de înţeles. De ce, după primele anexări, a Austriei şi a regiunii sudete, care limitau cuceririle germane la teritorii locuite de germani, şi acceptate în mod laş, de către celelalte puteri, Hitler nu s-a oprit ? Atacul asupra Poloniei a declanşat *de facto*, începutul celui de-al doilea război mondial. De ce a atacat Hitler Polonia ? De ce adică a declanşat el războiul ? Odinioară Tolstoi, respingînd explicaţiile istoricilor şi militarilor, se întreba ce a căutat Napoleon în Rusia şi nu găsea un răspuns în afara determinismului la care e supusă fiinţa umană îndată ce pe locul unde ea trăieşte apare un mit şi un mecanism care îl propagă şi îl transformă în forţă care supune voinţele şi influenţează conştiinţele. I se reproşează lui Napoleon executarea ducelui d'Enghien ! Ce glumă ! Citiţi cum s-a purtat Hitler nu cu un om, ci cu popoare întregi sub ochii unei omeniri care se uita la înjosirile la care erau supuse aceste popoare ca şi cînd n-ar fi privit-o nicidecum.

S-a întîmplat ceva care ne pune o gravă dilemă în faţă. Acest cuib de cuceritori, care reuşiseră să pună mîna pe naţiunea germană deodată se prăbuşeşte în conştiinţa noastră citindu-le faptele, în clipa cînd aflăm că la ideea lor de cucerire s-a adăugat sau a fost însoţită în planurile lor de ideea de exterminare a celor cuceriţi sau transformarea lor în sclavi, în sensul pe care îl avea în antichitate acest cuvînt. *Idee care a fost pusă în practică.* Istoria însăşi parcă stă la îndoială : să-i treacă pe aceşti posedaţi în filele ei ? Intră şi astfel de fapte în istorie ?

Dar pe ce s-au bizuit ei totuşi pornind la neagra lor aventură ? Nu putem să evităm să ne gîndim că s-au bizuit pe puterea armelor, a armamentului modern în general. Maşinile, ingenioasele maşini... Motoarele, ingenioasele şi puternicele lor motoare au duduit pe pămîntul Europei şi au îngrozit populaţiile cu sinistrele sirene care urlau, însoţind avioanele, stukas-urile lor în picaj. Göring a fost personal, un bun aviator, dar el a fost mai ales un mare organizator al acestei arme. Cutare alt bandit ca şi el a fost un mare financiar care a făcut ordine în finanţe şi a redresat marca prăbuşită. Un altul a redresat industria, care a început să lucreze ca un ceasornic de precizie, întors bine la timp... Nici nu-ţi vine să-ţi crezi ochilor citind ! Îţi cade cartea din mînă !

Fiecare secol îşi are dilemele şi temerile lui în ce priveşte viitorul. Citim, rîzînd cu ironie, de ce se temea omul din secolul cutare, că va fi în secolul următor ! În secolul următor însă, nu s-a întîmplat nimic ! Şi nici în cele următoare acestuia.

În secolul nostru însă s-a întîmplat. Revoluţia franceză e un poem idilic faţă de ceea ce s-a petrecut cu noi în numai cincizeci de ani. Şi copiii sau nepoţii generaţiilor actuale nu mai au dreptul să ia cunoştinţă cu ironie de temerile şi neliniştile noastre. Şi să zică : ia uite de ce se speriau săracii bunici.

Nu sîntem săraci ! Şi dacă vor să nu îi se întîmple lor ceva şi mai rău, să se gîndească bine : din moştenirea pe care le-o lăsăm, acest cult pentru maşini, este el bun sau nu ? !

Deturnarea atenţiei are consecinţe enorme : Cultul soarelui, de pildă, n-ar fi mai bun, în timp ce am continua să ne perfecţionăm utilele noastre maşini cu care să zburăm şi în Sirius, dacă avem chef ? Sau al apei, misterioasa apă din care am ieşit, mama noastră şi care înconjoară cu albastrul ei strălucitor, globul pămîntesc ?

Marin PREDA

Tradiţie şi progres

Activitatea literară este unul dintre faptele umane cele mai legate de timp, considerînd aici timpul atît în existenţa lui obiectivă, măsurabilă, cît, şi mai ales, în realitatea lui psihică, mai exact : în acţiunea lui asupra psihicului uman şi cu care scriitorul are a face mai mult decît au de a face alţi oameni. Bineînţeles, orice activitate omenească este supusă timpului, într-un fel sau în altul. Acesta este un adevăr banal. Dar, ca orice adevăr banal, şi acesta nu e rău să fie cîteodată cercetat din nou. Cercetîndu-l cu privire la literatură în comparaţie cu alte activităţi umane, oricine poate observa că, de exemplu, ideea de învechire are în dezvoltarea literaturii un înţeles deosebit de acela pe care îl are în dezvoltarea activităţii materiale a omului.

Prin trecerea timpului o operă literară, de la început valoroasă — şi adaug imediat : indiferent de aprobarea sau dezaprobarea contemporanilor — îşi întăreşte valoarea şi se înscrie tot mai adînc în durată. Aşadar, în general vorbind şi ţinînd seama numai de valorile adevărate, în literatură veche nu este tot una cu învechit. În dezvoltarea literaturii epitetul de depăşit nu este la locul său, iar atunci cînd este întrebuinţat în aprecieri critice el provine dintr-o falsă considerare a creaţiei literare, mai exact spus, provine dintr-o asemănare greşită a literaturii cu alte activităţi umane în care perfectibilitatea se exercită într-un domeniu material. Este exact ceea ce se face atunci cînd, de exemplu, un manuscris prezentat la o editură este măsurat cu centimetrul pătrat, importanţa lui crescînd cu suprafaţa hîrtiei scrise.

Cred că se poate vedea din cele spuse pînă acum că în dezvoltarea literaturii tradiţia are o însemnătate adîncă, pentru că această însemnătate izvorăşte din firea adîncă a lucrurilor. Fenomenul literar, în dezvoltarea lui, este sprijinit şi nutrit de tradiţie şi, lucru de fel paradoxal, el este ajutat de tradiţie să se dezvolte armonios şi viguros. Ce înseamnă tradiţie în dezvoltarea literaturii ? Aş înţelege prin tradiţie literară un ansamblu, mai mult sau mai puţin cîrîndui, de obişnuinţi, de maniere, de deprinderi şi în acelaşi timp, un mănunchi de opere exemplare prin construcţia lor durabilă, aşadar un tezaur de valori clasice. Tradiţia presupune şi chiar cere oarecare trecere de timp şi o aşezare temeinică şi trainică a fondului spiritual al unei literaturi. Felul în care tradiţia se face simţită nu este acela al imitaţiei unor modele, ci continuarea în forme întotdeauna susceptibile de înnoire a acelui fond spiritual de care am vorbit. Acest fond spiritual formează ceea ce este comun, nu numai la un moment dat ci de-a lungul unei mari perioade de timp, tuturor scriitorilor unei literaturi. Este ceea ce te face să spui despre o operă literară, după primele pagini citite, că aparţine unei literaturi sau alteia. Cu alte cuvinte în prezenţa acestui spirit se simte firea naţională a unui scriitor, indiferent de temele pe care le elaborează, indiferent de moda epocii, indiferent chiar de universalitatea pe care el o poate avea sau o poate căpăta.

În activitatea ştiinţifică o metodă de cercetare nouă poate anula o metodă mai veche. În literatură, o artă literară nouă, un mod de expresie nou, nu anulează arta literară mai veche, modul de expresie mai vechi. Acest lucru este chiar, în literatură, de negîndit. Arta literară a lui Victor Hugo nu desfiinţează arta literară a lui Virgiliu, modul de expresie al lui Hugo nu este anulat de acela al lui

Al. PHILIPPIDE

(Continuare în pag. 6)

Hanul lui Manuk şi enigmele unui aventurier

Edilii Capitalei au avut excelenta ideie să reconstituie vestitul han al lui Manuk, care era acum o sută de ani un centru în centrul Bucureştilor, un punct plin de viaţă în mijlocul acelor uliţe scurte şi întortochiate în care bucureştenii vor găsi urmele unui trecut apropiat şi vor admira opera actuală de tăiere a bulevardelor, a străzilor lungi, spaţioase şi drepte.

Aceste străzi erau înguste şi întortochiate ca pădurile din care a ieşit Bucureştiul şi care se întindeau pînă la Dunăre. **Danuib** în limbă slavonă însemnează **„stejar"**, Dîmboviţa **(frunză de stejar).** Numele judeţului Ilfov vine de la **Ilf,** codru de arin. **Ialomiţa** înseamnă **„stea stearpă".**

★

Acest Manuk era un armean bogat. Ducea o viaţă de fast şi făcea diplomaţie. În războiul turcilor cu ruşii, el a dus tratative între cele două puteri, fiind şi agreatul Ţarului şi al Sultanului, care l-a numit Domn al Moldovei. Firmanul, însă, n-a fost pus în aplicare iar Manuk a murit mai tîrziu, otrăvit. În epoca noastră, hanul său a devenit „Hotelul Dacia", care avea şi o scenă de teatru şi făcea concurenţă aprigă Teatrului Naţional. Stilpul acestei formaţiuni artistice îl constituia un actor celebru pe atunci, Bozianu.

Sala de la hanul lui Manuk devenise o concurenţă serioasă a Teatrului Naţional din Bucureşti. Cînd se supărau pe direcţie, actorii plecau în grup la hanul lui Manuk, şi jucau pe scena acestuia. În copilăria mea, am văzut acolo piesa „Păcală şi Dracul", care mi-a inspirat, probabil, „Cocoşul Negru".

Mai era la hotelul Dacia, pînă-n zilele noastre, un restaurant, camere pentru pasageri şi o curte imensă plină de vite, de căruţe şi de oameni veniţi cu treburi la Bucureşti.

Hanul lui Manuk a fost ridicat după trei ani de la căderea sultanului Selim al III-lea (1808) şi a dăinuit pînă acum cîţiva ani, cînd a fost dat pradă tîrnăcoapelor nemiloase. Arhitectura lui era orientală. Prin aceasta, era un punct de atracţie al călătorilor şi un tîrg care le întrecea pe toate, contribuind la dezvoltarea comercială a capitalei noastre, al cărei centru era pe atunci dincolo de Dîmboviţa. Palatele domneşti se zideau acolo iar locul care a devenit astăzi centrul Bucureştilor, era o simplă periferie. Cînd s-a ridicat „Ateneul Român", presa a protestat vehement împotriva unei instituţiuni atît de importante care se ridica „dincolo" de „barieră". Acolo unde e acuma Biserica Creţulescu, alături de Palatul Republicii, era un han la marginea oraşului pentru adăpostul drumeţilor. Biserica Creţulescu a fost ridicată de una din fetele lui Brîncoveanu, Safta. Era închinată memoriei celor ucişi : domnitorului Constantin Brîncoveanu şi a fiilor săi supliciaţi la Constantinopole, la „Edicule", „închisoarea de la şapte turnuri". Cele mai importante hanuri erau mai toate în partea comercială de atunci a Bucureştilor, printre străzile breslaşilor : strada şelari, strada gabroveni, lipscani şi a tuturor negustorilor care-şi aduceau marfa din Gabrova, din Lipsca şi din alte oraşe occidentale.

Constantin Brîncoveanu a căzut victima unchiului şi secretarului său stolnicul Constantin Cantacuzino, numit „Costache Cilibiul", un om foarte cult, care purta corespondenţă cu puterile Austriei şi cu Rusia şi care şi-a trădat unchiul, predînd aceste scrisori turcilor. El intriga ca să-şi aducă pe fiul său la tron, pe Şerban Cantacuzino. Dar aceste intrigi nu i-au priit, deoarece atît stolnicul Cantacuzino cît şi fiul său Şerban au fost, la rîndul lor, omoriţi de sultan. E celebră fraza văduvei lui Constantin Brîncoveanu :

— „Am atîţia bani să fac un pod pînă la Dunăre şi să-mi răscumpăr bărbatul". Averile lui Brîncoveanu erau imense. El a fost decapitat şi pentru faptul că n-a vrut să spună unde le are.

Manuk a cumpărat cu banii Baraicdarului (adică purtător de steag, înalt rang în armata turcească) moşii, tîrguri, case şi chiar munţi. Păzitorul steagului verde al Profetului, Baraicdarul avea toată încrederea în el, dovadă că-i încredinţase şi averea proprie s-o plaseze favorabil. Burduf de bani, Manuk a plecat să trăiască la Paris, unde aventurierul armean a dus o viaţă princiară în palatul pe care-l avea în strada Verneuil. Se spune că cu avuţiile şi cu risipa sa a „speriat Parisul". Guvernul lui Mahomed al II-lea a cerut lui Napoleon I, extrădarea străinului. Manuk a fugit în Rusia unde, ca şi la Paris, a continuat o viaţă de fast. Fuga lui Manuk a fost provocată de prietenul său Fouché, care era ministrul poliţiei şi care i-a atras atenţa asupra cererii lui Mahomed al II-lea şi, ca urmare, i-a înlesnit şi fuga. Manuk avea tot ce trebuia ca să se înţeleagă cu Fouche, marele şi puternicul ministru al poliţiei şi om al zilei şi ale cărui banchete rivalizau cu ale lui Talleyrand. De aceea nu puteau să aibă sfîrşit bun, oricît ar fi opus şiretenia orientală diplomaţilor iscusiţi din capitalele occidentale.

Printre vizitatoarele de la Paris ale lui Manuk, care fusese ridicat la rangul de prinţ de către sultan, se afla şi o vestită chiromanciera care făcea furori pe vremea aceea şi

Victor EFTIMIU

(Continuare în pag. 3)

cronica pietonului

Enciclopedice

Spada lui Carol cel Mare, cu care se tăiau capetele gentilomilor era numită nostim, între intimi, „Petrecăreaţa". Spînzurătorii, vulgul îi zicea cum nu se poate mai nimerit „Văduva", ca o trimitere şugubeaţă la situaţia unei femei veşnic singure, de care bărbaţii rînd pe rînd se prind şi se desprind. Fantezia populară este capabilă să facă pitoreşti şi cele mai odioase cuvinte. Cînd este vorba de umor, ştim că resursele noastre nu se termină niciodată, oricît de teribilă ar fi împrejurarea.

Valul de violenţă care bîntuie azi omenirea trezeşte ideea unei posibile istorii a instrumentelor de tortură, a unui dicţionar complet al supliciilor fizice şi morale de la origini pînă în zilele noastre. Ar fi o lectură captivantă. Ar fi un succes editorial de mare răsunet. Lumii, orice s-ar zice, îi place, din instinct, literatura neagră, pentru ca apoi viaţa să i se pară mai luminoasă, după remediul ştiut al tragediei antice.

Ce surpriză, răsfoind enciclopedia franceză de la finele sec. XIX (cînd totuşi grozăviile nici nu începuseră bine), să afli, de exemplu, că ghilotinii era cît pe-aci să i se spună, foarte gingaş, aproape frivol : „Louisette", după numele doctorului Louison, co-inventatorul maşinii de scurtat capetele. Doctorul Guillotin, colegul său de invenţie, a avut mai mult noroc, legîndu-şi numele de sus-zisa, iar doctorul Louison se zice că ar fi fost disperat văzîndu-se întrecut la roata nemuririi.

Aşadar, Louisette, Pauvre Louisette !

CANDID

ÎN ACEST NUMĂR

Deceniul literar '60 — '70
Suplinitor se divulgă
Ilustraţii de Mihu Vulcănescu

cronica literară

Zaharia Stancu
CÎNTEC ŞOPTIT

Dacă dăm de o parte versurile ocazionale, avem surpriza de a redescoperi în volumul *Cîntec şoptit* un imagist profund şi un elegiac cu simţ muzical. Versurile mai vechi ale lui Zaharia Stancu cultivau o bucolică aspră şi o erotică pătimaşă. Natura rămîne şi în poemele de acum cadrul esenţial, numai că poetul o priveşte cu un ochi melancolizant, înfiorat de ideea morţii. Cele mai frumoase versuri sînt (le spune chiar autorul !) nişte romanţe naive unde este vorba de îmbătrînire şi singurătate, de ierburi, păduri şi de moarte, teme eterne, tratate de Zaharia Stancu în stilul unui animism nostalgic :

„Nu-mi mai număra anii şi zilele,
Tot n-o să afli cît mai am de trăit.
În dumbrava din marginea satului
Cîntînd cucul a răguşit.

Dragoste, nu mai sărut pe nimeni,
Nu mai fumez nici măcar o ţigare.
Altădată zburam ca un zmeu,
Acum ca un lăstun de mare.

Port pe tîmple fulgi de argint,
Nimeni nu se-nghesuie să mi-i fure.
Ca să tai stejarii rotaţi
Îţi trebuie nu cuţit, ci secure.

Seara vine cu paşi albaştri,
Noaptea cu iepuri de catifea.
Unii oameni se plimbă pe lună,
Eu numai pe-această şubredă stea.

Iarba e iarbă şi pe-ntuneric,
Şi-n miezul nopţii rămîn vii florile.
Roua se destramă atunci
Cînd o calcă în tălpi zorile.

Nu-mi mai socoti anii şi zilele,
Tot n-o să afli cît mai am de trăit.
În dumbrava din marginea satului
Cîntînd cucul a răguşit"

Farmecul acestor versuri vine din simplitatea şi sinceritatea lor. Ele au o simbolistică naivă, însă plină de gravitate şi cu rezonanţe adînci. Sania eseniniană aleargă peste zăpezile timpului *(Grîu şi pălămidă)*, un lup misterios şi crud înghite zilele şi nopţile, vremea goneşte cu cercei roşii la urechi.

Lirismul este aproape procesual şi urmează îndeaproape ritmurile naturii. Materia plesneşte de vitalitate sau se pregăteşte să intre într-o agonie blîndă, luminoasă. Anotimpurile se succed implacabil şi în succesiunea lor poetul citeşte ireversibilitatea destinului. Gîndul *trecerii* inevitabile stăpîneşte aceste poeme cu ape limpezi şi păduri în care trăiesc, într-o curioasă înfrăţire, iepuri galbeni şi vulpi sure, cerbi cu coarne rămuroase, ursoaice leneşe, grase, arici cu ochii roşii, iscoditori şi cocoşi înfumuraţi şi prezumţioşi *(La mine-n pădure)*.

Adolescent fiind, poetul a călărit ca Sfîntul Gheorghe pe un armăsar alb, focos, apoi, tînăr — ars de văpăile iubirii — a umblat pe un cal porumbac, schimbat şi acesta, mai tîrziu, cu un cal murg. Acum aşteaptă al patrulea cal, desigur negru *(Al patrulea cal)*. Alţi şapte cai aleargă înspumaţi pe un cîmp alb şi, se pierd dincolo de zare *(Caii)*. Într-alt loc, patru cai negri trag o căruţă pe un cîmp nesfîrşit, sub un soare nemişcat, simbol al naturii perene, în opunere cu destinul vremelnic al omului :

„Mă plimb pe cîmp cu căruţa.
La ea sînt înhămaţi patru cai negri.
Uneori caii se văd, alteori nu se văd.
Copitele lor sînt potcovite cu aur,
Scapără într-una, scapără-ntr-una,
Cîmpul n-are început, n-are sfîrşit.
Deasupra cerul albastru, boltit,
Şi soarele nemişcat în amiază,
Nici nu răsare soarele, nici n-apune,
Stă mereu nemişcat, în amiază.
Dau cu biciul în cai, caii aleargă,
Dau cu biciul în soare, soarele tace,
Tace şi rămîne tot nemişcat.
Mi-e dor de-un amurg, ori mi-e dor
De-un proaspăt răsărit, —
Dar soarele stă pe loc, nu se mişcă.
Dau cu biciul în cai, caii aleargă.
Căruţa aleargă, aleargă..."

Simbolurile sînt vizibile şi chiar previzibile, însă tocmai fuga de complicaţie, de ambiguitate şi abstracţiune — într-o literatură prea complicată şi abstractă cum este cea de azi — constituie originalitatea şi profunzimea acestor poezii întoarse în chip programatic la temele fundamentale. Înaintea tuturor este presimţirea sfîrşitului, figurată în mai multe feluri. *O romanţă* pune, eminescian, acest sentiment sub semnul timpului ce creşte ameninţător în urmă înghiţind totul :

„Viaţa mea a fost miere şi fum
Acum e drojdie, acum.
Ce albă, ce trasă mi-e figura !...
Mîine nimeni n-o să-mi sărute gura,
Nimeni n-o să mai îmi sărute gura"...

Altă romanţă *(Romanţă naivă)* trage acelaşi motiv în simbolul saniei de argint ce aleargă nebuneşte pe un lac îngheţat. Şi mai direct, Zaharia Stancu vorbeşte de amurg, de iubiri pierdute, de ceaţa ce se lasă peste lucruri, de o natură — în fine — atinsă de o boală misterioasă *(Acum, te-am văzut ca prin ceaţă, Dragoste, În pădure veche, bătrînă, Peisaj)*. Ritmica materiei este încetinită şi, adaptîndu-se ei, versurile devin legănătoare, muzicale, *şoptite* cum zice poetul. Citindu-le, ne dau senzaţia unei unduiri de sălcii plîngătoare deasupra unui riu negru, de tremurare de plopi înalţi şi subţiri în amurg, de bătaie lină de valuri. Iată transpusă această viziune naturistică într-un poem admirabil :

„Seara vine cu cerbi, cu bouri,
Vînătorii mînjesc zarea de sînge.
Se bucură în iaz broaştele ochioase,
Luna ciuntită cînd rîde — cînd plînge.

Şireata vulpe albastră a nopţii
Se furişează printre zăpezi.
Trebuie să ai un ochi în frunte
Dacă ţii negreşit s-o vezi."

Sînt în volum şi versuri cu un ritm mai precipitat şi o viziune mai polemică. Acestea îşi trag amărăciunea din cucuta vechilor poeme sau transpun în catrene ceea ce autorul a dezvoltat pe larg în prozele lui. Multe versuri din această categorie sînt demne de a fi semnalate. Preferinţele noastre merg însă spre elegiile pline de demnitate şi suferinţă senină din *romanţele* naive şi jeluitoare.

Eugen SIMION

ce a însemnat deceniul '60-'70 pentru literatura noastră ?

Idealul unei critici proteice

În numărul precedent al revistei, cu totul potrivit definea prozatorul Nicolae Velea deceniul '60—'70 : *deceniu deschis*, scria domnia sa. Într-adevăr, acesta pare a fi atributul cel mai semnificativ al vieţii literare româneşti actuale şi o eventuală tentativă critică de a identifica deschiderile acesteia, adică gama receptivităţii ei pe atîtea şi atîtea planuri, ar echivala într-o bună măsură cu însăşi încercarea de a-i aproxima condiţia estetică. Pe scurt spus, cîştigul principal obţinut în urma unei atare operaţii critic-teoretice ar rezida în schiţarea fizionomiei estetice, a personalităţii sui generis pe care prezenta perioadă literară o propune. Semnificativă şi îmbucurătoare ar fi, astfel, revelaţia unei personalităţi cu adevărat proteice, ceea ce face de-a dreptul imposibilă aspiraţia de a o cuprinde la modul bilanţier, aşa-zicînd, dintr-o singură ochire, în conformitate, cel mai adesea, cu un singur criteriu, acesta la rîndu-i, şi el exterior, de circumstanţă. De aceea, sincer vorbind, numai metoda de lucru monografică, aplicată fie la întreg, fie la părţile alcătuitoare, şi-ar putea dovedi eficienţa. Numai această metodă ar exclude, principial, recrudescenţele simplificatoare şi egalizatoare, care — să recunoaştem — nu proliferează mai puţin ca altădată în paginile de eseistică lejeră, de o subtilitate pauperă, ale criticii contemporane. Obstinaţia de a-şi contempla voluptos chipul în oglinda cu apele ostentativ tulburate ale operei literare constituie, credem, una din marile şi inevitabilele servituţi ale acestui tip de critică, mai întotdeauna incapabilă de a se supune la obiect. Fenomenul este cu atît mai demn de luat în seamă, cu cît el tinde să ia proporţii îngrijorătoare, nefiind de ignorat în acelaşi timp nici împrejurarea că, în faţa lui, critica de orientare analitică, de investigaţie riguroasă pare a da adesea semne de inhibiţie, de timorare.

Vrem să spunem, prin toate acestea, că imaginea reală a literaturii epocii noastre, o imagine surprinsă în superbul ei proteism, cu specială atenţie acordată excepţionalelor cuceriri şi tendinţe manifestate în ultimul deceniu, riscă să nu beneficieze de evaluările critice cele mai adecvate, mai apropiate de adevăr. Pornim de la ideea că o epocă literară distinctă îşi asigură — cum se exprima Tudor Vianu într-un studiu de metodologie literară — cele mai de preţ „izvoare interne" tocmai prin cuantumul de date receptate direct de la sursă de către critică. Receptivitatea ei promptă şi proaspătă este în stare să conserve elementul cel mai greu de recuperat pentru posteritate ; spiritul viu, aproape indefinibil, al epocii în cauză.

Se pune deci întrebarea dacă proteismul, calitate esenţială a literaturii române din deceniul '60—'70, nu se cuvine a caracteriza în acelaşi grad şi viaţa criticii literare româneşti actuale. Aceasta, în sensul în care am încercat să ne explicăm în aceste rînduri care nu s-au vrut de loc povăţuitoare, scopul lor ultim fiind unul de ordin strict confesiv.

Nicolae CIOBANU

Cînd conformismul s-a retras...

Mai întîi nu pot decît să mă bucur că metoda mea de a aborda literatura română dintre 1940—1950 a găsit un larg ecou şi că după ce s-a pus problema deceniului literar 1950—1960, care a existat totuşi, se discută acum despre deceniul 1960—1970.

Evident, în literatură nu sînt graniţe fixe absolute şi a susţine că în 1950 sau 1960 a avut loc o schimbare radicală în literele româneşti ar fi o naivitate, cu toate acestea **a posteriori** parcă vedem totuşi nişte transformări, nişte modificări sensibile, care, dacă nu s-au produs într-un singur an, s-au petrecut în interiorul fiecăruia dintre cele trei decenii amintite. Arătarea tuturor particularităţilor literaturii române din deceniul 1960-1970 va putea fi întreprinsă numai după ce vom avea un tablou critic cuprinzător al faptelor, deocamdată personal n-aş putea face decît observaţii cu caracter foarte general.

Un fenomen caracteristic mi se pare trecerea scriitorilor de la viziunea jurnalistică a evenimentelor la căutarea universalului în particular, trecerea, cu alte cuvinte, de la simplul reportaj la creaţia durabilă, scoasă din observarea generalului, nu a efemerului. Aceasta înseamnă, în proză mai ales, o revenire la realism, înţeles însă în chip superior, nu ca reproducere plată a realităţii. În poezie, de asemenea, s-a trecut de la notarea cotidianului şi a ocazionalului la interpretarea metaforică a universului, de la lozinci versificate la o poezie de cunoaştere.

În poezie ca şi în proză am parcurs în ultimii zece ani o multitudine de experienţe care dacă nu s-au soldat totdeauna cu opere demne de luat în consideraţie au făcut totuşi imposibilă proliferarea scrierilor de duzină, prolixe, ilizibile. Dacă multe din prozele scurte şi poeziile ininteligibile pot fi socotite perimate, fără să fi avut vreodată un larg ecou în public, vremea romanelor groase şi a epopeilor în versuri a trecut şi ea. S-a cîştigat o demnitate a scrisului, s-au descurajat vechile inerţii şi asistăm la debuturi de calitate surprinzătoare.

Nu se mai trec piesele de teatru confecţionate pe o singură temă cu conflicte şi eroi standard.

În critică dogmatismul şi sociologismul vulgar sînt tot mai rare, au început să apară cronici curajoase şi interesante în care valorile sînt disociate şi ierarhizate. Conformismul s-a retras de pe cîmpul de bătaie aproape cu toţi reprezentanţii săi.

Alt fenomen extrem de caracteristic al deceniului care se încheie este apariţia sau revenirea în cîmpul literaturii a unui mare număr de scriitori. Era firesc ca după dispariţia lui Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Barbu, Călinescu să se afirme cu mai multă putere generaţiile succesoare şi să se nască forţe noi. Începînd chiar din 1960, apoi din 1964—1965 asistăm la o adevărată ecloziune de poeţi, prozatori, dramaturgi şi critici, de pe acum autori de opere care îngăduie cele mai bune speranţe şi care au toate şansele să întemeieze în literatura română, după epoca lui Eminescu şi epoca lui Arghezi, o nouă perioadă de aur.

Al. PIRU

Trecînd zăpezile de odinioară

În acest interval s-au stins mari oameni şi s-au ivit ca dîrele de cometă, ecourile în urma lor : blagieni, barbieni, arghezieni... Nu e vorba de epigoni, ci de continuatorii care duc mai departe cuvîntul românesc. Puntea deceniului '60—'70 ar putea să fie, numai criticii anului 2000 vor putea spune dacă e într-adevăr astfel, tărîmul în care s-au întîlnit şi s-au despicat apele. La generaţia interbelică ne gîndim deja, ca la *„zăpezile de odinioară"*. În acest deceniu s-a cristalizat, am impresia, o nouă conştiinţă literară. Blaga, Ion Barbu, Arghezi, Vinea, Călinescu şi Vianu îşi dobîndesc deplina clasicitate. Critici îndrăzneţi i-au retălmăcit pe Eminescu şi Maiorescu. Portretele împăienjenite ale unor patriarhi literari, precum Budai-Deleanu au început să fie şterse de colb şi descifrate cu alţi ochi. Se discută literatură într-un context lărgit, comparatiştii noştri pun în circulaţia meritată valorile româneşti. Un sînge tînăr curge ascuns, în conştiinţe. Dialogul între generaţia interbelică şi generaţia noastră s-a împlinit cu adevărat, abia în acest deceniu ; e un dialog între structuri, o mişcare interioară înfăptuită în straturile abisale, între operele vechi, cele scrise în aceşti ani şi cele care se vor naşte mîine. Dar, să nu ne amăgim că tot ceea ce critica „a consacrat" în această perioadă va dăinui. Şi invers : chiar unii „executaţi" ai deceniului critic, vor putea fi înţeleşi abia mai tîrziu. Sub ochii noştri, vreau să cred, se stabileşte esenţa unei noi structuri literare. Azi durăm un prag, o poartă semănînd cu aceea a lui Brâncuşi, în care va fi săpat, poate cîndva, blazonul deceniului 7. Timpul... deceniul 8... 9... Sfîrşitul veacului va fi, totodată, amurgul unei generaţii, al unei structuri literare ce se naşte azi. Vorba poetului : *„Vulturul ce roteşte sus / va fi atunci de mult apus. // Lîngă Sibiu, lîngă Sibiu, prin lunci / numai stejarii vor mai fi şi-atunci"*.

Mircea VAIDA

efemeride

Cum se scrie istoria

Două cărţi (apărute recent şi în traducere românească) ne vorbesc despre Evul Mediu european ; aceea a lui Jacques le Goff despre începuturi şi despre cele patru secole ale maturităţii ; aceea a lui J. Huizinga despre „toamnă", adică despre declin. Metodele folosite sînt, într-o privinţă, opuse : le Goff porneşte de la substructurile civilizaţiei medievale spre a ajunge la o imagine a civilizaţiei înseşi ; J. Huizinga porneşte de la multele reprezentări ale Evului Mediu în opera cronicarilor, memorialiştilor şi istoricilor spre a-i extrage esenţa.

Cum se scrie, aşadar, istoria ? Cum o scrie Jacques le Goff care aplică Evului Mediu „metodele folosite pentru civilizaţiile fără documente scrise" sau cum o scrie J. Huizinga care-şi scoate din literatură o parte a elementelor de construcţie şi clădeşte o imagine proprie, mai degrabă pe alte imagini decît pe fapte ? În ce constă adevărata „explicaţie" a istoriei : în ceea ce presupunem a fi **dincolo** de faptele ca atare sau în ceea ce tradiţia cultă sau populară conservă **dincoace** de ele ? În substructurile sau în suprastructurile ei ?

Jacques le Goff rezervă celor dintîi locul principal. Spre a spulbera legendele — aceea întunecată sau aceea luminoasă — despre Evul Mediu el utilizează „tehnicile cele mai moderne ale cercetării" : arheologia, climatologia, analiza chimică de laborator, palynologia, dendrologia etc. Acestea „preiau rolul ştiinţelor tradiţionale : epigrafia, paleografia, diplomatica", ca şi a hrisoavelor care „au încetat de a mai exprima toată realitatea medievală". Studiul statistic, tehnic sau economic permite unui „nou ev mediu" să se nască : „Un ev mediu fără texte şi fără inscripţii răsare în istorie şi nu se mulţumeşte să întregească evul mediu cunoscut pînă atunci, ci îi modifică imaginea în profunzime, căci îi aşează la locul ce i se cuvine, care este cel al epidermei, al stratului de poleială superficială".

Dimpotrivă, J. Huizinga, fără a dispreţui şi astfel de informaţii, se încrede mai cu seamă în chipul pe care Evul Mediu — viaţa, religia, războaiele, munca, organizarea socială, arta ş. a. — îl are în documentele scrise sau chiar literare. Să fie aceasta o optică principial falsă pentru că se opreşte la epidermă ? Sau cealaltă este prezumţioasă socotind că nu e vorba decît de o epidermă ?

Ceea ce mi se pare interesant este că, în cărţile lui le Goff şi Huizinga, metode opuse conduc la un rezultat asemănător : o istorie vie, captivantă, mai presus şi de litera documentelor, şi de faptele în sine, deşi apărîndu-se prin spiritul unora şi prin realitatea altora de goala speculaţie sau de pura invenţie. Va să zică, aici ca şi oriunde în ştiinţă, metodele sînt pînă la un punct indiferente : contează ceea ce realizăm cu ajutorul lor. O hartă sau o planşă statistică a lui Jacques le Goff comunică tot atîta „inefabil" cît un montaj de texte scrise la J. Huizinga. Spiritul Evului Mediu nu e de găsit, aşa zicînd, nici în procedeul carbonului, luat în sine, nici în Froissart sau în Commines : procedeul carbonului ca şi cronicile sau hrisoavele îl pot revela, după cum îl pot ascunde. Atîrnă de felul în care le vom utiliza. Atîrnă, cu alte cuvinte, de lectura pe care sîntem în stare s-o facem. Pentru unii analiza rămăşiţelor vegetale ori cunoaşterea inscripţiilor sînt la fel de vane. Pentru alţii, istoria vorbeşte în spatele celui mai neimportant amănunt, reînvie în cel mai banal hrisov. Jacques le Goff şi J. Huizinga fac parte dintre ultimii : nu metodele (opuse) îi caracterizează, ci intuiţia concretă a istoriei.

Nicolae MANOLESCU

compendiu

MONICA PILLAT

Corăbii

Editura Cartea românească

Posesoarea unei voci calme, învăluitoare şi uşor desuete Monica Pillat a intrat în poezie oarecum pe tăcute deşi debutul (cu o carte pentru copii) a şi fost încununat cu un premiu. Se moşteneşte, poate, un destin, căci, să ne amintim, în ciuda profeţiei timpurii a lui Macedonski, nu primele volume l-au consacrat pe Ion Pillat. Dar să nu anticipăm...

Corăbii este, înainte de orice, cartea unei stări : inocenţa. Realitatea este percepută, asemeni crisalidei, de după un înveliş şi reflectată ca atare. „În faţa lumii" poeta se simte neştiutoare şi dezarmată, în contact cu o realitate aparentă :...

Eu însămi sînt / În faţa lumii fără scut, / Şi tot ce ştiu e doar cuvînt / Şi ceaţă fără început. Numită iar nu trăită aceasta e, aşadar, o realitate a cuvintelor, a învelişurilor sonore, a polghiţelor şi tegumentelor pe care navighează lin „corăbii versuri" : **Corăbii, versuri plutitoare, / Plecau pe sufletele-mări / Sirene-ginduri foşnitoare / Cintau chemind în depărtări. // Mă-nlănţuise dorul şarpe / Şi alge lungi de somnuri verzi / Visau pe valurile harpe / Şi păsări mari păreau zăpezi.** Deloc întîmplătoare, această încărcătură imagistică şi melodică înfloreşte pe dinafară cu vintul astfel că mai toate poeziile apar invadate ca de o natură luxuriantă, ea însăşi poezie în sine : **Delfini bolnavi mă-mpresurau, / Meduza lună delira, / Băloase, stelele sculpau / Fluidul foc pe faţa mea...: Adoarme pasărea pe vînt, / Pe lac tăcutele rugini, / Păunul toamnei bea visînd / Din ape galbene — lumini...**

Apariţii fantomatice ies uneori din oglinzile imaginaţiei înfierbîntate : **un băiat travestit în Crist / Şi-am ris cu toţii de Iisus / Şi l-am hulit. Dar un băiat / Cu glasul stins şi trist ne-a spus / Că-i doare trupul, şi-a plecat... A mers pe drum şi n-a găsit / Măcar o iesle şi un bou — / „O Doamne, totul a murit / Şi eu care mă-ntorc din nou !,** o regină medievală, o infantă pictată **(O mină, visind asfintea, / O rochie-n tablouri foşnii. / Infanta tăcută trecea / Prin gloata de ochi cenuşii.)** Iubirea însăşi, nu e decît o nălucă a cărei întruchipare se presimte : **El va veni. Mă va-ntreba : / — Cine eşti tu de-mi stai în drum / Şi porţi pe braţe umbra mea, / Cînd timpul ne preface-n scrum ?** Dar în cutele moi şi calde ale acestei poezii inocenţa tinjeşte după „continentul necunoscut" încă : **De la un timp nu ştiu prea bine, / Sufletul meu ca un vultur / Dă roată mărilor străine / Rupind cu ghearele azur. // Adulmecind ca o jivină, / În nară simt miros de lut, / Şi-mi caut prada la lumină: / Un continent necunoscut.** Pierderea inocenţei ar putea însemna această superbă **Vînătoare: De cum ieşi din vizuină, / Vulpea simţi că cineva / În bezna caldă o pîndea / Şi vru să fugă. Dar străină, // O voce surd, pe drumuri stinse, / Trezindu-i spaima o chema. / Porni orbeşte. Necuprinse, / Treceau pădurile prin ea. // Cînd s-a întors, nici vizuina / N-o mai găsi şi nici pe ea... / Luna-mpuşcată se zbătea în cerul moale ca răşina // Şi trupul vulpii se-nnopta...**

DARIE NOVĂCEANU

Tehnica umbrei

Editura Eminescu

Între multiplele preocupări ale autorului (poet, eseist, traducător, jurnalist) nu ştim care e mai ambiţioasă dar dacă aceasta e poezia atunci trebuie spus din capul locului că Darie Novăceanu n-are atît vocaţie cît rutină în compunerea versurilor şi afirmaţia poate fi dovedită pe aproape orice poezie. Iată, de pildă, **Versuri pe care le-aş fi scris în anul 106**, respectiv circa o sută de substantive dispuse alfabetic (de la A la Z şi din nou A) în cinci strofe şi jumătate, după modelul : **Ancoră, Apolodor, aroganţă, absurd, abdicare. / Barbarii, Boerebista, bărbaţii, beneficiu. / Caesar, coroană, condiţii, cădere. / Dacia, Decebal, demnitate, durere...** etc. Evident, selecţia cuvintelor a vizat ilustrarea unei idei cu obţinerea efectelor poetice corespunzătoare dar poezia ca atare nu există în afara acestei puneri în pagină. La fel în poeziile **Trei caracoli, Într-o joi,** unde se mizează pe efectul poetic al repetiţiei : **Joi va fi, desigur, joi va fi, / Mă voi răzima de cerul ţării, / Va fi joi, dar numai pentru mine, / Joi va fi, dar numai pentru moartea mea,/ Mă voi răzima de cerul ţării, / Ca un prunc aşa am să mă răzim, / Va fi joi în clipa-aceea, / Joi va fi în cer şi în lumină, / Joi în ochi, în suflet, joi în glas, / Joi în munţi, în ape joi va fi...** Dacă aici însă funcţionalitatea repetiţiei este anihilată prin suprasolicitare, nu acelaşi lucru se întîmplă în poemul **Şi-acum, înviază,** unul din cele mai reuşite ale volumului. **Chiromanţie, Dubla singurătate, Visez un tigru, Un timp albastru** amintesc superficial de Sorescu. Dar nu pentru aceasta le-am numit (de altfel, poeţii tineri îşi datorează azi prea mult unii altora pentru a putea avansa fără riscuri asemenea comparaţii), căci ele amintesc de Sorescu cum amintesc altele de alt poet şi toate la un loc de lecturile autorului. Le-am numit fiindcă găsim în ele într-o formă aparent sorescianâ predilecţia pentru realităţile teoretic neproductive sub raport poetic. De unde şi tendinţa de a reabilita cotidianul, banalul, faptul divers. Adică ce e mai greu sau, în orice caz, peste puterile autorului. Căci ce altceva decît o glumă joasă, involuntar vulgarizatoare este această **Mica publicitate : Poetul : Ofer mormînt, cruce de marmură, flori / Pentru un ţărm de mare bîntuit de lună. / Laşul : Cedez loc de veci, frumos, poziţie centrală. / Eroul : Monument funerar, marmură roşie, caudelă, / Contra o palmă de pămînt cu iarbă şi arbori. / Filozoful : Mormînt trainic, formă grecească, / Pentru monument funerar, marmură roşie sau piramidă.**

Ca un corolar (sau un subterfugiu ?) al poeziilor apare adesea intenţia moralizatoare. Autorul gloseză cu candoare pe tema opoziţiei sat-oraş **(Ţăranii se duc seara să doarmă ca nişte păsări, / Îşi construiesc vise din nou şi pămînt, / Iar noi deschidem televizoarele... Toată ziua ţăranii rămîn pe cîmp şi dau cu sapa, / Înfăşuraţi în cripături verii, / Ca nişte soldaţi în armuri medievale. / Noi mergem la ştranduri, facem plajă / Cu autointelectualii la Eforie-Sud),** pe tema „liniei de plutire", scrie necroloage „pentru adulteri" şi-şi face mea culpa pentru greşeli : **Am greşit, Doamne, destul pentru mine, / Greşelile mele sînt aceleaşi că am iertat, / Întotdeauna, / Greşelile greşiţilor mei...**

Să mai amintim formele de „hispanism" superfluu care decorează o serie de poezii : dedicaţii („lui Heberto Padilla" ; „pentru don Jorge" ; „lui Nicanor Parra, dintr-o dată"), datări („Lima, septembrie, 1969" „Buenos Aires, 12 septembrie, '69" ; „Miraflores, Lima, 1969"), motto-uri în spaniolă. Volumul este scris şi întocmit cu o vădită preocupare pentru înfăţişarea exterioară, pentru obţinerea unei „prime impresii" favorabile. Să recunoaştem, că sub acest aspect autorul a reuşit. Tipărit pe o hîrtie care a stîrnit invidii, aureolat de fascinaţia unor călătorii, punctat de cîteva reuşite, volumul îşi justifică apariţia editorială. La urma urmelor, Darie Novăceanu nu e singurul autor care-şi suplineşte minusul de vocaţie cu artificiile genului şi nici artificiile acestea nu sînt atît de neproductive pe cît par.

LECTOR

Semnul de apă al vacanței

IRINA GRIGORESCU

În dimineața cînd toți puștii au trecut pe lîngă poarta mea la umbră căscînd fericiți vara fără să mai scoată nici un elefant pe pînza de păianjen, precum se întîmplă în cîntece la vîrsta aceea, Frances profesoara mea a făcut unele semne din frunte, fumurie și nervoasă. Și o vedeam de la fereastră așa cum vezi creaturile în pampas fără să zîmbesc cine știe ce dar am bătut în geam cu mîna, ca și cum pe acele ziduri ale școlii noi și repezi sub cojile rare de umbră, țeasta severă a făptuirii ei reîncarnate în valea apei veche și țeapănă și-n noaptea severă cu menestreli migdalați sorbind cu zgomot nefericirea preacurată a lunii. Ca și cum acolo s-ar fi împiedecat într-una din scîrba imensă dulcea rază pe veșmintele ei cenușii înnodate la spate. Și îmi aduc aminte cum pretutindeni în somnul prost al acelei dimineți de vară o scăpase răzbunător duhul pe ape, o vedeam pe Frances ștergîndu-și de frunte degetul arătător, scîrbos, în semn al tăcerii din parc și victimelor slabe de ceară și lumină, uite așa deci mi-am adus aminte că urmau să se împartă premiile la șmecheri.

Desigur, mi-am spus de dimineață, dacă la vremea respectivă aș fi ținut pentru mine secretele Clubului cu Inocenți și aș fi tăcut din gură și una alta iată că un premiu întîi s-ar fi găsit în toată clasa pentru mine la serbarea de sfîrșit de an școlar cînd vorbele duioase în aerul înmiresmat (și calde prietenii se înfiripă pe gardul școlii străveziu înlăcrimat) deși asta conta mult mai puțin atunci la spartul tîrgului.

Am băut laptele pe terasă și mi-am făcut cîteva socoteli, în primul rînd pianul, ce pana lui Ipolito, am zis, cum se zice, ce sens mai are să cînt octave dacă mi se face silă de stat cu genunchii îndoiți acolo și miroul de fildeș în palmă absolut tot timpul, cînd abia la toamnă se ține cu juriul alt concurs. Am strîns notele, le-am îndesat ușor în noptieră și am șters praful foarte bine, apoi am vărsat restul de lapte în pămîntul de la filodendrom și m-am întins pe covor ca să mai stau de vorbă cu mama și cum spuneam, să-mi fac socotelile, căci în al doilea rînd Alexandru plecase în practică pe malul mării, tocmai venise vara, adică toată lumea înțelegea acest lucru, și pereții dinspre stradă împărțeau conturul umbrelor la fiecare schimbare de ceas.

— Nu știu, spunea Frances într-una din zile pe acest motiv, de ce-ți place să vii la școală după apusul soarelui.

A rămas pe catedră cu mîinile pe ochi și s-a făcut tăcere.

— Nu cred că vă amintiți, i-am spus, este și era cam frig și lumea prost dispusă, dar Clubul Inocenților s-a mutat în parc. Unde iarba domoală se întinde sub bănci, la debarcader și se lasă pe gene sufletul stafiilor dulci cu scurgerea lor stinsă de lămpi, dar dacă se face întuneric pretutindeni și rădăcinile zvîcnind mai reci, poți să dai cu banul dacă vrei, tresărind scînteie lacul. Stăm la umbră foarte leneși tragem chiulul, umflăm bicicletele sau de vorbă, în sfîrșit, și Pruș a învățat să cîntec la chitară.

— Bine dar după apus, spuse Frances, care nu înțelegea ce mai este și gașca asta, te rog să-mi răspunzi.

M-am ridicat în picioare și am trîntit servieta pe gleznе, tresărind scînteie liniștea vacanței de sus în jos, o ce goală-mi pare / coaja vinovatei căi, osul stins și supt al plăjii / legănată sare, sufletul bătînd ploios, și am lăsat-o să creadă că eroul Ipolito este un vagabond la debarcaderul parcului, un urît, fără familie și un incult.

— De altfel îi place, i-am spus despre el cît de mult îi place să doarmă pe iarbă sau cu capul răcorit sub pînza apei, clipind în somn sfios la fel ca mine, iar prietenul nostru mai mic Pruș îi desenează costumul de cavaler pe un caiet alb, căci are ce să deseneze în definitiv, podoabele pe care le-au șutit pirații din epava colorată verde cu delfinii foarte încurcați la doagă, despre care am mai avut prilejul să vă spun. Ron nu se pricepe, aduce întotdeauna algele pentru ierbarul meu ca să-și treacă timpul, vă dați seama, apoi cînd se trezește cîntăm.

— Imnul și mai cum cîntați.

— „Imn pe patru pene sibeline". Cîntăm și nimeni nu poate uita vreodată mai ales că a luat foc școala noastră, curioasă, figură, fiindcă veni vorba.

— Veni vorba.

— Veni, e foarte frumos, ce rost are să mint, în parcul ăsta al lui Ipolito căci cavalerul Ipolito știe și s-a născut cîntînd de toate tresărind scînteie lacul precum și feluritе balade compuse cu gîndul la incendii și o mulțime de terchea berchea. Numai că într-o seară lui Ron i-a venit o idee, cu toate acestea nimeni nu-și închipuise că ar fi putut da foc la școală, întrucît el e la fel ca mine a venit să învețe alci din clasa întîi și avem casa foarte aproape.

— Minciunile pe această temă nu merg prea departe, spuse Frances și cîteva fire amintind de palida cenușă i se clătinau de-a dreapta și de-a stînga feței, creatura s-a întristat pe catedră căci i se făcuse milă de mila mea, și de faptul că Ron și cu mine sîntem din aceeași familie, așa deci văzînd una ca asta m-am foit spre ușă întrucît vine vara și vacanța și nu are nici un fel de sens... Și tocmai vă spuneam de cînd m-au pus părinții să învăț pianul și poarta din parc ruginește, este o criză teribilă de timp și pretutindeni Ipolito mon amour.

— Ipolito, mon amour.

— Adică nu. Ron spunea că este prea devreme, și pentru că veni vorba, de ce să nu aibă dreptul un premiant cum este el, să lanseze un zvon, orișicît, orice zvon, că a incendiat clădirea școlii, că a păcălit portarul și pe oîinele Kathansis și înghițind în mare grabă algele din fereastră. El a furat inelul de logodnă al cuiva, lăsat pe undeva din zăpăcită fericire și a stropit cu vermut acoperișul sălii de sport, cuprins de flăcări de la începutul începutului afurisitului de incident. Apoi băiatul ăsta sărise în castanul meu de lîngă casă și, din streașină, deși frigea la ora cînd a fost să fie, am aruncat amîndoi cu ceva anume în pompierii și trecătorii și lumea și așa mai departe, mărturisiri complete pentru că altfel, vă dați seama cît mi-aș ține gura, și acum lăsați-mă să plec. Cum adică.

Adică dumneavoastră dați crezare poveștii cînd ar trebui la vremea asta să stați smirnă la careu cu gene ostenite în luminare. Căci un copil care minte așa cum minte Ron este vinovat de conținutul intrinsec

> al realității implicate în discurs
> chiar dacă pentru ultimul din ultimii
> portari loiali este
> vorba de un discurs în sine ghemuit în
> evenimentul propriu-zis dar dinafară
> mărind tragismul nu contest, dar în
> curentul slab al opiniei al cărui șef

de altfel Ron bietul copil n-a ajuns niciodată pentru că implinise o vîrstă și tata ne-a îmbuibat pe toți la cofetărie la ora cu pricina în cinstea sa.

Cînd am deschis ochii Frances trecuse la lecția nouă, îmi era foarte cald cu capul gol în lumina zilei, cretină zi a mai fost și aceea cu spațiul foarte alb întors pe ape, cînd mi-am adus mai repede aminte că nu este vorba de muzică sau de pian, nu mai aveam unde să cînt pentru cine și pentru ce, nici un fel de clape ostenite seara sufiind în luminare pentru mine așadar. Lacrimile lui Ipolito cădeau pe veșmîntul împănat, îl pictașeră totuși în grabă, o petală de cenușă bătînd cu grijă umbra mică din carte a vrăbiilor prăpădite și reci, căci venise tocmai vara, ca și cum din bărcile mari ale următoarei noastre vacanțe semnele nisipului sarmat ar fi căzut de mult din leagăn pe fruntea copiilor uciși, oh ce porcărie, spunea Ron despre ele, acru și înfuriat la drept vorbind, de atita sînge.

Sabia eroului meu, zic, dar am tăcut, am închis deci pianul pentru cîtva timp, mi se făcuse oarecum silă de exerciții și am închis portretul lui Ipolito pentru că dă-l naibii, muzica și pe altă lume apele, dar nu prea sînt deloc de mine, adică încui cu cheia acest pian, am spus, căci răbdarea, cred, are marginile ei, vara.

Mi-am căutat ceva mai repede costumul de baie, dar nimic, doar o tristețe cu totul și totul, pînă cînd mi-am răcorit capul nărod la duș și apoi în patru labe prin dulap să caut un prosop, avea destule dungi pentru gustul meu sibelin, și alte lucruri. Încît așa a fost în ziua aceea, am dat jos bicicleta pe scări ca să ajung să înot în bazinul din Mar Colin, ba chiar mama văzîndu-mă în halul ăsta de chef de bizlit și că nu mai am vreo șansă cu premiul sau cu muzica pentru pian, că-l amîn naibii, a deschis larg ușile, du-te, a spus, deși știa că este cam devreme vara pentru a înota în bazinul ăsta, dar du-te a spus văzînd că sînt așa cum sînt, și mi-a dat voie să beau limonadă.

Am făcut-o la dreapta pe bulevard și am prins cu grație vîntul după troleibuz, obiect iubit, dar s-a deranjat la fir în dreptul unei zebre, cum se întîmplă, și apoi tot mereu anapoda la dreapta și la umbră bine, mi-am spus, sub aerul scos de păsări inocente bîntuind copacii vara, pînă la intrarea în parcul Mar Colin. Cînd lăsasem bicicleta lîngă unul dintre vestiare, pămîntul însă începea să facă un șanț urît cu apă, foarte dubios ce dracu, mă miram strîngînd ochii enervată, deși nu aveam treabă cu nimic, și Pruș a ieșit în fine șiroindu-i motul din bazinul pentru începători ca să stringă robinetul pe dedesupt.

— Astă noapte am visat că Ipolito al tău, spuse puștiul ca un mizerabil, că l-au ucis amicii pe Ipolito în barcă, neagră și sarmată barcă / a făpturii sibeline și gustul de vacanță mare al minunii / vorba ta Ina, vacanță mare foarte mare, căci vine vara dar să știi că pe Ipolito l-au cărat pe altă lume apele. Zăcea sfios în iarbă și din pianul negru și mare pe care-l ținea alături sîngele îi curgea direct pe buze și toate clapele albe și negre fără discriminare absolut, tăiate în bucăți împinse grațios în pălăria sa binecunoscută avînd pana și semnul făpturilor marine. Adică stai puțin, mă gîndesc Ina că de fapt la început, dar stai puțin că și cu sabia, roșu și negru, a fost o anumită chestie, și te rog acum să nu mai bîțîi roata de la bicicletă în acest șanț. Mare canalie Ipolito, cavaler și talentat, l-am visat pentru că aseară s-a dat la radio un concert mai lung din opera sa și ce crezi tu că am mîncat pe urmă, ce crezi, Ina.

— Cherculaci cu lapte, haide Pruș, zic, astăzi se împart premiile în clasă, la noi, dar tu ai fost deștept întotdeauna. El și-a întins motul pe deget ca să vină cu mine înapoi în apă pentru că ce, unde scrie, spuse, și îl cam durea glezna sărind rapid însă în general fusese deștept, fiindcă era cald și prea puțină lume la bazin ca să-ți pară rău de premii din astea, omnia vanitas, și cred că puștiul avea dreptate.

Am atins și problema vacanței pentru că ea vine dacă vine cu sau fără premiu, orașul vara se sparge urît cu toate parcurile prăfuite ca nalba și toate roțile fac șanțuri în asfalt, ce vrei, sud-estul Europei și mereu fluid.

— Ce infect, a spus Pruș vorba mea, cu ochii închiși și eu la fel, închiși, pentru că la începutul verii bazinul se îndoapă de ăștia cu sare contra infecției, dar am stat de vorbă mai departe despre vacanță și unde anume să alegem locul ei, așa genele suflînd închise, cu toate gîndurile la apă / la nisipul luminat de Lună / cărarea dulce a dragostei pentru om și / amurgul pretutindeni împănat de sfinta spumă / am pus în balanță pro și contra și am făcut toți trei, Pruș, Vani și cu mine în acea zi de grație, alegerea infectă a locului pentru vacanța la mare.

Iar mai departe dulcea goană a culorii albe sub genunchi, căci nu ne grăbeam încă tare, aerul se topea sfios ca un erou de toamnă la marginea aleii, și la drept vorbind cu ghidoanele noastre trei strîmbe și slabe nu puteai să mai aștepți un fosnet vara în viteză, așadar am cîntat cu grație pe cele trei voci în timp ce parcul se golise groaznic, penele de vînt ne șovăiau pe față, este ceva mai vesel, am spus ținînd chitara, și la capătul sudic al aleii ai fi putut sorbi cu plăcere bucățile grele de umbră dar mi se făcuse cu adevărat frig, foarte frig, la poarta parcului Mar Colin.

Iar cînd am terminat, cu alegerea vacanței am primit felicitări în grabă, vacanță plăcută la mare, s-a spus, și bărbi din astea, apoi am scos puștii de mînă și am trecut strada făcînd ochi foarte mari.

Pruș mînjise ochelarii din plictiseală, a spus că nu, dar foarte bine, și-a adus din nou aminte că exact așa se întîmplă și că de fapt porcăria de zvonuri din școală la adresa incendiatorului se refereau toate la Ron, așa că trebuia să fi ținut măcar acum discursul, trimițîndu-i acolo unde merită pe siderații cu conducta lor de gaz.

Am întors bicicletele pline de amețeală, căci venise totuși vara vacanța și duhul pe ape și am plecat pe urmă mai departe fără să mai scoatem vorbe despre nimic, am clipit mai des la vînt și mi-a părut cam rău că Ron se sperie atît de tare în ultima zi a serbării și poate că eu în locul lui, dar cine știe. Cîntam ușor în gînd și se făcuse cu adevărat frig, foarte frig la sud de parcul ăsta Mar Colin, ca să nu mai țin minte că venise vacanța chiar așa, căci ce rost are, și apoi în fine pe buze gustul minunii, începea să plouă.

Am clipit mai rar căci ploile sînt uneori sărate vara nu știu dacă știți, și am văzut mîinile lui Ipolito pe pian pline de sînge, ca și cum visul acelui puști tîmpit pe bicicletă în fața mea ar fi fost destul, dar ce, zic, căci nu este posibil, Ipolito mon amour, și nu știu dacă ploile vor sta. Cu toate acestea, n-am scos atunci nici un cuvînt despre ele sau despre portretul, cavalerului cu spadă și sînge pentru că Alexandru plecase de mult și visele sînt vise și vara ploile sînt ploi. Ipolito al muzicii este o mare păcăleală, dar totul se dezghiață lîngă mine în ploaie în pumnii săi atinși de fum, cît despre povestea incendiului născocit la serbarea inocenților, ducă-se premiul întîi ducă-se căci iată vine vara, Cherculaci în vacanță, am rîs, și genele mi s-au îndoit în apă cu sunetul albastru și sărat ca o putere de vacanță. Știam în fine că totul se va sfîrși infect așa cum s-a sfîrșit la vîrsta aceea și moartea tragică a lui Ron, căci se mai întîmplă să știi dinainte, am tăcut deci și apoi era prea devreme să mă las cu ochii în lacrimi la coada chitării lui Pruș pe bulevard, fără să mai gîndesc la confuzia asta de serbări, cu totul și cu totul. Căci eroul dulce al zăpezii mi se zbătea sub pleoape și ce pana voastră de puști, spuse, premiile sînt premii însă vara ține inocenții, veșnic clipe grele, haide, zic, avem nevoie de chitări, și chiar am scos un sunet slab de mirare, însă am întors la timp ghidonul și nu m-am mai gîndit, căci ce rost are.

EMIL BRUMARU

Tangour'le lui Julien Ospitalierul

I.

O, iar zaharisește crini prin casă
După amiaza-n aerul divin !
Îngenunchiat pe fețe vechi de masă
Din nou secrete fragede dețin.

Dulapuri toropite-mi cad în brațe,
Nostalgice, cu diafanul gînd
De a-mi gusta extatica dulceață
A rugăciunii spuse surîzînd.

Și-n timp ce-n vînt cuvintele se-mbină
Cu fluturii, iubindu-se frumos,
Mi-e sufletul suflat în lene fină,
În praf de mușețel și-n rouă roz.

2.

Semeț ca roua, blînd ca arpacașul,
Viteaz ca fulgul dalb de porumbiel,
Înflăcărat de fluturi, trist și frel,
Sufletul meu nu și-a pierdut curajul.

Ci-mbobocind în fragede căpițe
De pătrunjei cerești și crini bufanți,
Încheie dulce lanțul vechei spițe
A îngerilor la pantofi cu glanț.

Și de aceea c-o sfială sfîntă
Pisicile mă iau de după gît
Și, rușinați, prepelicarii cîntă
La clavecin să-mi treacă de urît.

3.

Ce gratii mătăsoase am la geamuri,
Ce moi capcane-mi pune roua-n prag !
Deasupra casei pîlpîie pe flamuri,
Muiat în ceaiuri, auriu posmag

Pe care-o să ți-l dau în seara clară,
Îmbujorat și tandru, să-l mînînci,
Cînd flăcările-ncep suav să doară
În plitele și-n lămpile adînci,

Și-amurguri fericite-adorm în fluturi,
Și se topesc în jghiaburi lujeri vechi.
Destinu-i plictisit. Crude perechi
De miei ling sare. Lin pocnesc sărutări...

4.

Dar cîrlionții ce-i suspină mielul
Îndrăgostit lulea de fragi spuziți,
Vița-nțepită-n franjuri de tot felul
La marile verande, din capriț,

Sipcile dulci în zori cînd melcii schimbă
Piper pe rouă și pilaf pe flori,
Motanii ce își pun parfum pe limbă
Și, cherchelițî, adorm în cimbrișor,

Și-acele puține mici și diafane
Iubind burlane pînă la extaz ?
Dar îngerii ce-mi dăruiesc bomboane
Fierbinți și mă sărută pe obraz ?

5.

Să luăm surîzători străvechea birjă
Spre-a vizita gentili cișmele dulci
Și dimineața, fără nici o grijă,
Cu sufletele-mpăturite-n fulgi,

Să ne spălăm pe față lin cu umbră
Prelinsă de pe-un gri mărgăritar ;
Oh, admirînd naivi cum roua umblă,
Am duce-o viață moale de mărar,

Vecini cu melcul și cu leușteanul,
Topiți pe veci în flecăreli de-azur
Și zile-ntregi am mîngîia motanul
Pufos al detectivului Arthur.

Despre inteligență...

jurnalul unui martor ocular

Cuvîntul „inteligent" e poate cuvîntul cel mai des și mai fără noimă folosit... Cutare e inteligent, cutare nu e inteligent... Unul e foarte inteligent dar altul — prin comparație — e și mai inteligent... Prostia e acuzația cea mai frecventă, pe care ne este dat s-o auzim, mai frecventă decît senzația de crimă sau viol... Care nu se plînge de prostia vecinului ? Care imbecil nu e sătul de prostia din jur ?

Care nu se plînge că n-are cu cine schimba o vorbă de duh ?

Specialiștii s-au încumetat să definească inteligența, a venit și medicina în ajutor, unii au ajuns la concluzia că există teste prin care ne putem convinge dacă avem de-a face c-un geniu sau un cretin. Unii cred că inteligența ar fi capacitatea de a acumula informații și de a le folosi la momentul oportun... Filosofii spun că inteligența ar fi ceva, iar înțelepciunea cu totul altceva... Aici vanitatea omenească se exercită cu cea mai disperată violență. Mulți oameni acceptă să fie decretați ticăloși, dar nu acceptă să fie decretați idioți... Ei cred că între prostie și ticăloșie ar exista o mare și substanțială diferență...

N-aș vrea în aceste rînduri să dau o definiție a inteligenței, ci aș vrea să vedem împreună dacă aceste teorii nu sînt cumva false... Dacă ne dăm seama de ceea ce este fals într-un lucru, adevărul apare fără să-l căutăm cu tot dinadinsul. Adeseori ne este dat să auzim... : Cutare individ e lipsit de scrupule, dar e teribil de inteligent sau... cutare individ e lipsit de sensibilitate, dar e neobișnuit de inteligent... Niciodată n-am înțeles ce fel de inteligență e aceea care te împinge spre contradicții, cînd rostul inteligenței e tocmai de a le înțelege și depăși... A admite că poate exista inteligența în afara sensibilității, e o absurditate, căci în felul acesta admitem că inteligența e ceva rece, împietrit și amorf... Expresii ca acestea „îi merge mintea" sau „are mintea ca un brici" — te duc la concluzia că mulți oameni confundă pur și simplu inteligența cu prostia... O minte „care merge" nu poate fi, în nici un caz, inteligentă... Nu poate fi inteligentă decît o minte liniștită, care nu se agită, nu se zbuciumă, nu se zbenguie, care încearcă să se înțeleagă... Inteligența aduce tăcere, nu agitație și vorbe de spirit.

Auzim că alții sînt inteligenți fiindcă în conversație „au replică" — a avea replica în conversație e iarăși dovada de prostie, fiindcă demonstrează că individul are obsesia reușitei și nu obsesia adevărului... Un individ nu poate fi mai inteligent decît alt individ, sau mai prost — inteligența nu se judecă prin comparație cu un alt individ. Faptul să zicem că cineva e mai inteligent decît un alt om, nu înseamnă că în abstract nu e idiot... Inteligența nu se judecă nici în comparație cu Kant, nici în comparație cu Freud, inteligența se judecă în comparație cu adevărul... Atunci ce rost au frazele de acest gen : „Eu sînt mai inteligent decît cutare..." S-ar putea ca X să fie mai inteligent decît Y, dar asta nu înseamnă că nu pot fi amîndoi idioți... Ierarhia în cadrul prostiei n-are nici o importanță...

Greșeala fundamentală pe care îndrăznesc să cred că o fac psihologii și alți specialiști vine din convingerea lor că inteligența ar fi o calitate, ceva din calitățile individului, un atribut al personalității... Unii au această calitate, alții n-au această calitate... Eu cred, sau mai exact, eu simt că această idee este falsă, inteligența nu este un atribut, o calitate printre alte calități, ci viața însăși... Inteligența este viața și nimic altceva. Doamne-Dumnezeule, cum ar putea fi altfel ? Cum această frază sună puțin cam pretențios, am să încerc, în măsura puterilor mele sau și mai exact, pe măsura seriozității mele, s-o precizez, s-o fac mai accesibilă...

E știut că senzația de prostie, de plictiseală și de enervare ne-o dă gîndirea automată, mecanică, frazele comune. Omul din fața noastră nu trăiește spontan în clipa în care se află alături de noi ci își aduce aminte de fraze comune, de idei înmagazinate. Inteligența e spontană, ea descoperă adevărul în prezent, îl trăiește, nu-și amintește adevărul... A trăi adevărul, e dovada de inteligență, a-ți aminti adevărul e dovada de prostie... Gîndirea vie e cea care se naște atunci, imediat, în prezent.

Gîndirea care se bazează pe trecut n-are nici o valoare. Trecutul e întotdeauna prostie. Eu, ca să fac conform obiceiului o mărturisire, nu m-am despărțit niciodată de oamenii care m-au urît sau m-au trădat. Eu m-am despărțit de oamenii pe care i-am socotit proști — căci prostia mi se pare mai rea decît înșelarea. Un om prost nu există și cum Dumnezeu poți avea relații cu un om care nu există ?

Teodor MAZILU

Hanul lui Manuk și enigmele unui aventurier

(Urmare din pag. 1)

care, cu cel mai mare sînge rece îi spuse că va muri otrăvit, lucru care s-a și întîmplat. Dar el, fatalist ca toți orientalii, nu credea în prevestirile unei oarecare pariziene. Servitorul său cel mai credincios fusese însărcinat cu această misiune criminală. De ce ? și de cine ? nu se știe. Probabil că ascensiunea, prestigiul său pe lîngă curtea Seraiului, ridicase atîtea invidii, încît nu este exclus ca Manuk să fi căzut victima propriilor sale mașinațiuni.

El a trăit epoca tulbure a domniei lui Napoleon I și în acest virtej nu putea să moară de moarte bună, mai ales în situațiunea lui de străin, de aventurier fanariot levantin, care, prin aceasta, îi făcea o stare nu prea favorabilă, iar intrigile sale politice nu puteau să placă cu nici un preț dictatorului lumii. El împărțea daruri cu nemiluita. După moartea lui, fiii săi, i-au dăruit Țarului Alexandru I, un diamant atît de mare și de strălucitor încît se spune că lumina și noaptea.

Acest armean inteligent, viclean, crunt și, în același timp, cu mari supleți de diplomat, era primit oriunde cu brațele deschise. Bătrînii vorbesc și astăzi de aventurile amoroase ale armeanului, al cărui diminutiv Manuk venea de la Manole (Emanuel), nume foarte frecvent la armeni. De unde venea, din ce neam se trăgea, ce ranguri avusese în împărăția sultanului, nu se știe. Se știe că a fost un diplomat iscusit, folosit și de turci și de ruși. Boieroaicele române, ruse și curtezanele Parisului nu ezitau prea mult de a i se arunca în brațe. Mîncărurile pe care le fabricau bucătarii bogătașului armean erau foarte gustate și nu refuza nimeni invitațiile la ospețele lui.

Camerele vestitului han erau bogat mobilate cu sofale și covoare orientale de preț și, în vreme ce în curte mugeau boii carelor și scîrțîiau roțile, vizitiii strigau, negustorii își lăudau marfa, în saloanele luxoase se jucau jocurile vremii, la care marii dregători pierdeau averi uriașe, ba, uneori, își pierdeau și soțiile. Erau domnitori ultimii fanarioți. La dezgropările care s-au făcut recent la noi, s-au găsit în pivnițele hanului și două capete tăiate ale unor dregători sau hoți de rînd, prinși cu mîța-n sac.

Voievozii de la Curtea Veche întrețineau cele mai cordiale legături cu acest permanent călător, care nu venea cu mîna goală niciodată și amesteca mărfurile orientale cu podoabele de preț venite din occidentul european. Se pare că însemnătatea lui în lume era atît de mare, garanțiile lui de imparțialitate atît de puternice, încît și cancelariile moscovite, cît și cele de la Istambul, aveau toată încrederea în el și-i dădeau mîna liberă să trateze condițiile păcii între cele două mari națiuni. Nu odată soarta principatelor române depindeau de bunăvoința aventurierului Levantin, care știa nu numai să facă daruri bogate, dar să și primească.

*

Nu va trece mult și acest han va fi inaugurat cu toată celebritatea necesară. Am dat sugestii edililor noștri ca la inaugurarea noului han Manuk, să fie invitate personalități de seamă și diplomații din București și să li se servească mîncăruri românești, cu lăutari români, în atmosfera epocii.

Va fi, desigur, un eveniment de care se va vorbi mulți ani de azi înainte.

23 septembrie 1970

febră

de VASILE VĂDUVA

Nu se poate să fie adevărat, am febră, — se gîndi jurisconsultul Traian Georgescu apăsîndu-şi pleoapele cu mîna. În mod sigur am febră, am răcit în hotelul ăla păcătos, sînt istovit, ar fi trebuit să mă odihnesc în noaptea asta, să iau o aspirină şi să aştept trenul de mîine dimineaţă ca să mă-ntorc la Bucureşti. Am febră, mai mult ca sigur că am febră, iată îmi ţiuie urechile, am halucinaţii nu trebuia să plec noaptea la drum...

Deschise ochii, clipi de cîteva ori şi privi iar spre bancheta din faţa sa, sperînd că acum o să vadă altceva, că ceea ce văzuse mai-nainte fusese o nălucire şi atîta tot, datorată spaimei şi oboselii, dar nu.

Trupul soţiei sale era tot acolo lipsit de viaţă, întins pe plusul albastru al canapelei şi Traian Georgescu închise iar ochii şi iar îi deschise, dar vedenia nu dispărea, iat-o acolo zăcînd nemişcată, cu liniile feţei mult întinerite de moarte şi straniu de frumoase în încremenirea lor, iată-l şi pe ucigaş, îngenunchiat lîngă ea, cu fruntea rezemată de pieptul ei, împresurat de pasagerii care umpluseră compartimentul.

Îşi aminti cum îi găsise pe cei doi dormind îmbrăţişaţi în întunericul compartimentului în care el intrase din pură întîmplare, cum ar fi putut intra în oricare altul, şi fără să desluşească feţele celor doi, se aşezase pe canapeaua liberă lîngă uşă cu gîndul să doarmă şi el, dar femeia începuse-ntr-o vreme să scoată nişte sunete foarte ciudate trezindu-l pe bărbatul de lîngă ea, acesta o zgîlţîise şi-o înghiontise de mai multe ori fără ca ea să se sinchisească şi bărbatul îi povestise lui Traian Georgescu cîte-n lună şi în stele ca să-i explice că femeia de lîngă el e contesă că e beată şi că de aia face aşa cum face, pe urmă scos din fire de sughiţurile şi ghiorţurile care nu mai conteneau, o înşfăcase de gît, o izbise cu capul de perete şi răsturnînd-o înfuriat pe canapea o strangulase şi degeaba încercase Traian Georgescu să intervină, bărbatul era mult mai puternic decît el, îl îmbrîncise cît colo şi Traian Georgescu năvălise strigînd pe culoar, dar nu izbutise să se facă înţeles de la-nceput de pasagerii pe jumătate adormiţi şi cînd aceştia îl însoţiră în sfîrşit în compartiment femeia era deja moartă, asasinul plîngea îngenunchiat şi atunci, cineva aprinzînd lumina, Traian Georgescu dăduse cu ochii acolo pe canapea de Elena.

Nu se poate să fie adevărat, îşi zisese el aşezîndu-se năuc pe locul său de lîngă uşă, în vreme ce tot mai mulţi curioşi se agitau îngrămădindu-se în compartiment şi pe culoar. Nu se poate să fie adevărat, am halucinaţii, probabil am febră, îşi zicea el din ce în ce mai năuc, închizînd şi deschizînd mereu ochii, dar vedenia nu dispărea şi totuşi, nu poate să fie adevărat, ce să caute Elena în trenul acesta de noapte şi-n tovărăşia acestui bărbat cărunt, aproape nebun care o strînsese de gît şi care acum stătea îngenunchiat lîngă ea, plîngînd şi mîngîindu-i rochia în neştire ? !...

Cum să întrebe ?

Cum să le spună oamenilor că o cunoaşte pe victimă, că moarta este soţia sa, cînd celălalt o îmbrăţişa plîngînd cu fruntea rezemată de pieptul ei, — de parcă el ar fi fost soţul îndurerat, iar Traian Georgescu, zgribulit în ungherul de lîngă uşă şi cu ochii tulburi asasinul.

Oamenii discutau, dar el nu înţelegea nimic, aproape nici nu auzea, vedea doar gesturi şi buze mişcîndu-se ca-n filmele mute, am febră, îşi zise, în mod sigur am febră, — bărbatul îngenunchiat le explica ceva celorlalţi arătînd mereu spre Elena, apoi se ridică în picioare, nu era chiar atît de voinic cum i se păruse lui Traian Georgescu în întuneric, era chiar slab şi nu prea înalt, acum arăta ceva spre uşă şi oamenii ieşiră unul cîte unul, — unde plecaţi ? ! ar fi vrut să strige Traian Georgescu, dar compartimentul începu să se lase încet într-o parte pe urmă în cealaltă, numai de n-aş voma ! îşi zise şi-şi apăsă pleoapele cu mîna şi cînd deschise iar ochii, pe culoar nu mai era nimeni, — m-au lăsat singur cu ăsta ! se cutremură el, dar cum e posibil, cum să plece aşa, tot, am febră, în mod sigur am febră...

Simţi o atingere uşoară pe umăr, încă una, şi Traian Georgescu se răsuci speriat spre bărbatul care se aşezase lîngă el pe banchetă şi care-l privea trist continuînd să-i mîngîie umărul.

— Vă este rău, constată acesta cu vocea lui surprinzător de blîndă, vă este rău, aveţi ochii tulburi, sînteţi palid şi tremuraţi tot. Cum să vă ajut ? se frămîntă el şi negăsind cum, îl mîngîie din nou pe umăr. Şi mie mi-e rău, chiar foarte rău, pot spune că sufletul meu este acum la pămînt, chinceşte şi se tăvăleşte ca un cîine cu şira spinării frîntă şi urlă cu ochii-n ochii mei, dar eu ce pot să-i fac, ce mai pot eu să fac, dacă eu sînt cîinele şi tot eu sînt roata care-a trecut peste mine ? !... pentru că eu, cine altcineva decît eu, eu cu mîinile astea... mîinile astea ale mele... şi le întinse în faţă cu degetele răşchirate, nişte mîini foarte albe, cu încheieturi subţiri şi tremurînd ca într-un acces de friguri.

Traian Georgescu le privea prostit, nu-şi putea lua ochii de pe ele, simţi chiar un tainic imbold să le atingă pentru că mîinile acelea nu mai erau acum mîini, sau erau şi mîini dar erau şi altceva, ceva ce nu putea fi cuprins de gînd sau de cuvinte.

— Cu mîinile astea, repeta celălalt, cu mîinile astea... şi ea n-o să mai cînte de-acum niciodată, n-o să-mi mai răvăşească şi n-o să-mi mai aline niciodată sufletul cu cîntecele ei tulburătoare... Am rămas singur, Doamne, mai singur ca un copil orfan, pentru că eu sînt pe ducă, sînt aproape bătrîn, cînd şi unde să mai găsesc un prag lîngă care să-mi aciuez sufletul pustiu şi îndurerat ? Pe ea o mai aveam în lumea asta, numai pe ea, nepreţuita şi sărmana mea contesă, amuţită de-acuma pe vecie. Ce-am făcut, Doamne, ce-au făcut mîinile astea ale mele, de ce mi-ai întunecat Doamne minţile ca să fac ce-am făcut ? !.. De genunchii cui o să-mi mai rezem fruntea doborîtă de vraja cîntecului, lîngă genunchii şi lîngă cîntecul cui o să mai plîng cu sufletul răvăşit de melancolie, privirile cui mă vor mai mustra cu atîta tristeţe cînd am să beau şi am să tot beau peste măsură ? şi cine, cine-mi va...

Dar nu putu să termine, vocea-i sui brusc în octavă tremură o clipă şi se frînse scurt în dinţii care ţăcăniră mărunt străduindu-se zadarnic să oprească plînsul.

— Nu mă pot stăpîni domnule, zise el printre hohote, iertaţi-mă că nu mă pot stăpîni şi behăi ca o oaie în faţa dumneavoastră, dar sînteţi un nobil şi înţelegeţi ce este durerea...

Traian Georgescu nu înţelegea însă nimic.

Îl vedea şi-l auzea ca prin ceaţă pe bărbatul de lîngă el şi tot ca prin ceaţă vedea trupul întins pe spate al Elenei. Iat-o lipsită de viaţă la nici doi metri de el în trenul acesta de noapte care venea de undeva din nordul ţării. Iat-o jelită de un necunoscut, care mai întîi o ţinuse în braţe, apoi o lovise şi o strînsese de gît.

Neînţelegînd nimic, Traian Georgescu se uita năuc la faţa ei mult întinerită, la ciudata rochie mov cu dantele, la părul pudrat, toate încremenite acolo pe canapeaua cu pluş albastru, făcînd din Elena o femeie neştiută niciodată de el, o femeie venind parcă din alte secole, răspunzînd cumva fantasmagoriilor depănate de necunoscutul ăsta cărunt şi pe jumătate nebun.

— Ştiţi, cum să vă spun, se înroşi Traian Georgescu, vă întreb pentru că şi eu o cunosc...

Dar celălalt nu fără nici-un gest de surprindere.

— Păi cine n-o cunoaşte, dragă domnule ! exclamă el necăjit. Cine n-o cunoaşte pe contesă ! I s-a dus vestea unde vrei şi unde nu vrei ca unui cal breaz. Cel puţin în oraşul meu nu există om să n-o ştie, chiar cine n-a văzut-o niciodată, a auzit de la alţii şi tot e-n stare să povestească o grămadă de lucruri despre ea, unii simple baliverne, alţii adevărate legende fiecare cît îi poate mintea. Dar ce-i păsa ei de toate astea ! Contesa-i contesă domnule, vorba proverbului, şi-n zdrenţe şi-n fundul gol. Dacă ne-am fi putut căsători, o, Doamne, cît am fi fost de fericiţi !...

Glasul bărbatului se stinse şi-n lunga perioadă de tăcere care urmă, Traian Georgescu se gîndi iar că poate visase, că poate visează şi acum, că nu s-a întîmplat în realitate nimic, pentru că altfel ar fi trebuit să se poarte oamenii dacă s-ar fi întîmplat cu adevărat o crimă. Iată, pe culoar nu e nimeni, e linişte în tot vagonul, bărbatul de lîngă el sforăie, iar pe bancheta din faţă, sub veşmîntul acela lung şi cărămiziu sub care lui i se năzărise că vede cadavrul Elenei, cine ştie cine dormea fără grijă.

Traian Georgescu avea uneori coşmaruri, cu ani în urmă consultase chiar un psihiatru, dar acesta-i spusese că n-are nimic, că este perfect normal şi că nu există nici-un om care să viseze numai frumos. Şi în cele trei săptămîni petrecute la C. i se întîmplase o dată să sară din somn îngrozit, aproape paralizat, părîndu-i-se încă multă vreme după ce se trezise că în pat lîngă el se zvîrcoleşte cineva trăgînd să moară.

Se frecă la ochi şi ca să scape de toate gîndurile astea, încercă să formuleze în minte principalele puncte ale raportului pe care trebuia să-l întocmească cu situaţiile reclamate de beneficiarii din C., dar nu izbuti să lege nici două propoziţii. Privirea îi fugea mereu spre momîia de pe bancheta din faţa sa şi Traian Georgescu simţi din ce în ce mai puternic nevoia să aprindă lumina, să dea învelitoarea aceea cărămizie la o parte şi să vadă, să se convingă o dată pentru totdeauna dacă Elena era într-adevăr acolo, sau dacă dimpotrivă, totul fusese o părere, o nălucire a creierului său istovit. Dar ce pretext să găsească pentru a aprinde lumina aşa pe neaşteptate şi mai ales cum să motiveze pe urmă faptul că a pus mîna pe o haină care nu-i aparţine ?

Bărbatul de lîngă el începu să tuşească şi să se foiască, se ridică nemulţumit în picioare, privi două-trei minute pe fereastră, după care îşi plimbă încet mîna de-a lungul improvizatului giulgiu cărămiziu şi se aşeză la loc respirînd şi pufăind zgomotos.

— Dar a ce dracului mirosiţi domnule ?! explodă el deodată.

— A ce miros domnule ?! tresări Traian Georgescu, care numai la o astfel de întrebare nu se aştepta.

— Şi eu care v-am considerat tot timpul un nobil, bodogănea celălalt indignat.

— A ce miros domnule ? întrebă din nou Traian Georgescu, ruşinat şi zăpăcit, gîndindu-se la camera igrasioasă de hotel unde petrecuse trei săptămîni, neavînd la dispoziţie pentru spălat decît un lighenaş şi o cană de tablă de trei litri de apă.

— A mort domnule, iertaţi-mă că v-o spun aşa de la obraz, dar mirosiţi a mort în morgă, — nu tu zambile, nu tu iasomie, nu tu regrete ! Morgă domnule ! mortul şi cimentul, atît !... Vă ţineţi mare acolo-n ungherul dumneavoastră, nu faceţi nici-o mişcare, nu cataadixiţi să scoateţi o vorbă, dar de mirosit, mirosiţi ! Las-că suportă proştii ! Aici e compartiment de-a-ntîia domnule !...

— Domnule, bîigui Traian Georgescu încercînd să protesteze.

— Nici-un domnule, nimic ! Credeţi că dacă mi-aţi ţinut capul la pieptul dumneavoastră şi m-aţi mîngîiat pe creştet ca o mamă profitînd de momentele mele de adîncă tulburare şi durere, pe care nu le-am tăinuit considerîndu-vă un nobil, credeţi aşadar că dacă s-a-ntîmplat ce s-a-ntîmplat, vă puteţi permite acum să-mi daţi peste nas cu acest miros insinuant şi perfid ?! Vă închipuiţi poate că nu-mi dau seama unde vreţi să bateţi, vă aduc însă la cunoştinţă că-mi dau seama şi încă foarte bine. Dar vă întreb : în numele cărui drept moral vă permiteţi acest lucru ? În numele cărui drept moral vă permiteţi să-mi aduceţi aminte de morţii din morgă ? De ce sînteţi rău domnule ? De ce vă apucaţi să răscoliţi în sufletul meu, destul de întristat şi fără asta ?...

— N-am vrut domnule, iertaţi-mă, zău că n-am vrut ! bolborosi repede Traian Georgescu, temîndu-se de posibilitatea unei noi crize de furie din partea nebunului de lîngă el, nu mai încăpea nici-o îndoială că omul era nebun şi Traian Georgescu ar fi vrut să se afle măcar pe culoar dacă nu în alt compartiment, dar cum să iasă, cum să se ridice-n picioare şi cum să deschidă uşa, cine ştie ce i s-ar fi putut năzări nebunului şi cine ştie ce reacţii neaşteptate ar fi avut, putea să-i sară în spate şi să-l strîngă de gît, sau să-i dea cu ceva-n cap, — calmaţi-vă domnule, n-am vrut, calmaţi-vă ! îi zise străduindu-se să rămînă cît mai nemişcat pentru a nu-i trezi celuilalt vreo suspiciune.

— Sînt calm domnule, sînt chiar foarte calm, deşi mi-aţi tulburat sufletul cum nici nu vă închipuiţi.

— A fost fără voia mea, vă rog să mă credeţi că a fost fără voia mea...

— Fie ! vă cred ; dar asta nu schimbă cu nimic situaţia. Aţi vrut sau n-aţi vrut, aţi dat cu piatra-n baltă şi iată : o tristă şi neliniştită stafie umblă acuma prin mine ca printr-un cimitir blestemat. Cum dracu aţi izbutit, dragă domnule, să mirosiţi în halul ăsta ?!...

— Probabil că igrasia din camera de hotel unde-am stat, începu Traian Georgescu să explice jenat, dar celălalt sări imediat în sus nelăsîndu-l să spună mai departe.

— Nici-un hotel, domnule ! Să nu-ncercaţi să-mi vindeţi mie gogoşi de astea cu hotelul, pentru că dumneavoastră nu mirosiţi a hotel sau a altceva, mirosiţi precum v-am spus : a morgă. Simţul meu olfactiv cunoaşte mult prea bine acest miros ca să se-nşele. Şi acum să stabilim adevărul adevărat, oricît ar fi el de zguduitor pentru mine. Spuneţi-mi : sînteţi autopsier ?

— Ce vă închipuiţi domnule, bîigui, zăpăcit Traian Georgescu.

— Nu-mi închipui nimic domnule. Mie să-mi spuneţi doar atît : sînteţi, sau nu sînteţi ?

— Nu,...

— Eram aproape sigur ! exclamă celălalt... Ştiam că nu o să mi se dea această şansă... Aşadar sînteţi mortul !...

— Ce mort domnule, se-nfioră Traian Georgescu, veniţi-vă-n fire, ce mort ?!

— Aţi recunoscut singur că nu sînteţi autopsier...

— Sînt jurisconsult, domnule, jurisconsultul Traian Georgescu de la Trustul de construcţii-montaj numărul opt din capitală, jurisconsult, înţelegeţi ?

— Înţeleg, asta vă închipuiţi dumneavoastră că sînteţi, dar nasul meu nu poate fi înşelat. Sînteţi mort, domnule, şi încă un mort vechi, pentru că mirosiţi de-mi strîmbaţi nările. O, doamne, mirosul acesta pe care credem că l-l uitasem, mirosul acesta de mort fără familie, de mort mucegăind pe mesele de ciment ale morgăi, cei mai trişti morţi cu putinţă...

— Dar nu sînt mort domnule, se apără Traian Georgescu, simţind tot mai des fiori de gheaţă prelingîndu-i-se pe şira spinării.

— Sînteţi, nu are nici-un rost să negaţi, mirosul dumneavoastră vă trădează. Şi-ncep să bănuiesc şi cine sînteţi, iar sufletul meu profund tulburat şi plin de compasiune vă înţelege şi vă aprobă această dureroasă revenire printre cei vii. Vi s-a făcut dor de ea, nu-i aşa ? întrebă bărbatul coborîndu-şi deodată glasul pînă la şoaptă.

— De cine să mi se facă dor ? se cutremură Traian Georgescu.

— De ea, şopti bărbatul arătînd spre moarta acoperită cu ciudatul veşmînt cărămiziu ; de iubita şi sărmana noastră contesă, care ştiu ce-a-nsemnat pentru dumneavoastră şi pot spune că am ştiut şi-atunci. O, domnule, mă veţi putea ierta vreodată că v-am luat-o ? şopti el răguşit. Voi fi iertat vreodată că v-am ucis ca să v-o pot lua ?...

Şi vocea îi tremură şi se stinse şi bărbatul se lăsă în genunchi în mijlocul compartimentului, cu mîinile împreunate a rugăciune spre Traian Georgescu, care-l privea înfricoşat, fără să poată face o mişcare şi fără să poată scoate o vorbă, ca-n visele lui urîte, dar acum nu visa, şi nici în visele acelea îngrozitoare nu fusese niciodată el mortul, şi nici acum, era viu, nu-l ucisese nimeni, nu era strigoi, era viu, dar cum să spună toate astea, buzele i se mişcau în gol, fără să poată scoate o vorbă, şi chiar de-ar fi putut vorbi, cui să-i spună că-i viu ?

Elena era moartă, iar celălalt nebun...

Ploaia

ELENA NESTOR

După perdele piticul cel plin de surprize care de altfel putea fi orice altceva, chiar şi un gîndac de colorado, îl vedeam ca pe un pitic exagerat de mic şi fragil, sculptor de roşu, se legăna şi îşi schimba forma, prietenii mei nu l-au observat, Graţiela Burlacu m-ar fi putut înţelege cu vreo două ceasuri în urmă cînd încă nu-i venise în minte ideea aceea nouă, inocentă în felul ei, sub a cărei inocenţă căutau toţi fără speranţă, incoerenţa cu care se exprimase îi făcea să creadă că acolo se ascunde ceva, dar ea nu fusese niciciînd şireată, căutasem zilnic, fiecare în parte să-i imaginăm o aureolă de candoare şi mister, dar misterul nu era mister, ci nesiguranţă, oarecum prudenţă, însă cel mai prudent eram eu asigurîndu-i adesea că la Graţiela Burlacu nu e vorba decît de aiureala unui „om fără căpătîi". Îi priveam pe toţi cu îndulgenţă, aveau ceva pitoresc, citeodată părea goală pe dinăuntru, alte ori aducea lucruri atît de noi, uneori era frumoasă, alteori posacă.

Ea, eu m-ar fi înţeles, m-ar fi ajutat să dezleg taina piticului, ea precis ar fi ştiut cine e, era desigur o legătură între apariţia piticului şi prezenţa Graţielei Burlacu, cine ştie dacă nu el a adus-o din nou la masa noastră, am mulţumit piticului.

Vorbea ţinînd braţele lungi şi subţiri cu palmele împreunate în mijlocul mesei, lăsa capul în jos sau pe umăr, noi ascultam înghesuiţi unul în altul ca să nu-i incomodăm gesturile, „uite, eu..." şi-şi muşca buzele ferm şi se uita undeva pe masă, şi-şi lăsa din nou capul pe un umăr ca să nu-i alunece părul pe obraz, devenise atît de convinsă de ceea ce spunea.

— De ce nu veniţi şi voi ?

— Eu am nevastă, copil, a spus Pavel.

— Eu şi Gică Mirea am terminat şcoala de mult, am uitat, ne-ar veni greu.

Ploua, Graţiela Burlacu continua să argumenteze, iar băieţii spuneau molateci că e prea departe, că n-au timp, se apropiau mulţi, dar aflînd despre ce e vorba plecau tăcînd, cei patru stăteau nemişcaţi şi neconvinşi, obosiţi de lumina sidefie, de sala mare cu mese rosti, patrate şi goale, geamurile erau şi ele patrate, dar negre, acoperind un întreg perete, mă obişnuisem cu sala asta albă, cu Graţiela Burlacu, cu acea neobişnuită Graţiela Burlacu, noi eram mulţi, ea era unică, în fiecare moment era alta, pentru fiecare din noi era alta. Ei nu auzeau decît glasul fetei, eu vedeam şiroaie pe geamul negru şi ascultam ploaia leneşă, piticul jucăuş pentru care nu cutezam s-o întrerup pe Graţiela Burlacu era o pată roşie, variabilă în intensitate, se mişca, se rotunjea, se fragmenta, era unicul lucru care-mi putea distrage atenţia, vorbele Graţielei Burlacu nu le urmăream pentru că nu-mi erau adresate, doar inflexiunile vocii pătrundeau în mine şi în funcţie de ele piticul îşi modifica forma iar picăturile de apă îşi grăbeau sau îşi încetineau alunecarea.

Mîna Graţielei Burlacu gesticula cu amplitudine minimă, purta ca de obicei o bluză bleu, cînd am descoperit că piticul era un bec reflectat în geam, mi-am amintit că în seara aceea avea să fie dans, am ieşit singur în ploaie şi n-am mai avut răbdare să-l aştept pe Mirea să mă ducă acasă cu motocicleta. Pe asfalt năvălise noroiul, în jur nu erau copaci, nu se auzea nici o maşină, în ciuda ploii oamenii începeau să se adune, erau mulţi şi atît de puţine fete, iar între ei pata aceea bleu care se numea Graţiela Burlacu, oh, oribil nume, şi tocmai o fată să se numească aşa .. tovarăşa Burlacu, auzi... Burlacu, e drept că nu se amuza nimeni din pricina asta, dar oricum, ar fi trebuit să se numească altfel. Mergeam la dans foarte rar, cu toate că nu aveam decît 8—10 ani mai mult decît cei 4 băieţi, ei mă socoteau bătrîn şi nu eram bun decît să le dau sfaturi şi să le ascult confesiunile, dar nu aceasta era motivul, înainte de venirea Graţielei Burlacu rămîneam cu ei simbăta, dar acum mă temeam să nu bănuiască cineva că i-aş da tircoale fetei. În toţi aceşti doi ani n-am schimbat decît formule de salut cu ea şi aceasta le plăcea băieţilor, de aceea veneau la mine pe rînd seara să ne sfătuim şi astfel am ajuns să ştiu despre Graţiela Burlacu mai mult decît fiecare dintre ei.

M-am depărtat de club, picăturile de ploaie mă izolau de tot şi de toate, primeam binevoitor botezul toamnei incipiente, în jurul luminilor rare noaptea fabricase tonuri metalice, în urma mea rămăsese fosforescentă sala de unde plecasem de bună voie şi nu vroiam să mă mai uit spre ea, prevăzător mi-am înfrînat un gînd de a privi înapoi, căci mă temeam să nu mi se adîncească sentimentul toamnei care într-o ploaie de simbătă riscă să se transforme într-un sentiment al noroiului, al bălţilor. Sub tălpi, moliciunea seacă a prafului ud mă liniştea, da, într-un fel eram liniştit ca-n orice altă astfel de zi, faptul că pe acolo mai treceau oameni mă îndreptăţea să nu mă uit pe unde calc, n-aveam nici umbrelă, mă gîndeam la ei toţi şi-mi stăruia pata bleu alăturată piticului roşu ca un semnal, împrejur tremura bezna compactă străpunsă de acele reci şi ostile ale stropilor, sub ei mersul meu era o zbatere, o dispută cu apa pe care n-o ocoleam, mă uitam la şosea şi coboram fără s-o văd, nu mai erau nici oameni, din cauza frigului deveneam agitat, mergeam ca şi cînd ar fi avut un scop precis, ca şi cînd m-ar fi aşteptat cineva, mă antrenam în lupta cu răceala apei şi întunericului, ud pînă la piele mă autosugestionam că exilul meu e confortabil pentru că speram ca ploaia să mă liniştească. nu-mi auzeam paşii, am trecut pe lîngă locul unde trebuia să cotesc spre baracă şi am continuat să cobor, ridicînd ochii n-am văzut decît stîlpi, lumini punctate de picături săltărete şi prelungi, mi se cernea în faţă o negură şi o liniştе neconcludentă, am început să merg încet, aşa ca să treacă timpul, aş fi dorit foarte mult să-i ştiu pe băieţi adunaţi toţi în camera mea, deşi do-

cutii cu vopsele uscate

Cînd s-a deşteptat, trecuse bine de amiază, în cameră era răcoare, un gîndac negru, din cei puturoşi, rodea într-un colţ, între cutii cu vopsele uscate, o coajă de pîine de secară, îl vedea atît de aproape de ochii lui, lucios şi străin, încît ar fi vrut să-l strivească, mai bine nu, alături domnul Hessmanstrag tuşea uscat şi-l auzea urinînd, apoi se făcu tăcere, gîndacul negru se ascunsese, sătul, trebuia să vină Robert, bine ai venit, prietene al meu şi frate geamăn, glăsuieşte urarea.

Robert s-a întors de pe unde-l purtaseră nevoile, posac, obosit şi rău. Băuse iarăşi, avea şi cu el cîte ceva, de-ale gurii nimic, nici nu s-a uitat la bătrîn şi doar îl iubea într-un fel, a intrat şi a spus... Klaust ai făcut bine că ai rămas. Se cade să ne placă lucrurile rotunde, terminate adică, iar povestea care se sfîrşeşte cu mine tot de la mine ai să o afli, de atunci şi pînă astăzi...

A aşezat sticla pe podea, Klaust s-a ridicat şi el şi a clătit două ceşti de porţelan, subţiri ca hîrtia, ciobite, a turnat şi l-a aşteptat să înceapă, cu milă omenească, cum altfel. Robert tăcea şi tăcea şi nu se mai hotăra, dar cînd a fost şi-a vorbit, mult, după ce s-a mai întunecat şi-a mai scăzut lumina între ziduri, iar Hessmanstrag, flămînd, a renunţat în sfîrşit să mai strige, întins în patul lui, că i se cuvine şi lui pe lumea asta, că ar vrea o fată ca o acadea, de fapt ce-i trebuia era mai degrabă o fiertură fierbinte, dar aşa era el, îi plăcea să le facă celor din jur viaţa amară ca să fie, de aceea, somnul dulce, părea că niciodată n-a fost Klaust mai singur şi nici Robert mai departe de el şi, har domnului, aşa era. Robert, spuneam, a stat tot timpul rezemat de uşă, cu spatele, mîinile şi le adunase pe piept, în cruce, cucernic poate, dar prea treaz nu era el, parcă îi era frică, parcă ruşine, Klaust îl asculta şi nu-i părea nici lui bine, îi era foame tare, rachiul şi vorbele altuia nu mai ajută de mult, la nimic. Da, dar...

...dar, atunci, în tren, drumul a fost lung către miază-zi. Robert moţăia, se gîndea la casa pe care o lăsase în urmă, mai ştii cum vine ceasul cel rău, la mătuşa Ernesta, atît de cumsecade, avea aceasta să-l sărute pe frunte, bunătate şi tristeţe, căci era singura de un sînge cu el care mai făcea umbră pămîntului degeaba, aşa cum şi trăise, la Fiegman, dă-l dracului, vagoanele se clătinau şi flacăra lămpilor puţine, cu ulei de rapiţă, clipea galben pe chipuri slabe. Din cînd în cînd opreau în cîmpie, conductorii plictisiţi anunţau staţia, Sarmstadt, o clădire scundă de cărămidă roşie, în stînga closetele, în dreapta closetele, Redstadt, era vînt şi fosneau pe peroane ziare pe care nu le citise nimeni. Griegstadt, o femeie aştepta aici întotdeauna alt tren, care, şi iarăşi şi iarăşi. Femeia îşi pierdea zilele şi nopţile zadarnic căci nu toate arată pe dinăuntru aşa cum se văd ele, din cîmp, de pildă, de pe malul unui iezer cu miros de peşte mort şi de papură, cînd paşti vacile şi murgul iarbă verde, iar el, trenul, izbîndă de noapte, crezi că ajunge acolo unde tu nu ai fost niciodată, dar îţi închipui cam cum ar fi şi iată că bine. Ranenstadt... Karmstadt... Vecinii lui, oameni între două vîrste, ciolănoşi, cu capetele rase, cu ochii mari şi negri, şopteau : „măi, frate, şi m-a pus ăla, secătura, să stau într-un picior şi ardea soarele, mă, de te usca, curgea sudoarea de pe mine şi stăteam şi nu puteam să mă mişc nici atîtica că-şi lăsase javra lîngă mine să mă păzească şi cum mişcam, cum rînjea şi horcăia, să-mi sară-n gît şi să mă rupă... şi era zăduf, mă, zăpuşeală cum nu se mai află şi-i era cald şi cîinelui, îi atîrna limba, băloasă, dar nu se dădea dus, că-l învăţase să se dea la om şi-l hrănea numai cu măruntaie, era voinic tare, n-aveai ce-i face, dărîma lupul... mai era şi stăpîne-su, mînca-l-ar viermii, cu dreptatea lui, pe undeva, pe acolo şi uite-aşa îşi bătea joc de sufletul unui amărît, că nu mai puteam, mi se umflase genunchiul şi mi se arătau numai sălcii şi doniţe cu apă, mă durea şi mai erau patru ceasuri, pe puţin, pînă să se mai potolească arşiţa... măcar vînt să fi fost, ca acum, dar n-aveam eu norocul acela, o frunză nu se clintea, albi salcîmii şi le cădea floarea din senin, văzduhul era încins ca untdelemnul... tare mi-era greu şi mă... mamă, tot ea, şi-mi aduc aminte că-mi spunea că ei nu-i e frică de cîine, poate să fie şi necuratu-n el, îl scuipă odată drept în bot şi el închide ochii şi se linge, prostul, că-i animal şi-i curat de felul lui... ei, şi-aşa am făcut, dar s mers greu, că-mi era gura arsă, de unde... pînă la urmă tot am izbutit căci mi-am închipuit cum făcusem într-un an la crişma lui Stasov, şi crişma-i bună la ceva, ce crezi, cînd supsesem o alămîie mare ca să-i fac pe ăia cu nunta şi cu orchestra lor să se cărăbănească, m-ar fi jupuit ţiganii de viu că le stricasem cîştigul, le ploua în gură cînd se uitau la mine, cum să mai cînte... ei, şi cum se lingea dihania odată schimb şi eu piciorul cellat, nu m-a simţit, ce mai, şi aşa am făcut pînă seara, gîndindu-mă cînd la acrituri, cînd la scîrboşenii... de cald, ce să zic, tot aşa era, dar mai mergea... frăţioare, mă, şi vine ăla de unde se dusese, mă priveşte cu ochii mijiţi, se uită şi la cîine şi-odată mă pocneşte cu vina aia de bou şi dă-i, vînăt m-a lăsat... ştia, se vede, şi el, avea pesemne, şi el o mamă, căci de ce m-am ferit tot n-am scăpat... a bătut şi cîinele, săracul, şi l-a înjurat urît, aves, poate, şi-o mamă de cîine, mama lui...".

Au oftat amîndoi şi-au tăcut, trenul a mai mers ce a mai mers şi s-a oprit, cei doi au coborît, drum bun, cale bătută, îi vedea pe geam cum se pierd în întuneric, în cîmpie, îmbrăţişaţi pe după umeri, slabi şi osoşi :

„Dar ţine băiete, ţine aproape,
Nu vezi, convoiul s-a-ndepărtat
Şi-o santinelă, cu sînge rece,
Un pat de armă în piept mi-o dat...
Haida, haida, nu-i nimicaaa..."

Lui Robert nu-i venea să creadă că se întîmplă şi aşa, cei doi tăiaseră la sare, da, pentru păcate adevărate, trenul plecase deja, glasul roţilor de tren, era departe de ei, cum mergeau printre căpiţe de lucernă, aromitoare, împreună, spre vreo aşezare de şes, unde nu se găseşte decît rachiu de secară ori de sfeclă albă, basamac, dar era nevoie de braţe pentru coasă, nu te întreba nimeni de unde vii şi ce hram ţii, ei aveau să-şi rupă coatele trudind, prin octombrie, cînd dă bruma şi mor în rouă albă păianjenii cu cruce, vor lua banii, răsplata, se vor îmbăta repede şi bine, unul dintre ei va băga o mînă în buzunar să scoată bumăştile, să-l vadă lumea şi să cinstească scripcarul, va găsi acolo un cuţit lung, cu lama subţire şi albastră, ochii lui se vor mări speriaţi, de ce trebuie aşa, de ce nu se poate altfel, îşi va aduce aminte că odată, demult, şi gata, prietenul va sta întins pe spate, **aber kleiner weise doch nict, bald kommt der Tod**, circiumăreasa va ţipa, aoleu şi vai de mine, lăutarul va fura hîrtiile mototolite aruncate pe masa umedă, o sută, două, trei, să-mi sară ochii, conaşule, dacă am luat ceva, patru, cinci, şase, cel lovit va avea în colţul gurii un fir de sînge negru şi se va mira şi el de ce nu se poate altfel, de ce trebuie aşa... ştii, Robert, las-o încurcată, nu mai cobi, poate vrei să spui că prietenul, oh, prietenul, dar mai bine uită, conductorul, iată-l, a trecut pe coridor, Rinmeg, e şi el un necăjit şi-un fumător de lulea... Aici a coborît şi el, îngrijindu-se de bagaje, de ce mai avea, lăzile cu mere pentru Ernesta, ziarele de ieri şi **Calendarul bunului apicultor** pe anul acela, pe care-l cumpărase de la un vînzător ambulant pentru că-i plăcuse o reproducere, **Venus din Urbino**, pripăşită cine ştie cum pe copertă, se sfîrşise, era capătul, se vedea prin stuful încă verde, parşivă, apa tulbure a bălţii şi pe malul înalt, neclară ca speranţa, întunecată, vila Ernesta.

*

Revederea a fost ca între rubedenii, simplă, s-au sărutat, s-au întrebat de sănătate, mulţumesc, Ernesta a pregătit o cafea amară, Robert a băut-o fierbinte şi cuviincios, şi s-au culcat, mai era destul pînă dimineaţa. Cînd s-a trezit camera era aurie, soarele roşu şi pretutindeni, în mari fructiere de sticlă, erau clădite merele aduse de el, lucioase, mătuşa lui, atît de tînără încă, le ştersese de praf cu o cîrpă curată, iar din bucătărie vocea ei plină, îl chema să mănînce. Uneori se mira de ce nu i-a venit aşa, o poftă, să o ia în braţe pe femeia aceasta cu trupul plin, sănătoasă ca o bucată de lemn, plină de umbre rotunde şi de puf alb, — dacă ar fi făcut-o vreodată atunci mai întîi ar fi vrut să o sărute pe gît, unde obosise puţin şi unde îi era carnea ca miezul migdalei — şi nu ştia ce să-şi răspundă. Îşi spuneau pe numele mic, se alintau chiar, cînd erau între ei doi, pentru că Robert simţea cît ar supăra-o de i-ar aduce aminte că ar putea să o respecte şi el credea că mai degrabă pentru aceasta nu li se întîmplase, prea aveau nevoie unul de celălalt, ca un bolnav de alt bolnav, decît fiindcă lucrul acela era spre primejdia sufletului.

Se spălă îndelung, avea în cameră un lavoar pe care găsea de fiecare dată cînd venea acelaşi săpun de levănţică şi acelaşi ştergar de in aspru, vîrstat cu broderii, mîna uşoară a mătuşii, dar ce-i plăcea lui mai mult şi mai mult erau ligheanul şi cana, amîndouă de faianţă veche, smălţuite gros, albe, în care apa părea mai apă decît era, apoi au mîncat omletă cu şuncă şi cafeaua rămasă de cu seara. S-au înduioşat amintindu-şi de ai lor, ea l-a întrebat cît are de gînd să rămînă, aşa, două, săptămîni, bravo, aici sînt atît de singură, iar atît de multe zile nu-s nimic, se tot duc, du-te şi tu de te scaldă.

Balta l-a primit ca pe o piatră caldă, încremenită între trestii, potolită şi străină, iar cînd s-a întors, tîrziu, Ernesta se odihnea. Au prînzit în odaia ei, unde totul era palid şi matern, demodate erau şi lămpile cu picior de metal şi patul cu tăbliile pictate, — scene de la vînătoare de vulpi, cu ogari şi purtători de cornuri — şi tapetul cu flori mici, discrete ca o întîlnire între două lesbiene. Mătuşa Ernesta, ca orice femeie trăită prea mult doar cu ea şi pentru ea avea acea aplecare spre aluaturi dulci, cum numai plictiseala şi sîngele subţiat ţi-o poate da încărcase masa cu **palais des dammes**, numai stafide şi rom bun, cu **pains noisettes**, cînd le ronţăia puteai să-i preţuieşti dinţii curaţi şi cu **croque-en bouche** de fructe caramelate după care se dădea în vînt. Aşeza peste caramel felii de portocale, alese de aceeaşi mărime, pe urmă mirabele şi mandarine şi curmale, punea totul pe un fund de **pâté sucré** şi le ţine în gheaţă, cum să nu-i placă. Era o parte din felul în care Ernesta vieţuia, retrasă şi neispitită, cu acea încredere în ce a fost pe care o are cel ce stă strimb şi judecă drept, acela ştiind ce să păstreze din ce a avut odată şi-a părăsit, ori s-a trecut ca floarea de cireş, amară. Ernesta înţelegea mai degrabă să colinde halele de vechituri, unde o cunoşteau toţi telalii, căutînd vase filigranate, icoane îmbrăcate modest în argint înnegrit, romane mălăicţe de Daphné du Maurier sau Christian de Caters, ibrice de aramă bătută. Cumpăra însă, mai ales, pachete de scrisori legate cu panglici decolorate, ale altora desigur, se găseau pentru ea destule, căutau negustorii prin sertarele scrinurilor cînd îşi vindea unul agoniseala şi i le păstrau, ea le citea cînd n-avea ce face, o costau cîţiva bănuţi şi se tăvălea, spunea ea, în sentimente. Ar fi putut, şi încă cum, să sucească capul vreunui bărbat aşezat, i-ar fi fost mai la îndemînă şi poate mai cu folos, dar n-o făcea sau Robert nu ştia ; nu se căia că-i trecuseră ploile dintîi, înnebuniseră destui după zîmbetul ei, pe mulţi îi băgase de timpuriu în mormînt, unii dintre ei îşi mai aduceau aminte de ea ca de o blană mare de urs, ca de un pahar de vin negru, ca de un foc de butuci de fag într-un cămin de cărămidă roşie, seara, şi ardea doar o lumînare subţire, de ce să nu ardă, ori, mai bine, ca de un sărut grăbit, tremurat, într-o gară, dimineaţa, iarna, în ceaţă. Credea Robert că de aceea iubea Ernesta ştiit fleacurile roze ale tinereţii ei, urma ei pe ceară caldă — oricum, aici la Rinmerg, timpul nu avea preţ. Atunci cînd li se făcea dor, unuia sau altuia, parcă dădea o molimă, veneau să o vadă de pe unde se împrăştiaseră căutîndu-şi un rost, pe unii îi cunoscuse şi Robert, bărbaţi voinici şi rumeni, cu ochii moi, sfioşi şi alţii, schilavi, porcoşi, numai fiere, cu uitătura rece, parcă aveau sînge de şopîrlă în ei — apăreau deodată în prag, umbriţi, şi-i şopteau răguşit numele. Cu toţii o găseau mîncînd, plictisită, **croque-en bouche**, aşa cum probabil o lăsaseră cu ani în urmă, într-o cofetărie mică, cu stînjinei proaspeţi pe fiecare masă, dintr-un orăşel de munte ; ea îi mărturisise lui Robert că acolo se despărţise de toţi, făcea ce făcea şi-i ducea la Saint-Honoré, între brazi, sub stele multe, unde le spunea că nu se mai poate, a zburat puiul cu aţa, pe care îi ştia mai săraci cu duhul îi întreba dacă nu vor să le lase ceva, amintire s-ar chema, voiau şi atunci le scria grăbită cîteva cuvinte, cam aşa, cu dragostea cea care a fost, acum lasă-mă, nu le cerea să o uite, la ce bun. Aceştia, cel puţin, n-o mai căutau, plîngeau şi se-nsurau. Nu era numai o toană a ei chestia asta. Ernesta înţelegea că aşa se rupea mai uşor şi mai avea şi bucuria de a-i vedea plecînd, mîndri sau umili, întotdeauna adînc mîhniţi, fiecare cu un fel anume al lui de a încerca să-i dovedească ei care-i privea, Ernestei care îi mîngîiase cînd tresăreau în somn şi se strîngeau, ca-n pîntec, la început, copii înfricoşaţi de lumea de dincolo, ei care se credeau singuri cînd ea era alături şi blîndă, şi de cîte ori nu erau ei puternici pentru că ea nu voia să fie, dumnezeule, că înţelege bărbatul nestatornicia femeii, ehei. Unul singur, venind, o tulburase pe Ernesta iar aceasta se petrecuse mai demult. Venise către înserat, un bătrîn înalt, cu părul sur, tuns scurt, cu haine negre, ghetre albe, cu monoclu fără şnur, înţepenit sub arcada dreaptă parcă pentru veşnicie, solemn ca un judecător în robă cînd e căsătorit şi-l înşeală nevasta, cu urmele unei boli de ficat care-i pătaseră faţa rasă Se aşezase fără să spună o vorbă, strîngînd între picioarele slabe bastonul de trestie de mare, Robert nu credea că-l poartă de nevoie ci aşa, Robert mai bănuia că domnul cel slab avea pe dedesubt lenjerie de mătase, prea îi era scrobit gulerul cămăşii, prea îi sclipeau scump butonii, cu siguranţă că nu asudase vreodată, nici măcar cînd se culcase cu vreo fecioară oacheşă, căci, uneori, şi asta se poate, vă jur.

I-a lăsat singuri, Ernesta nu l-a oprit, nici nu-l vedea, palidă mai era. Nici acum Robert nu ştia dacă şi-au spus atunci lucruri numai de ei ştiute ori de şi-au mulţumit, aplecîndu-se pînă la pămînt unul în faţa celuilalt, frumos şi ruseşte : bogdaproste, Ernesta Gudeman, pentru că ai trăit şi-ai iubit odată cu mine, nevrednicul, între oameni, iar de ţi-am greşit, iartă-mi, acum cînd încă mai sînt ţărînă şi mîine cînd nu voi mai fi, aşişderea. Cine era acesta, slabul şi perversul, domnul cel negru pentru care toate lacrimile sînt de bucurie, în cîte oraşe cu uliţe înguste, fără lumină, doar luna cu care nimeni nu are ce face, şi de cîte ori nu se va fi înclinat el, inima lui turtă sfîntă, prescură cu semnele căinţei, Robert nu aflase. Klaust îl văzuse, dar nu-l ştia, caleaşca lui cu cai de fum astăzi cine-o mai cunoaşte, Ernesta, care l-a sărutat pe gură, în sea a aceea şi altădată, a tăcut de trei ori şapte zile...

...Alături, domnul Hessmanstrag se mişca şi Robert încetă să mai vorbească, poate ostenise, nu se mai vedeau, era noapte plină, se ştiau însă acolo, adunaţi degeaba, bătrînul dărîmat de alături scîncea flămînd şi părăsit, Klaust nu-l mai credea, dar Robert, care apucase să-şi rupă odată pîinea în două, dă-mi şi mie, na şi ţie, nu avea de ales. Aşa se petrec lucrurile de obicei, mergi liniştit pe strada Becker, ajungi în dreptul tutungeriei lui Bruno şi acolo îl întîlneşti pe el, milogul, cel cu faceţi-vă pomană, şi-i dai, de sufletul cui vrei tu, un gologan, dar iată că te mai poartă soarta prin partea aceea a tîrgului şi nu-ţi mai vine să treci atît de senin, milogul are în jurul lui aerul nevolnic al milei tale dintîi, acum nu mai cere, nu mai încearcă să te convingă că este un biet copil din flori, sărac de mamă şi de tată, de amîndouă dintr-odată, lepădat lîngă un burlan şi crescut în bălării, nu-şi mai scoate la vedere hibe ascunse, cum n-ai tu, te ştie, îl ştii şi tu, o să-i mai dai, căci de nu, după puţină vreme ţi se va face teamă, o îndoială păcătoasă o să te macine şi-o să te-ntorci din drum, îl vei găsi tot acolo, sprijinit de zid, încrezător, cu farfuria în care au căzut monedele altora la picioare şi banul tău va suna şi el, vamă. Ah, oare niciodată nu ai simţit nevoia ca atunci cînd căinează cineva în faţa ta viaţa lui de chior, doborît de atîta nedreptate, el nu are iar tu ai, cu capul lăsat pe masă, — ce spun s-ar petrece într-o bodegă —, să pocneşti din degete, plici, ca să-l faci să te privească şi atunci, dacă se poate fără durere, ochiul tău stîng să se acopere cu albeaţă şi să se scurgă, viscos. Atunci ai afla şi tu ce înseamnă mînia, zău aşa.

Aşa ceva însă, nu e în puterea noastră şi Robert i-a dus domnului Hessmanstrag puţină brînză şi puţin peşte afumat, Klaust îl auzea cum se îneacă mestecînd lacom, curînd avea să fie sătul şi-are să-l mustre din nou pe Robert că i-a adus străini în casă, Robert n-o să-l asculte şi-o să închidă uşa, iar va bea şi iar...

---

*Din volumul **Pentru eroi, ziua a şaptea**

OCTAVIAN STOICA

de sîmbătă

rînţa mi se părea prostească, doar aveau să vină negreşit nu aveau unde să se ducă în altă parte şi apoi puteam foarte bine să mă culc înainte de venirea lor, nu aveau de adus nici o noutate. Am luat-o înapoi prin ploaia egală cu intenţia să mă duc la club ca să aflu dacă s-au hotărît şi ei să urmeze liceul seral, se făcuse însă tîrziu şi eram obosit.

Graţiela Burlacu, doamne cît de urît îţi sună numele, nu ştiam de unde a venit, unde s-a născut, dacă are undeva o casă, ştiam doar cîţi ani are, faptul că servea la masă a făcut-o în scurt timp cunoscută tuturor, era slăbuţă de tot, puţin arămie, puţin palidă, nu aştepta să fie condusă, să fie însoţită la plimbare, de cînd venise ea mergeam toţi cinci deodată la cantină şi cînd venea la noi la masă o întrebau toţi patru „ce mai faci ?" , spunea cuvinte puţine apoi întreba la rîndul ei „dar voi ?" şi băieţii se repezeau să vorbească în cor, iar Graţiela Burlacu pleca rizînd fără să fi priceput ceva, rămîneam eu să judec cui i-a zîmbit mai frumos. Pavel se simţea jenat de calitatea aceasta de candidat la un zîmbet dar nu se da bătut, Petrescu n-ar fi dansat cu ea în ruptul capului dar nu lipsea nici o sîmbătă, la Mirea şi Bratu mă gîndisem de multe ori, eram convins că pînă la urmă fata îl va alege pe unul din ei şi aş putea spune că eram întrucîtva îngrijorat de viitoarea întorsătură a lucrurilor însă nu eram în stare să prevăd nimic, de aceea îi aşteptam neräbdător în fiecare sîmbătă. Erau prieteni nedespărţiţi, veniseră aici în urmă cu 5-6 ani, dar de cîteva luni se suspectau, veneau la mine pe rînd, fiecare căuta să-şi evidenţieze superioritatea, se invidiau, se urmăreau, fiecare scotocea pe ascuns buzunarele celuilalt şi tot pe ascuns îşi mototoleau cămăşile reciproc sîmbătă înainte de dans, de cîteva zile Bratu se mutase la Pavel a cărui soţie era foarte indignată pentru că cei doi nu vorbeau decît despre Graţiela Burlacu, iar copilul care auzea totul striga prin curte tam-ni-sam în toiul jocului „Graţiela Burlacu, Graţiela Burlacu l...".

Dar fata avea grijă să danseze egal cu fiecare, eram şi de astă dată neräbdător să ştiu, am ajuns la baraca ce m-a întîmpinat cu golul neprietenos dinăuntrul ei, nu găseam cheia, cutia de chibrituri mi se udase, uşa s-a deschis cu un zgomot greu, de mult nu mai descuiasem şi nu mai încuiasem, demult nu mai găsisem şi nu mai lăsasem baraca goală, am intrat pipăind pereţii în întunecimea cu miros dens de tutun, deschideam ochii mari dar nu puteam distinge nimic, mi-am scos balonzaidul şi cred că pe duşumea l-am aruncat, m-am împiedicat de un prag şi m-am lovit probabil de cuier şi de multe alte lucruri, am pipăit mult timp pereţii dîrdîind de frig în căutarea comutatorului, cînd am izbutit să aprind lumina m-am pomenit în odaia celor doi foşti prieteni, am stins şi am ieşit repede, la mine era o ordine plicticoasă, mi-am îmbrăcat pijamaua, am început să caut prin hîrtoage din plăcerea de a le răvăşi, n-am aprins difuzorul pentru că vroiam să-i aud pe băieţi venind şi apoi mă apăsa liniştea imaculată a ploii, mi-am făcut patul şi m-am întins dar n-am putut sta mult, m-am ridicat în picioare, mă plimbam în jurul mesei şi foarte des luam cîte o hîrtie şi o mototoleam, sau o făceam bucăţele, cînd dezordinea a devenit obositoare, am întins faţa de masă şi am aşezat pe ea o sticlă de vin şi nişte pahare, în sfîrşit a venit Petrescu singur şi mi-a povestit că cei doi au băut, apoi Mirea a dansat mai mult cu ea, Bratu s-a apropiat, a urmat un schimb de pumni după care cei doi au ieşit afară şi pînă să se ducă cineva după ei au urcat amîndoi pe motocicletă.

A doua zi Graţiela Burlacu a venit să mă întrebe dacă Bratu a avut într-adevăr un accident de motocicletă şi dacă ea are vreo vină în toate acestea, şi n-a mai plecat de la mine, trebuia, firesc, s-o scap de numele acela nepotrivit.

Întoarcere

Poate mîine, din pridvorul casei natale,
un nepot îmi va arăta drumul
şi voi porni în lume pribeag cu paşi grei
răpus de rădăcinele amintirilor mele.
Pe o piatră, voi sta de veghe,
desenînd contururile ogrăzii.
Voi fi arhitectul casei natale.
Voi răsădi pomi şi trandafiri în boltă.
Din ascunzişul gîndurilor
Voi scoate portretele părinţilor
şi le voi privi şi voi geme.

De dor, mă voi întoarce pe aceeaşi uliţă
şi din pridvorul casei natale
acelaşi nepot îmi va arăta drumul
şi voi fi un sicriu mişcător
pe apa drumului fără de moarte.

NICOLAE NASTA

Acum

Acum mă cheamă somnul
într-un arpegiu grav,
să trec fără de voie
hotarul vieţii mele
spre lumi în care cerul
nu mai păstrează stele
şi nu e nici o floare cu zîmbetul suav,
ci numai tină oarbă şi rădăcini ce vin
să-mi soarbă nemişcarea ce-a dărui senin
şi cîntecul pe care nu l-am cîntat întreg
şi bocetul pe care Acum, îl înţeleg.

Acum, mă cheamă somnul...

Să nu mai vii!

Să nu mai vii ! Aleile sînt scrum
Şi scrum sînt astăzi visurile mele.
Şi zările de mînăstiri sînt scrum,
Şi scrum sînt toate zările de stele.

Să nu mai vii ! Izvorul a secat
Şi morţi sînt solzii arginţii din ape.
Furtunile pe flaute-au călcat.
Pădurile au ruginit pe clape.

Să nu mai vii ! De-acum nu te mai chem.
Nu te mai chem. Mi-l rana prea adîncă.
Flămînd de cîntec tot mai sui pe stîncă
Şi singerez şi sui şi te blestem.

MIRON GEORGESCU

ochiul surd, urechea oarbă

în ureche ochi deschis
pleoapa spînzurată-n vis
să se vadă cu domolul
sol diezul mi bemolul

şi în ochi urechea con
hămestită după son
să se-audă cu încetul
verdele şi violetul

ochiul surd urechea oarbă
vorbele-s gata s-adoarmă
cîntă mutu surdu-ascultă
melodie gri ocultă

şi mă mistuise dorul

te chemam cu-arătătoare
deget drept şi deget stîng
celelalte în sudoare
tremurînd să te ajung

şi-am trimis arătătoare
dorul le făcuse moaşte
şi mi-am zis că poate naşte
mîna alte zburătoare

şi mă minstuise dorul
să-ţi sărut arătătorul
şi-aveai zece inelare
şi eu ciung de-arătătoare

dur la deal şi dur la vale

şi cum tipă cvadratura
de-un patrat bolnav de cerc
şi mă-ncearcă şi-l încerc
dorul datului de-a dura

gem în colţuri de patrat
puncte patru cardinale
şi visez înfrigurat
dur la deal şi dur la vale

dur în jos gură de iad
celor mai păţrate vad
dur în sus gură de rai
cercuri pe picior de plai

circumflex peste vocală

vine-n frunză strîmbă-lemne
strîmbele să mi le-ndrepte
mi-a venit strîmbă trumos
pînă-n măduvă de os
şi mă doare strîmbă-lemne
strîmbă-fluier strîmbă-semne
strîmbă-vorbă şi zicală
circumflex peste vocală
îndreptat de patru lemne

GRIŞA GHERGHEI

stau ca un sfînt

femeile se-ntorc din amintiri
şi bat cu pumnii în genunchii mei
e un scandal cu aşternuturi vechi
şi-nlăţişări adînc molipsitoare
stau ca un sfînt şi număr enoriaşii
care-au plătit atîtea restauraţii
nebănuind cum mi se şterge urma
şi-n ce pedeapsă nouă se cuprinde

cineva

voi rămîne afară
ca un lucru străin
aruncat de un val
cu mult înaintea stăpînului
cineva mă rivneşte
şi-mi pune alături
obiecte mai vechi
aşteptînd să m-asemăn
şi să poată striga
ce-am găsit e al meu

n-am de ales

n-am de ales
va trebui să mă iubesc
să-mi ţin cu respiraţia parte
să-mi înconjur cu sînge gura
şi să fiu bun
cît ţine blana
n-am de ales
pentru puţinul meu străin
ascuns aproape în neştire
exist
sătul de mine însumi

stare

în mijlocul străzii
adică
un şarpe care vrea să vorbească
adică
o singură piele
pentru trei obiceiuri
cînd se aşteaptă aşa
în mijlocul străzii
chiar
pentru ce

vă rog

vă rog să nu vă deranjaţi
nu cînt aşa de unul singur
şi nu aud decît atunci
cînd vreau s-audă cineva
acum printre cuvinte doamnă
se plimbă iar o rudă moartă
şi pînă la sfîrşit de frază
veţi mai găsi o catedrală
vă rog să nu vă deranjaţi
această rudă m-a iubit
şi umblă-ncet ca să-mi ajungă
ce-a mai rămas de moştenit

ARTE

ARTE

TEATRU

Emoţii, aşa şi pe dincolo

Aşteptăm stagiunea. Ce să ne mai ascundem după deget. Orice răbdare are o limită.

În spatele cortinei se trag ultimile sfori şi se înlocuiesc cu sîrmă. Astă vară inventam o stagiune din lipsă de subiecte de cronică, acum nu vom mai prididi cu exemplele. E drept, nu le ştim încă, misterul e în spatele amorasilor de pe pînza de la cornişa scenei şi merge pe sîrma care spuneam că înlocuieşte sfoara. Parcă văd că vor fi idei care au scăpat direcţiunilor de teatru.

Piesa aceea originală scontată e în repetiţie. Ne place să credem asta Şi parcă o repetăm şi noi cu gura închisă. Autori-surpriză, spectatori-surpriză, repertorii-surpriză. Acum cînd străzile proaspăt asfaltate, sînt — odată cu începerea ploilor — desfăcute minuţios de tîrnăcoape în căutarea acelei ţevi fantomă care nu se mai găseşte odată, speranţa noastră într-o reînviere din pămînt a talentului dramatic, creşte.

Aplaudăm belşugul de fantezie, energia cheltuită risipitor în repetiţiile care ocupă în aceste zile nu numai scena ci şi sălile, înnobilîndu-ne aşteptarea; mîna noastră făcută streaşină la frunte, parcă salută cotitura.

La început de stagiune sîntem din nou în leagănul celor mai frumoase speranţe şi chiar gungurim : publicul va fi prin urmare şi el nou născut. Ultimele indicaţii de regie sînt înfulecate în grabă, iar actorii par foarte naturali în rolul care, în sfîrşit, le vine ca o mănuşă. Le urăm să nu ne arunce mănuşa. Cît despre autori, sperăm că în această stagiune vor fi şi ei jucaţi. Ne gîndim, bineînţeles, la autorii din toate generaţiile. Desigur, se va spune şi de aici încolo, că singura problemă spinoasă rămîn tot cronicarii dramatici. Destinul lor fiind pecetluit să aşteptăm stagiunea. Aşa e în Bucureşti, aşa e în provincie, febrilitate, spirit de echipă renăscut, în toate teatrele, pe toate scenele. Aşa şi pe dincolo.

Marin SORESCU

PLASTICA

Mihu Vulcănescu

Mihu, de cînd îl ştiu — şi-l ştiu de nişte ani buni printre care-au fost şi unii răi — dă cu bidineaua pe cerul hîrtiei şi cu zugrăveli de sprînceană — şi, ca dintr-un pămînt bogat, pe hîrtie răsar case şi oameni şi arbori şi cer, toate cununate în sufletul lor adînc cu o vorbă frumoasă care stă să fie rostită şi nu e, cu miere neagră din tulpină de taină şi cu flacără verde luată din geamuri descîntate de dragoste. Mihu e, înainte de toate, un pictor al Bucureştilor, dar al oraşului coborît în istoria orientală, colindat de năluci. Mihu a luat suflet şi untdelemn de poveste de la Craii de Curtea Veche. Într-o noapte de iarnă, cu ninsoare pletoasă, am căutat cu el şi cu Tomozei cîrciuma Arnoteni a lui Paşadia, şi numai el a găsit-o, cu pensula aia în care sînt trei fire de păr aiurite (astea n-au crescut pe ureche de viezure, s-au desprins din lună într-o seară cu tei) şi i-a pus înaintea porţii un copac îndurerat, cu vînturi de demult.

Mihu e obsedat de culoarea albastră şi roşie — acel roşu din asfinţiturile de iulie şi din apogeul toamnei, acel albastru din culme de august şi din cerul de mătase al Italiei.

Peste peisajele lui din Bucureşti (dacă întîrzii mult între ele auzi venind din fundul lumii o trăsură şi potcoavele cailor cad rar) curge-o noapte melancolică şi grea, lîngă desenele din Italia se sparge un val de mare liniştită şi trec învăluite în cîntec gondole, perechi şi neperechi, ca într-o pînză de nebunie uscată.

Mihu, pictînd, povesteşte.

Şi cred că în serile lui ascunse, la el în odaie vin oameni din Bucureştii de demult şi-i spun în şoaptă poveşti neştiute de nimeni. Altfel de unde ştie el toate străzile uitate ?

Fănuş NEAGU

revista străină

● *BABEL (nr. 2 a.c.) Organul oficial al federaţiei internaţionale a traducătorilor patronat de U.N.E.S.C.O. publică o serie de articole de strictă specialitate. „Onomatopee şi traducere", contribuţia lui Claude Noel, pune, în termeni spirituali, problema echivalenţelor de expresii desigind stări senzoriale, imitaţii de zgomote etc. Ploaia în lume nu cade la fel. În Anglia ea face „pit-pat" sau „pitter-patter", în Franţa „plic-ploc", în Germania „plitsch-platsch", în Italia „tic-tic", la ruşi „khliup" ş.m.d. Nici armele nu cad de acord : mitraliera franceză face „tacatacatac", cea germană „ratatatata", italiana (ca goarna românească) „ta ta ta ta", rusa „trak-tak-tak". Iată dificultăţi de interpretare la care traducătorii de pe tot globul ar renunţa bucuroşi, dacă nu li s-ar mai oferi prilejul..,*

● *LE FIGARO LITTERAIRE. Coperta numărului de la mijlocul lui septembrie — „Les livres de la rentrée" — anunţă recolta de cărţi din pragul acestui început de toamnă. „Primele romane, primele suspine". Foarte mulţi debutanţi, o renaştere a romantismului şi a literaturii de capă şi spadă. Astfel aflăm că Jaqueline Monsigny totalizează în prima sa lucrare* Floris, mon amour *(citîm) 13 dueluri, două-mii de focuri de pistol, 4 răpiri, 2 violuri şi o execuţie.*

● *L'EXPRESS (13 sep. a.c.) Succesul înregistrat de scriitorul american Erich Segal cu romanul său „Love Story" — (Poveşti de dragoste) — plasat pe locul doi în „marea paradă a ediţiilor" este socotit un adevărat fenomen social, din care sociologii pot trage toate concluziile. Acest „best-seller" dezvăluie înclinarea actuală a publicului cititor pentru romantism, în tradiţia „Doamnei cu camelii", ceea ce a determinat pe unii critici să denumească romanul lui Erich Segal „pop (muzică) cu camelii". Un fiu de bancher se îndrăgosteşte de o fată săracă. Părinţii bogaţi se opun căsătoriei, care are totuşi loc. în ciuda voinţei lor, băiatul face o carieră strălucită, prin el însuşi, ca un Romeo activ şi ambiţios însă Julieta sa moare de leucemie în plină fericire. Dacă elimini argoul, cinismul aparent „cocaseria dialogurilor" (tip Salinger), rămîne clasica ţesătură a poveştilor de iubire de totdeauna.*

● *În numărul imediat următor al săptămînalului menţionat, criticul literar Robert Kanters semnează la rubrica „Spectacole" articolul „Circul teatrului parizian" — o trecere în revistă a celor mai importante producţii ale teatrului francez de la Ionesco „anvangarda părinţilor" (de acum 25 de ani, Jarry fiind „avangarda bunicilor") pînă la piesele jucate de teatrul de propagandă, de teatrul erotic — „Teatrul Naţional popular", „Theatre de France", „Le Vieux-Colombier" etc. Concluzia (identică pe tot globul) este că teatrul prost (ca şi moneda) alungă pe cel bun şi că doar o politică culturală de calitate ar putea remedia situaţia.*

● *LES NOUVELLES LITTERAIRES (10 spt. a.c.)... „Astfel, romancierilor candidaţi li se adaugă o hoardă de eseişti, de istorici şi de ziarişti care se îmbulzesc la intrarea acestui sezon ca şcolarii la poarta şcolii..." O avalanşă de cărţi e gata să se reverse în vitrinele librăriilor franceze. La* Gallimard, *Michel Déon cu „Poneii sălbatici" ; la* Grasset, *şapte romane, printre care cel al lui François Nourissier, „Moartea unui cvadragenar", la* Flammarion, *André Maurois, cu un volum de memorii şi Jules Romain cu „Amintiri" a şaizeci de ani de literatură ; la* Plon, *un eveniment de răsunet mondial, publicarea în luna noiembrie a primului tom „Mémoires d'espoir", semnat de generalul de Gaulle ; la* Librairie academique Perrin, *cartea de război a lui André Brissaud, „Ciudatul amiral Canaris" etc. etc. Lista apariţiilor viitoare continuă pe o jumătate de pagină. Toamna editorială cea mai strălucită, se menţionează. Domină autorii care au împlinit 40 de ani.*

● *IUNOST. Numărul 9 al revistei publică noul poem al lui Andrei Voznesenski „Ghetari-69". Poemul este închinat studentei Svetlana Popova dela Universitatea din Moscova, care a murit în mod eroic în timpul unei expediţii de iarnă. Conceput ca un prim capitol dintr-un triptic, poemul cîntă dîrzenia şi curajul tineretului.*

a. b. c.

FILM

Numai mortul va răspunde

Într-o seară, acum vreo săptămînă, în frumoasa grădină a Casei Ziariştilor, osteneam — într-un colectiv restrins — la un produs de podgorie Spre mirarea noastră o mare economie de curent electric părea a-i stăpîni pe gospodarii restaurantului, ne chinuiam să sfîrtecăm ţesuturile slabe ale unei vaci (sacrificate la o etate înaintată) mai mult pe ghicite. Motivul obscurităţii era filmul despre care vorbim azi, „Numai mortul va răspunde", ale cărui personaje puteau fi întrezărite printre plopi pe ecranul din vecinătate.

Iată-ne, întăriţaţi de titlu şi de imaginile furate de la „masa presei", într-un cinematograf vechi (**Moşilor,** de cîteva ori renovat) traversînd filmul cu pricina. Vom spune că e o bună peliculă de serie. Şcoala poloneză, atît de cunoscută, determină, ca şi în cadrul altor cinematografii, o sensibilă ridicare a nivelului artistic mediu. Un film „oarecare", produs de cineaştii care au în spate prezenţa impunătoare (şi presupunînd obligaţii) a unei „şcoli" naţionale, e parcă altceva decît un film „oarecare" unde o asemenea prezenţă e greu de constatat.

„Numai mortul va răspunde" al lui Checinski (s-ar putea să transcriem eronat numele poloneze, cu o ortografie atît de încîlcită), respiră pricepere în meserie şi ştiinţa de a nara interesant- cinematografic. Sigur că în multe locuri dramatismul e ajutat cu mîna dar cum — la urma urmelor — întregul gen „poliţist" (roman, piesă, film) presupune o doză de detaşare şi făcut, ajustările nu deranjează.

Plăcută este decizia cu care regizorul şi-a asigurat în distribuţie numai interpreţi urîţi. Căpitanul Pawel (actor Flipski) e dur şi dramatic dar cioplit neaspectuos, sergentul-scutier, parcă dinadins, are un chip hotărît ingrat şi trupul deformat de grăsime ; tînăra Renata (Wisnjewska) lasă că întîrzie pe platouri de vreo două decenii, îţi produce iritare în scenele erotice, nimeni, dar nimeni nu se încadrează în tiparele hollywoodiene de altădată. De aici senzaţia de real, de oameni obişnuiţi, şi nu de eroi înfrumuseţaţi cu toate dresurile şi luminile.

Defectul mare al filmului e mediocritatea lui. Ea ţi-l smulge din memorie imediat ce ieşi din sală. Dar nu se întîmplă acest lucru cu cele mai multe din pelicule ? Astfel, prin eliminarea automată a memoriei, pot fi cu putinţă realizările de excepţie. Şi nu numai în cinematograf.

Ilie CONSTANTIN

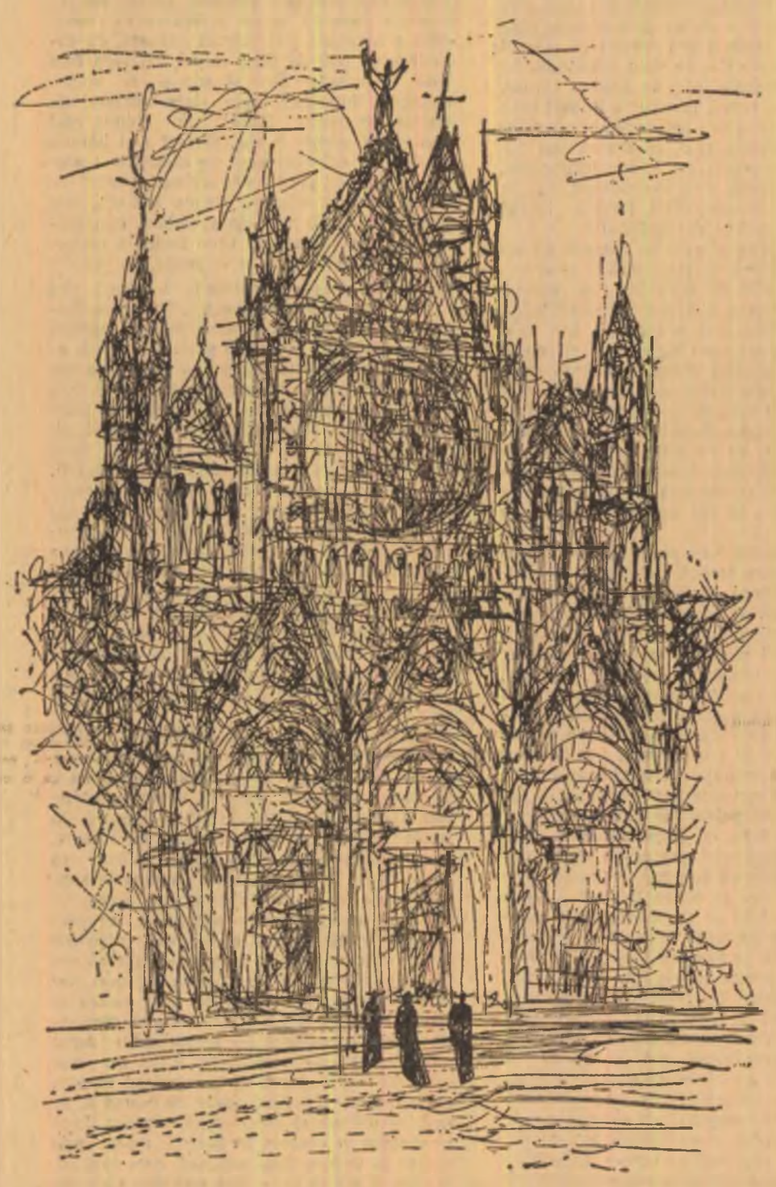

MIHU VULCĂNESCU : DOMUL DIN SIENA

TELEVIZIUNE

„De unul singur"

O emisiune destul de criticată în trecut (n-avem noi inima asta) a fost „Căminul", emisiune mai mult pentru familişti, urmărită însă şi de unii celibatari în timpul lor liber. Desigur, nu trebuie neapărat ca o emisiune să se adreseze numai unei anumite categorii. Pentru că, se ştie prea bine, sînt nenumărate cazurile cînd oamenii trec fără prea multe pregătiri dintr-o categorie în alta.

În cazul nostru, din necăsătoriţi în necăsătoriţi, şi uneori şi invers, ceea ce, ar însemna ca, odată starea civilă schimbată, să întrerupi brusc, fără să anunţi în prealabil pe nimeni, vizionarea emisiunii urmărită anterior.

Oricum, existenţa „Căminului" este binevenită şi o consemnăm ca atare, prin ea multe lucruri necunoscute ne devin dintr-o dată familiare (de exemplu, cum să mobilăm dormitorul, cum să ţinem capul drept, cum să ieşim pe uşă afară). Începutul ei, aşa cum am mai spus, a fost cam stîngaci, iar ora de transmisie nepotrivită, mai ales pentru cei proaspăt însuraţi. Receptivi însă la observaţiile cronicarilor t.v., realizatorii au modificat şi ora şi conţinutul, reuşind în scurt timp să realizeze un program interesant, atractiv.

Remarcăm noul cuplu de prezentatori ce au fost lansaţi cu această ocazie, adică pe simpaticii actori Sanda Toma şi Ştefan Tăpălagă. Farmecul lor asigură un trai bun „Căminului".

Filmele artistice sînt aşteptate cu interes de telespectatori, ele ocupînd în agenda televiziunii un loc important.

Ne-am ocupat mai de mult şi noi de acest capitol, neavînd, ce-i drept, întotdeauna cuvinte de laudă. Mai ales pentru vîrsta prea înaintată a unora şi mai ales datorită selecţiei destul de discutabile. Iată însă că joia trecută am urmărit cu deosebit interes o excelentă peliculă, „De unul singur", premieră pe ţară. Inedit este faptul că filmul este o producţie foarte recentă (1969). Sîntem convinşi că achiziţionarea lui n-a fost o problemă prea uşoară. Din contra. Dar „De unul singur" a meritat toate eforturile şi sacrificiile făcute. Valoarea lui este deosebită. De o înaltă profesionalitate, jucat excelent, acest titlu trebuie să fie reprogramat cît mai curînd.

★

Ultimul „telecinerecital de comedie" a avut drept personaj principal pe actorul Octavian Cotescu. Personalitate marcantă a scenei româneşti, Cotescu a avut ocazia să-şi demonstreze încă o dată ridicata sa valoare artistică.

Cotescu este un succes sigur. Puţini actori se bucură de atîta popularitate (binemeritată) ca el. Orice apariţie a sa este remarcabilă. De acest lucru ne-am convins din nou vizionînd emisiunea ce i-a fost dedicată, şi pe care am revedea-o cu mare plăcere.

Lăudînd televiziunea pentru aceste interesante recitaluri actoriceşti, ne manifestăm totodată regretul că ele au loc la intervale prea mari.

Radu DUMITRU

SPORT

Suplinitor se divulgă Suplinitor vă spune rămas bun

A venit şi clipa smulgerii măştilor. **Suplinitor,** cu masca în mîna dreaptă, dictează la maşină această cronică de rămas bun. A făcut şi el cît rău a putut ; a nu se pretinde oricui să facă răul cel mare. Cu modestele sale puteri, **Suplinitor** a semănat şi el confuzia în fotbal. Un singur merit îşi recunoaşte individul din subsolul paginii 6 a **LUCEAFĂRULUI : că a spus adevărul despre oină.** Dar oina tot n-a progresat. Cînd se gîndeşte la oină, tînărul **Suplinitor** parcă şi-ar strecura capul între picăturile de ploaie ale veacului XIX. Încolo, **Suplinitor,** n-a făcut nici un bine. Iar cînd l-a făcut, l-a făcut fără voinţă Aşa că vă roagă să-l iertaţi. Şi vă mai roagă să-l iertaţi pentru că n-a atins culmile răutăţii, pentru că a fost sentimental cum e şi acum cînd un zgomot foarte neplăcut de Boeing sau de Rolls-Royce, venind tocmai de la aeroportul internaţional Otopeni, acoperă hohotele sale nearticulate de plîns, pe ruinele acestor litere din pagina de arte a LUCEAFĂRULUI. Nici cheag ca lumea n-a apucat bietul **Suplinitor** să prindă, şi o bursă peste ocean l-a răpit de pe stadioane. Aşa încît întregul său sistem se prăbuşeşte în flăcări şi numai binevoitorii pot găsi în el o urmă de coerenţă. Astfel se încheie o carieră de cronicar sportiv, fără ca autorul ei să fi devenit nici suficient de viclean, nici suficient de cunoscut. Ar mai fi de făcut precizarea că **Suplinitor** (nici 6, nici 4, nici 112, ci pur şi simplu **Suplinitor) este**

Adrian PĂUNESCU

Tradiţie şi progres

(Urmare din pag. 1)

Paul Valéry, expresia lui Arghezi nu face să se învechească expresia lui Eminescu, şi aşa mai departe. Dimpotrivă, cum am mai spus, vechimea sporeşte, în literatură, trăinicia unui stil.

În literatură, ca şi în artă în general, nu există progres în sensul în care există în domeniile de activitate materială, sau cum există în medicină de exemplu. După părerea mea, în domeniul spiritului, progresul, dacă este, se face mult mai încet : mai exact, se răspîndesc în omenirea largă, deprinderi, comportări, idei, care au fost încă de multă vreme cunoscute şi practicate de cîţiva, nu prea mulţi. Aceste deprinderi, aceste comportări, aceste idei privesc îndeosebi fiinţa morală a omului. În această privinţă îmbunătăţirea (pentru că acesta este, aici, cuvîntul exact) îmbunătăţirea se face, am impresia, foarte încet. Şi, de asemenea, este greu de închipuit că toată lumea ar putea ajunge la înţelepciunea şi măreţimia lui Marcus Aurelius şi a lui Epictet. Dar să ne întoarcem iar la literatură (în care, de altfel, se înfăţişează, se confruntă, se înfruntă toate marile teme fundamentale ale spiritualităţii umane). Să mai adaug că aceste teme nu sînt multe. Pasiunile şi astăzi sînt tot acelea pe care le descrie şi le analizează Aristotel în cartea a doua a Retoricei *sale. Împrejurările, peisajul material, relaţiile exterioare între oameni, acestea se schimbă ; firea umană şi conflictele inerente acestei firi rămîn, în adîncul lor, aceleaşi. Ce se schimbă atunci în tratarea literară a acestei firi şi a acestor conflicte ? Se schimbă expresia ; forme noi de expresie se pot ivi (dar şi aici, pot spune dintr-o dată de lungă cercetare a fenomenului literar din vechime pînă astăzi, că în literatură, în arta literară, noutatea, mai exact înnoirea se face în chip temeinic numai păstrînd măcar cîteva rădăcini în ceea ce a fost). Ex nihilo nihil. Am arătat cu alte ocazii, încă de acum treizeci şi cinci de ani, că chiar cei mai îndîrjiţi inovatori literari simt nevoia de a-şi găsi precursori, e drept că întotdeauna mai îndepărtaţi în timp, o caracteristică a inovatorilor literari fiind dispreţul şi contestarea distrugătoare a trecutului foarte apropiat.*

În ce măsură progresul tehnicii, caracteristic pentru actualitatea noastră, are o influenţă asupra literaturii, şi mai ales : care este natura acestei influenţe ? *Progresul tehnic adaugă fără îndoială aspecte noi la peisajul material, poate chiar la relaţiile dintre oameni, oferă împrejurări, fapte, chiar conflicte materiale noi faţă de cele folosite de literatura trecutului. Toate acestea, însă, pentru producerea fenomenului literar nu înseamnă numaidecît a merge înainte şi a merge mai bine, potrivit înţelesului strict al conceptului de progres, ci înseamnă pur şi simplu o sporire a materialului ilustrativ. Ar putea avea vreodată, chiar cu începere de astăzi, vreo influenţă maşina electronică asupra creaţiei literare ? N-am făcut şi nu fac pronosticuri ; în dezvoltarea plină de surprize a literaturii pronosticurile de orice fel dau greş de cele mai multe ori. Am impresia că maşina electronică poate aduce servicii interesante în ce priveşte cercetarea fenomenului literar. Nu ştiu în ce măsură ar putea să aducă servicii în producerea literaturii. Mă mulţumesc să expun un fapt pe care l-am constatat. Am citit într-o revistă o poezie produsă electronic şi am citit în altă revistă o poezie scrisă de un schizofrenic. Între amîndouă aceste poezii asemănarea este perfectă. Una poate înlocui pe cealaltă. E drept că sînt şi poezii scrise de oameni care fac pe schizofrenicii de dragul înnoirii cu orice preţ. Coincidenţa este desigur interesantă şi poate să dea de gîndit.*

Noutatea nu înseamnă în chip necesar, în literatură, mai bun, mai aproape de desăvîrşire, mai confortabil, mai folositor. De cincizeci de ani încoace am asistat, uneori am şi participat, la cîteva asemenea acţiuni de înnoire. Afirm şi pot dovedi oricînd că nu întotdeauna înnoirea a fost cerută de necesităţi adînci. A fost de foarte multe ori efectul unei mode şi acest efect a dispărut o dată cu moda. Mijloacele de expresie s-au îmbogăţit o dată cu dezvoltarea materială a lumii moderne. În faţa acestor fapte observatorul creaţiei literare trebuie să-şi păstreze calmul şi să nu se entuziasmeze prea repede. Între cultul exclusiv al trecutului, al oricărui trecut, şi înnoirea cu orice preţ este o potolită cale de mijloc. Nimic nu trebuie preţuit numai pentru că are vechime şi nimic nu trebuie preţuit numai pentru că e nou.

Dezvoltarea literaturii este, în generalitatea ei, ca o construcţie în continuare. Această construcţie are o particularitate, o însuşire care îi dă o caracteristică adîncă. Tot ce se adaugă nou (şi vorbesc aici numai de valorile destinate să rămînă) se sprijină pe ceea ce este deja construit. În acelaşi timp ceea ce este deja construit capătă, prin construcţiile noi, o trăinicie şi mai mare. În modul acesta trecutul, prezentul şi viitorul literaturii se înfăţişează diferenţiate dar nu antagoniste. Nimic nu se desfiinţează numai prin faptul că se ivesc construcţii noi. Se dărîmă de la sine numai ce a fost şubred de la început. Această construcţie în continuare este favorabilă lărgirii cîmpului de observaţie şi întrebuinţării a cît mai multe mijloace de expresie. Tradiţia, susceptibilă mereu de îmbogăţire, cu însuşiri noi provenite din noi experienţe, trăieşte fecund în adîncuri şi călăuzeşte pe nesimţite. Îmbinarea dintre tradiţie şi înnoire asigură trăinicia construcţiei şi o dezvoltare măsurată, proporţionată şi armonioasă a literaturii şi aşează vocaţia scriitorului pe aceeaşi treaptă de valoare spirituală pe care stă pasiunea cunoaşterii pure de care este cuprins, în cercetările sale, omul de ştiinţă.

EXERCIȚIU SOFISTIC

Ce s-ar fi întîmplat dacă Adam ar fi mîncat din pomul vieții?

E de remarcat că în Scriptură Dumnezeu nu a interzis lui Adam să mănînce din pomul vieții ci numai din cel al cunoașterii. Pe de altă parte însă, cîtă vreme se găsea în stare de inocență, adică de ignoranță, necunoscînd binele și răul, Adam nici nu s-ar fi putut îndemna să mănînce din pomul vieții. Cîtă vreme nu-i apăruse spiritul, adică șarpele, el nu putea resimți nici o curiozitate, nici o atracție, nici un eros. Cum spune Kirkegaard: „omul în stare de inocență nu e pus ca spirit; e un suflet în unire imediată cu firea sa" (Le concept d'angoisse, trad. fr., Paris, 1935, p. 83, § 5). „Căderea" omului, sau „păcatul originar", coruperea firii umane și indirect a firii întregi s-a produs prin spirit; păcatul e spiritual, nu trupesc. Erosul ține de spirit. Spiritul se manifestă totdeauna ca mediație; ieșirea din imediatul inocenței e operată de apariția spiritului. Mitul șarpelui sugerează prin atributul său de unduire, subtilitate, malignitate, seducție, acțiunea spiritului și caracterul său ambiguu.

Șarpele nu-l putea îndemna pe Adam către pomul vieții căci s-ar fi dezmințit pe sine; agentul neființei nu poate invita la plenitudine și viață. Dar dacă după consumarea „păcatului", cunoscînd acum binele și răul, deci putînd avea el însuși sensul împlinirii, Adam ar fi mîncat numaidecît din pomul vieții, s-ar fi produs un lucru extraordinar: s-ar fi îndumnezeit. Consecințele: și-ar fi anulat păcatul (căci devenind Dumnezeu nu putea fi „pecant") dar l-ar fi dezmințit pe Dumnezeu căci nu s-ar mai fi adeverit vorba divină „vei muri".

confidențele unui maniac

Pe de altă parte, devenind Dumnezeu dar neputînd lua locul lui Dumnezeu, deoarece creat fiind nu avea caracterul eminamente divin al „increatului", al eternității originare, deci n-ar fi fost un perfect Dumnezeu, el s-ar fi pierdut pur și simplu în Dumnezeu, deci ar fi dispărut, zădărnicind astfel creațiunea și dezmințind iarăși pe Dumnezeu. Dar un Dumnezeu dezmințit e negat în esența sa, e dirimat, pur și simplu desființat. Astfel, dacă ar fi mîncat din pomul vieții, Adam efectuînd actul total al ființei, plenitudinei și binelui absolut, ar fi efectuat totodată triumful neființei și răului absolut. Și ar fi dat șarpelui o satisfacție mai mare decît ar fi putut acesta să pretindă și să suporte: căci pe de o parte, după cum am spus, șarpele nu-l putea îndemna către pomul vieții fără să se dezmintă pe sine, iar pe de altă parte, o dată cu triumful absolut al neființei nu mai e loc pentru nici un fel de spirit, pentru nici un fel de eros și pentru nici un fel de mijlocire. Șarpele (adică spiritul) ca agent al răului ar dispare și el. Iar principiul răului fără „agent" (agens) e inactiv, inoperant, deci nul. Astfel gestul absolut al binelui înseamnă triumful absolut al răului și totodată anularea simultană și a binelui și a răului. Așadar nu ar mai rămîne nimic, nici rău, nici neființa. Toată această ipoteză e de negîndit. Totuși Dumnezeu pare a o fi gîndit: „Domnul Dumnezeu a zis: Iată că omul a ajuns ca unul din Noi, cunoscînd binele și răul. Să-l împiedicăm dar acum ca nu cumva să-și întindă mîna, să ia și din pomul vieții, să mănînce din el și să trăiască în veci". (Gen., III, 22) Dar cum să trăiască în veci față în față cu un Dumnezeu care i-a spus „vei muri" și pe care l-a dezmințit și l-a negat? Și cum să trăiască în veci cînd nici vecii nu mai sînt? Iată-l pe Dumnezeu iarăși dezmințit.

Alexandru PALEOLOGU

Poeți polonezi

STANISLAW GROCHOWIAK

Noapte bună...

Noapte bună cap — cum arătai?
Noapte bună chip — unde vei răsări din nou?
Pe ce ziduri, sub ce lună nouă iernatică
Te vor zări paznicii și vor pune tunurile să bată?

Noapte bună mîini — în ce ghips turnate?
Noapte bună tălpi bătătoare de drumuri—
Pe ce tărîmuri și pe ce mări
Spre Itaca sărăcită de ciini și de oameni...

Viscolul

Și acum privește: din nou zăpezi,
Sticriele de sticlă ale ploapelor tale — acoperite,
Gura — viscolită
Păienjenișul de gheață
Doarme în nările tale.

Și acum simte: din nou se-abate gerul
Vinele tale înghețată ca florile pe geam.
Pe limba caldă se așează îngerul frigului
Iar cerul gurii s-a acoperit de promoroacă.

Și-acum ascultă: tăietorii de lemne bat în lemn,
Săniile alunecă pe zăpadă ca pe vreascuri arginții.

O pasăre a înghețat.
A căzut
Și s-a izbit de pol

Iar sunetul e atît de subțire de parcă ar ți strigat cineva.

WISLAWA SZYMBORSKA

Natură moartă cu balon

În locul întoarcerii amintirilor
în cilpa morții
îmi doresc întoarcerea
lucrurilor pierdute.

Să intre pe ferestre, pe uși umbrelele,
geamantanul, mănușile, mantoul,
ca să pot spune:
ce nevoie am de ele.

Agrafele, pieptenul acela și celălalt,
trandafirul de hîrtie, șnurul, cuțitul,
ca să pot spune:
nu-mi pare rău de nimic.

Oriunde ai fi, cheie,
încearcă să vii la timp,
ca să pot spune:
Rugină, dragul meu, rugină.

Se va lăsa un nor de adeverințe,
de permise și de formulare,
ca să pot spune:
Soarele apune.

Ceasule, ieși din riu
și lasă-te luat în mînă,
ca să pot spune:
Te prefaci că ești oră.

Se va găsi și balonul
luat de vînt,
ca să pot spune:
Aici nu sînt copii.

Zboară pe fereastra deschisă
zboară în lume,
să strige cineva: o!
de-aș putea plînge.

La un pahar cu vin

M-a privit și mi-a dat frumusețea
iar eu am primit-o parcă era a mea.
Fericită, am înghițit o stea.

M-am lăsat închipuită
după chipul și asemănarea
din ochii lui. Dansez, dansez
în fîlfîit de aripi neștiute.

Masa e masă, vinul e vin
în paharul ce e pahar
și stă stînd pe masă.
Iar eu sînt închipuită
ne-nchipuit de-nchipuită,
închipuită pînă la sînge.

Îi spun ce vrea: despre furnicile
ce mor din dragoste,
sub constelația păpădiei
Mă jur că trandafirul alb,
stropit cu vin, cîntă.

Rid, îmi plec ușor
capul, parcă aș verifica
o descoperire. Dansez, dansez
într-o piele ulmită, în îmbrățișarea
care mă creează.

Eva din coastă, Venus din spumă
Minerva din capul lui Zeus
erau mai reale.

Cînd el mă privește
îmi caut urma l pe perete. Și văd numai
cuiul de care a atîrnat cîndva un tablou.

Sînt prea aproape

Sînt prea aproape ca să mă viseze.
Nu zbor deasupra lui, nu m-ascund
Sub rădăcinile copacilor. Sînt prea aproape.
Peștele-n năvod nu cîntă cu glasul meu.
Inelul nu se rostogolește din degetul meu.
Sînt prea aproape. Arde casa cea mare
fără strigătul meu. Prea aproape
ca să bată clopotul în părul meu.
Prea aproape ca să pot întra ca un oaspete
înaintea căruia se deschid pereții.
Niciodată n-am să mor a doua oară atît de ușor,
atît de dincolo de timp, atît de neștiut
ca în visul lui. Sînt prea aproape,
prea aproape. Nemișcată în îmbrățișare,
aud sisîitul și zăresc solzii lucioși
ai acelui cuvînt. Doarme,
mai aproape acum de casierița circului ambulant
cu un leu, văzută o dată în viață,
decît de mine, culcată alături.
Acum pentru ea crește în el valea
cu trunziș roșcat, închisă de muntele înzăpezit
în văzduhul azuriu. Sînt prea aproape
ca să-i cad din cer. Țipătul meu
n-ar putea decît să-l trezească. Sărmana,
închisă-n propria-mi înfățișare.
Și am fost mesteacăn, și am fost reptilă,
și ieșeam din timpuri și din atlase,
schimbîndu-mi culorile pielii. Și aveam
darul de a mă face nevăzută în fața ochilor uimiți —
o bogăție a bogățiilor. Sînt aproape,
prea aproape ca să mă viseze.
Îmi scot de sub capul lui brațul
amorțit, plin de ace închipuite.
În vîrful fiecărui ac s-au așezat, la numărătoare,
îngerii alungați.

În românește de
Ion PETRICĂ

MARIE-THERESE KERSCHBAUMER

(AUSTRIA)

al treizeci și doilea an

sînt rod
și-alunec
și mă pierd
dintr-o străină mină

eu însămi
timpul meu și toată
dulceața grea
se-mprăștie necunoscute

lubitul pleacă la cairo
și pleata lui exală ambră

tu

tu pentru mine ești
ce înseamnă lupoaica
pentru băiețandru

și ce înseamnă pentru arbori
picioarele copiilor
desculțe

și ce înseamnă
pletele femeilor
pentru vînt

tu pentru mine ești
ce-nseamnă tînguirea tiarei
în primejdie

tu pentru mine ești
ce-nseamnă pentru străin
pîinea și sarea

lied

cînd părul meu
de buza ta-i
desprins

de cîntec
părăsită sînt
și cîntec nu mai am de loc

și moartea mea
această moarte
ție dăruită

histria

adînc dobrogea străbătînd-o
vezi arborele singuratic și pleșuv
din depărtare-n depărtare
nu stă în peisaj mai mult decît un vis

cînd trunzele îl leagănă și-i cad
nimic în sinele-i nu-l mai agită
și rădăcinile și crengile îi sgîrie
deopotrivă calcarul și bolta

doar păsări rare îl mai locuiesc
mai negre-n palidele ramuri
și în coroana lui aprind
tăcute sărbători funebre

adînc dobrogea străbătînd-o
la arborele-acela petrecut prin vară
și de la o piatră de mormînt la alta
ajungi o histrie de vis

În românește de
Ana MUREȘANU
și Grigore HAGIU

VALERIU BALCAN. Versuri frumoase, metafore de convingător relief, deși cam stîngaci construite: „Ziua sărută sîngele uimit / Și vulpi flăminde rup fîșii din soare. / Ochiu-i nacelă către infinit / Cînd nu mai știm ce dragoste ne doare // La malul orb al trupului tînjim / O cheie ne încuie-n suflet stele... etc." Atenție la tamponări de silabe ca în versul al doilea din acest început de strofă: **„Iar spițele solare fring odihna / Celor vîrstați de ganga grea de dor"**. Ca impresie concluzivă: aptitudini certe, dar exercițiul poetic de pînă acum este insuficient. Mai trimiteți.

ADRIAN MARIA LANGA — Aș fi curios să știu dacă asocierea **Baudelaire-Saturn-zodie**, este o intuiție care vă aparține, sau e doar o reminiscență dintr-o poezie de Nichita Stănescu. Versurile nu sînt rele: „ A fost un timp bătrîn / pe care de abia-l susțineau cuvintele... / A fost o zodie capricioasă. / Saturn s-a dat peste cap / însingerat ca un taur / încrustînd cu coarnele-n arenă / domnia lui Baudelaire". De asemeni:

poșta redacției

„Și lumea va striga în urma noastră / cu teama lupilor singuratici / implorînd cerul / și ne va scoate vorbe ca unei fete mari / apoi ne va așeza în cutia uitării / ne va uita a doua oară / iar noi ne vom spune ades / cu urechile perforate de sudalme / că am trecut și prin dinții / acestei himere". Frumos, chiar foarte frumos pentru un elev de numai 17 ani.

M.N. FLORIAN:—Aceeași bună impresie mi-au făcut și versurile trimise mai recent: „Se face-n fecioare frig / Ca-n odăi fără oglinzi / noi într-un trup de cîștig / ne rotim goi și lichizi // Pe țipătul unui fum / stă privirea tolănită / groapa nu se știe cum / s-a-nbrăcat în piramidă" etc. Aștept, așa cum ne anunțați în ultima scrisoare să ne faceți o vizită la redacție.

DUMITRU INGINERU — Versurile și de astă dată sînt tot nepublicabile. Dacă scrisul, așa cum îl înțelegeți dv., vă împacă cu dv. înșivă și cu lumea, continuați (bineînțeles fără să vă gîndiți la publicare). Dacă nu, renunțați.

AL. FLORIN ȚENE — Senzații difuze, transcrise îngrijit, cu evident simț artistic: „Să zbori / să te rupi de pămînt / asta înseamnă tăcere / să dormi cu nările dilatate de albastrul cerului / să urmărești norii trădați de ploaie / pe ferestrele închise / asta înseamnă / să zbori / fără să te rupi de pămînt". Oaze de delicată poezie în notațiile lirice pe care ni le trimiteți. După cîte știu, sînteți un vechi corespondent al rubricilor de „poșta redacției", unul din aceia care primesc răsunsuri politicoase, favorabile chiar dar nu prea reușesc să publice. Oare nu scrieți cam prea egal, cam prea monoton, cam prea domol-insistent ca o burniță de toamnă? Poezia dv. pare „încetinită", vătuită, lipsită de reliefuri mai vii, ca și cum s-ar naște într-un aer surd, fără vibrație, încremenit. Mă înșel oare?

IBI PAVEL. — Practicați un gen de umor pe care l-aș numi melancolic. Formula e interesantă, dar dv. nu-i respectați, întotdeauna, exigențele. Am reținut versuri bune, niciodată însă o poezie întreagă. „Film de prea lung metraj" este, din ce mi-ați trimis, parcă cel mai amuzant lucru.

GHEORGHE IONESCU — Versurile dv. n-au avut darul să mă convingă.

Cezar BALTAG

VASILE SULCINĂ. „Neglijența" e o schiță în care un începător într-ale scrisului, refuzat la poșta redacției, ajunge om celebru peste ani — pe linie administrativă — și se răzbună pe scriitorul care i-a refuzat schițele sau poeziile, neprimindu-l în vorbă. Înțeleg unde bați, dar nu pot să mă corijez. Și s-ar putea, doamne, să ajungi șef de formațiile de pompieri și mie să-mi ia casa foc și nici să nu te uiți la mine. O să car apă singur, cu căldarea și cu lingura, o să-mi construiesc tulumbă proprie — schița e în afara literaturii.

MUSCAT OTONEL (vin pe care nu-l beau, e dulce, e lăliu, nu-mi place nici cu sifon, e pentru doamne) — partida aia de pocher pe care o descrii, săracă pînă la unghie și sordidă. Știu pocher — nu-l mai joc de mult și, pe cuvînt, nu te mint —, în Italia am stat o noapte întreagă într-o cafenea unde jucau pocher (și iar nu te mint) patru orbi (doi din ei erau și ciungi!) asistați de prieteni, am stat și-am chibițat, amîndoi știm jocul, însă dumneata îi întinzi prea mult pe boabe de porumb. Cînd dialoghezi, tragi cacialmale, îți tremură mîna și văd că ai chintă spartă. Dar știi să faci pe de trei ori miza cu o glumă frumos întoarsă. Vreau să-ți spun că ai umorul omului lefter. Trebuie să te aduni în această direcție și să ieși din subsolul cuvintelor ioase. Cip...

P. ARIPĂ. Îți public titlurile celor zece romane pe care le ții în manuscris, zgîrcitule, dar pun o condiție: romanele să le trimiți altcuiva. Și acum titlurile: Dracul și-o cătană, Didina, Îngerul domnului Tel, Casa din pădure, Caravana, Aici au plîns arborii, Doi contra doi, Drumuri sinonime(ăsta trebuie să fie tare condensat, n.n.), Păpușa. Cazul doctorului S.

RADU IANCU NICOLAE. „Bătrînul și vulturul" — nuvelă despre moș Țuțu și baba Ila și orătăniile din ograda lor — e scrisă larg și cu tot dichisul ăla care i-a îndepărtat pe cititori de la literatura despre țărani. În lucrare găsești tot ce vrei, moși sfătoși și babe moarte în somn, cocoși duși în șorț la biserică, obiele uscate după sobă, gard uns cu păcură, pui de cloșcă și ouă de rață, dar nu întîlnești o singură figură pe care s-o ții minte.

ȘTEFAN BABUȘCA. Schița „Zece cuțite în inimă" nu e nici polițistă, nici criminală. În orașul unde locuiești am scris și eu o dată un roman polițist (foarte prost). Aveam, ca și dumneata, tot 19 ani, și, la fel, nu știam aproape nimic despre lume. Spui că citești mult — foarte bine — dar citești haotic. Cînd citești, ține alături pe masă și un dicționar român-român. Asta, ca să te ajute să nu mai scrii fraze stupide: „ochii îi alunecau decurgători pe hîrtie". Mai trimite-mi. Dar nu schițe polițiste.

NICOLAE ȘARPE. Din bucata „Malul cu arini" am învățat că nu e bine să oprești mașina cînd îți face semn un cetățean proptit pe marginea drumului. Dacă o să-mi cumpăr vreodată automobil o să țin seamă de pățania dumitale. Îți mulțumesc.

ELSINOR NAVOIA. Reproduc scrisoarea: „Scriu de vreo 21 de ani numai prostii din care două vi le-am trimis și d-tră în plicul anterior. M-am hotărît să-mi schimb meseria și să mă fac popă, vreau să mă pun bine cu Dumnezeu. Aici se sfîrșește cariera mea literară care, de fapt, nici n-a început"... **Răspuns:** Binecuvîntează, sfinte părinte, dar fii atent, dacă intri-n biserică avînd poezia „Psalm" în buzunar n-o să faci purici mulți pe lîngă iconostas. Citez o strofă: „Hei, Doamne, ce ți-aș da în cap c-un ciot / Uite-așa, de-al dracu, ca să știi / Că prea sînt depărtat și nu mai pot / Să umblu mort și singur printre vii".

F. N.

Echipa de zgomote

(Urmare din pag. 8)

ALEXANDRU). Cine-i fiul bizonului nu spurcă apa din care bea.

ALEXANDRU: Cînd te naști a doua oară, trebuie să te... pe lume. *(NIL pune mîna pe fruntea lui ALEXANDRU).*

NIL: Ziceai că ți-au răsărit coarne. Nu sînt coarne de bizon. Sînt de ied. De-aia și vorbești prostii.

IOANA: Nu vorbește. Behăie.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE *(IOANEI)*: Domnișoară, vă rog să m-ascultați mi-ați cumpărat un evantai și vă datorez recunoștință. Eu ședeam în leagăn. Electricianul ăla care-mi face mereu cu ochiul a legat în ramurile cireșului un leagăn, deasupra a tras un fir și-a pus un bec, mă dădeam huța și mă gîndeam la un model de veioză — bărbatul meu cînd nu găsește pene de păun mi-aduce trestie japoneză să-mpletesc veioze. Stam cu ochii închiși și cineva m-a prins în brațe și m-a sărutat. N-am deschis ochii, m-a sărutat cu buzele amare și-am crezut că-i bărbatul meu. Dumneavoastră poate mă credeți o cățea blestemată, dar eu n-am știut că-i Alexandru. Am deschis ochii cînd a început să vorbească... „Du-mă la voi, zice, arată-mi caseta cu fotografii și-ți desenez trei maci roșii. Mă jur că ți-i fac cu sînge din brațul meu".

MUȘAT *(lui ALEXANDRU)*: Îți chinuiești sufletul în zadar. Nu s-a păstrat nici o fotografie de la Monica-Sofia.

ALEXANDRU: Bărbatul ei *(arată spre VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE)* cînd umblă după păuni poartă în buzunar o fotografie. Și-n fotografie e o femeie care se scaldă într-un bazin.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE: Care femeie nu merită s-o privești. Slabă, holbată, numai piele și os. Femeile de genul ăsta n-ar trebui să se fotografieze. *(MARIA izbucnește în rîs. Un hohot de satisfacție cleioasă).*

MUȘAT *(plin de ură)*: Pe cuvîntul meu, dacă nu taci, dacă nu te oprești imediat, îți rup gura. *(Se repede spre ea s-o pocnească. NIL îi barează calea).*

MUȘAT: Nu mă zăpăci, Nil. Cînd își bate cineva joc de Monica-Sofia pot să mă schimb în bizon foarte repede.

NIL: Astîmpără-te. E o schimbare care nu-ți reușește.

MUȘAT: Dacă-i iei partea, te izbesc în ficat. Dacă ea mai rîde de Monica-Sofia și tu o aperi, te izesc în ficat. Și cazi jos, pe cuvîntul meu. Pot să am o lovitură neiertătoare.

ALEXANDRU: S-a trezit cîinele — fluture!

NIL *(lui Mușat)*: L-ai crescut rău. *(Lui ALEXANDRU).* M-am întors să-mi găsesc fiul și să-l schimb în bizon. Dar tu ești pălăria mea uitată pe gunoi. Ești jartiera de la ciorapul nevesti-ti.

IOANA: Nu-ți dau voie să mă insulți!

MUȘAT: Nici eu nu-ți permit, Nil.

NIL: A, tu mă plesnești în ficat! Cînd plesnești un om în ficat și nu-l dai gata, ferește-te. Dacă nu cade jos, îi ies șerpi pe gură, din ureche-i sare o panteră, iar din creier pui de nevăstuică și de bursuc.

MARIA: Lasă-l în pace, Nil. Vreau să mă bată *(lui MUȘAT)*. Sînt femeia ta, Mușat, love ște-mă, ai dreptul. Dă-mi o palmă și-o să mi se pară că dumnezeu a coborît în odaia asta împuțită ca să ne-aducă struguri copți. Bate-mă cît vrei, dar nu-mi mai vorbi de Monica-Sofia. M-am săturat s-aud mereu de ea. Stau cu tine de douăzeci de ani și-n fiecare zi o simt între noi. Mi-e silă de numele ei ca de mătreață. Uitați-vă-n oglindă. Toți aveți mutrele stîlcite, aveți mutra ei. Vă credeți bizoni, dar ați eșuat demult într-o haită de cîini lătrînd la lună.

MUȘAT: Sufletul Monicăi-Sofia plutește peste Delta Dunării.

MARIA: Prostule. Am venit la tine singură. dar într-o zi am să-ți bag un cuțit în beregată.

MUȘAT: Ești o muscă bețivă. Era, așa cum sînt aviatorii. înaltă și cu ochii curați.

MUȘAT: Ea nu era ca orice femeie. Nu era deloc așa. O femeie, cînd o iubești, poți să zici că e pasăre, că-i zepelin.

MARIA: Sau planor.

NIL: Lîngă ea te simțeai ca un cavaler al văzduhului.

MARIA: Întorce-te la ea, Nil!

NIL: Unde?

MARIA: Monica-Sofia n-a murit.

NIL *(infundat)*: Bunavestire Maria, oprește-te. Îmi crește păr de cîine pe spinare.

MARIA: Uită-te la taică-tu, Alexandre. Uită-te și urlă. În numele Tatălui *(lui NIL)* și-al Fiului, pe care l-ai găsit și nu te recunoaște *(arată spre MUȘAT)* și-al Sfîntului policandru fără picioare, în care s-au stins toate luminările, *(gest spre IOANA)* și-al Proastei care iubește și-al Tîrfei *(arată spre VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE)* care fură bărbații...

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE: Doamnă, ăștia sînt cîinii de la școala de dresaj dintre lacuri. Îi cunosc pe toți îngrijitorii de-acolo. S-au încins la jocul de cărți și cîinii și-au luat tălpășița.

IOANA: Vreau să plecăm acasă. Dacă mai rămîn aici o clipă, înnebunesc. Vreau să mă-ntorc în oraș *(cîinii latră la ușă, IOANA, îngrozită, arată într-acolo)*. Uite, se mișcă mînerul ușii. Vor să deschidă, vor să spargă ușa *(ALEXANDRU trece la ușă și controlează zăvorul)*.

ALEXANDRU: Dar sînt paznicii. Și toți cu arme.

MUȘAT: Nu mă zăpăci. Aia dorm în foișoare. Îi știu eu foarte bine.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE: Deschidem fereastra și-i strigăm. Strigăm toți odată: hei, veniți aici, ne-au înconjurat cîinii. *(La fereastră, boturi de cîini, Toți din scenă îi văd și amuțesc. NIL apucă masa, o răstoarnă și o fixează în dreptul geamului. Lătratul cîinilor pătrunde acum înăbușit).*

NIL: V-ați speriat — Tremurați. *(Lui MUȘAT).* Ai fața asudată, Mușat.

MUȘAT: Mi se rupe inima pentru femei.

NIL: Ți-e frică. Dar în viața fiecărui om e un cîine. Scrie și-n cărți: cîinii sînt prietenii credincioși ai omului. Chiar și cînd au gură de leu sau de tigru.

ALEXANDRU: Îmi plac cîinii care umblă după căței, nu după oameni.

NIL: Nimeni nu cumpără cîini ca să-i omoare, ci ca să-i pună să ucidă. Dumnezeu însuși ucide oamenii și prăsește cîinii — și Petru se cheamă cîinele lui cel mai bun. *(MARIA, complet năucă, începe să cînte).*

MARIA: *Cînd răsare prima stea în București.*

MARIA și VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE: *Și s-aprinde prima lampă-n strada mea.*

NIL: Bunăvestire Maria, cîinii ne mănîncă felinarele. Sînt flămînzi de carne și de felinare.

MARIA: Ca să nu mai latre, trebuie să facem un tîrg cu ei, Nil. Tu ești fiul bizonului.

NIL: Singurul bizon adevărat din neamul nostru a murit. Eu sînt numai sprînceana bizonului și nările lui injectate de furie.

IOANA: Ești o corcitură, unchiule Nil: bizon și cîine, jumătate bizon, jumătate cîine.

NIL: Am știut de la-nceput, fetițo, că tu ești cea mai periculoasă.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE: Domnule, nu trebuie să vă certați. Dacă tot n-avem cum ieși de-aici, să jucăm un joc de societate.

NIL: Sau să desenăm trei maci roșii. Cu sînge de la mînă.

ALEXANDRU: A fost o prostie, n-am spus-o serios.

NIL: Taci! Cînd ai spus-o erai fiul meu.

IOANA: Unchiule Nil, cineva trebuie să-i cheme pe paznici.

NIL: Bunavestire Maria, ăsta e tîrgul?

MARIA: Prețul frînghiei Nil.

NIL: Care se fixează în Noaptea învierii cîinilor. *(Cîinii s-au învrăjbit din nou — latră și sar pe ziduri, întreaga noapte de-afară e un gîtlej de cîine).*

IOANA: Cineva trebuie să încerce să iasă. Ca să nu înnebunim cu toții.

MUȘAT: Sigur, Nil, cineva trebuie să iasă. Nici eu nu mai rezist nervos. Și eu sînt la capătul puterilor.

NIL *(trist)*: Neamul nostru, Mușat... Știam că voi sînteți lemnul și cuiele mele.

ALEXANDRU: Isprăvește cu poezia proastă! Cineva trebuie să iasă, nu-nțelegi?! *(NIL vine în mijlocul scenei, ia o pereche de copite de cal, și le fixează pe mîini, se apropie de MUȘAT).*

NIL: Ninge, ninge în America. Și trec sănii pe zăpadă. Miroase a iarnă bună. Și pe fruntea fiecărui bizon mort dansează Isus Corbul.

MUȘAT: Nu mă zăpăci, Nil. Numai tu ești fiul bizonului.

NIL *(sec)*: Deschide ușa. Și ai grijă s-o împingi repede la loc.

MUȘAT: Foișoarele sînt pe malul lacului, în dreapta.

MARIA: *(răcnit)*: Isprăvește, Mușat! *(MUȘAT și NIL se apropie de ușă. MUȘAT descuie zăvorul, crapă ușa, NIL iese, cu spinarea îndoită. MUȘAT trîntește ușa, trîntește zăvorul pe ea și rămîne nemișcat. Afară, cîinii latră fioros — și-ntreaga scenă se cutremură de dușmănia lor).*

MARIA: Îngropați cîinii sub pragul bisericii. Și cine-o trece pragul fără să latre, să-l faceți vinovat.

MUȘAT: În numele cui, Maria?

MARIA: În numele bizonului și-n numele cîinilor. Vinovat! Vinovat! Vinovat! *(Apucă ciocănelele și se pornește să bată toaca. Lătrat de cîine și bătăi de toacă — amestec de mizerie și de cruzime).*

MUȘAT: Ajunge, Maria. Nu ne zăpăci!

— Sfîrșit —

echipa de zgomote

de Fănuş Neagu

PARTEA A DOUA *)

PERSONAJE :

Mușat Rîmniceanu
Nil, fratele lui Mușat
Maria, soția lui Mușat
din a doua căsătorie
Alexandru, fiul lui Mușat
Ioana,
logodnica lui Alexandru
Vînzătoarea de evantaie

În scenă, NIL, singur. Trage nervos din țigară și joacă în mîini perechea lui de copite. Le aruncă, se apropie de perete, desprinde o fotografie. O ridică în dreptul ochilor, apoi împunge și o găurește cu țigara. Intră IOANA. NIL o simte, se oprește... IOANA înaintează, îi ia fotografia, o atîrnă la locul ei pe perete. Arsurile din fotografie sînt niște răni negre.

NIL (scăzut) : I-am scos ochii. În neamul nostru...

IOANA : Tu-l în șapte pe mă-sa.

NIL : Învești repede, fetițo. Vreau să spun că ești dată dracului cînd n-o faci pe proasta.

IOANA : Voi m-ați învățat să-njur.

NIL : Înjurătura e semnul călăului. Mica spinzurătoare făcută cu fierul roșu pe fruntea lui. Cîteodată, a fi bizon înseamnă a fi om de onoare sau călău. Azi te-am privit atent și-am văzut cum îmboboceste noroiul în tine. *(Pauză).* Ce e afară ?

IOANA : Fulgeră.

NIL : Scot limba la noi toți cerșetorii suiți la cer *(IOANA netezește cu palma fotografia arsă de NIL).* Îți pare rău de fotografie ? De la o vîrstă încolo, dacă nu vrei să-nebunești, trebuie să scoți ochii amintirilor. Mai ales atunci cînd patru capete de bizon au turbat împotriva ta și așteaptă sub ferestre să te-nghită. Dac-aș avea acum două kilograme de vrăbii vii le-aș scoate ochii cu unghia și-aș lipi ochii ăia pe geamuri. O fereastră plină cu ochi morți te apără. Îndărătul ei te simți la adăpost, ca-ntr-o închisoare bine ferecată.

IOANA : Domnul Mușat plînge.

NIL *(cabotin, cîntă)* : SÎNT LACRIMI SFINTE DE IUBIRE...

IOANA : Domnul Mușat plînge, iar Alexandru a dispărut. Mi-e frică, unchiule Nil.

NIL : Se vede. Pentru că vorbești cu gura plină de furnici. Dar n-o să i se întîmple nimic. Am trezit bizonul care dormea în el, l-am scos din pielea veche și răpănoasă, asta-i tot. Pînă acum Alexandru era un bivol bleg, cu botul în grîu, eu l-am scos la iarbă sălbatică și l-am făcut bizon. N-a dispărut, își caută cărarea prin iarba sălbatică. În noaptea asta, cînd ne vom întoarce acasă, Alexandru va fi bizon întreg, sînge, carne și copită de bizon, și va săvîrși prima mare prostie din viața lui. Adevărul e insuportabil.

IOANA : N-avea nimeni nevoie de adevărul tău.

NIL : Știu. Niciunul din voi. Pînă la moarte. Dar aveam eu nevoie de el. Adevărul mîriia la mine, mă întărîta, îmi trăgea picioare în coaste...

IOANA : Și-ai hotărît să plătim noi.

NIL : Toți pierdem. Mereu. Sîntem o apă și-un pămînt în privința asta. Iar țăria noastră nu stă în adevăr, ci în spaima de adevăr. Adevărul e un struț. Ține capul în nisip și fundul la soare. Cînd fundul se rumenește bine, te-apucă pofta să-l mănînci. În rest, adevărul e apă chioară.

IOANA : Aș vrea să te iubesc, unchiule Nil.

NIL *(sarcastic)* : Toți mă pîndiți ! Și cea mai primejdioasă dintre toți ești tu. Cred că în noaptea asta, Alexandru și cu tine veți aprinde o sută de lumînări sub patul pe care dorm și la ziuă veți răscoli cenușa mea. El, cu botul, tu... cu lăbuțele.

IOANA : L-am strigat pe Alexandru pe toate coridoarele și nu răspunde.

NIL : La felinarele dintre copaci te-ai uitat ? Poate atîrnă de ele.

IOANA : Lua-ți-ar gura foc !

NIL : Într-o zi, cînd n-o să-mi vîjîie capul ca azi, o să-ți presar gîndaci în păr. *(Se întoarce spre ușa din stînga. Strigă)* Mușat ! *(din depărtare răzbate lătrat de cîine. NIL se răsucește spre IOANA. Cîinii latră din nou).* Cîinii. Cele mai scîrboase ființe *(răcnit)* Mușat, bărbatul cînd plînge, cheamă moartea ! *(Spre IOANA)* : Gîndacii pe care-i pregăteam pentru tine au început să-mi intre-n urechi. *(Se-ndreaptă furios spre ieșire).* Ești o rață păduchioasă, Mușat ! *(În ușă, NIL se izbește de MARIA).*

MARIA : De ce răcnești, Nil ?

NIL *(dîndu-se înapoi)* : Bunavestire Maria. Îmi strigam fratele... și-ai apărut tu. De la un timp, ori de cîte ori strig pe cineva care mi-a fost drag, apare o căruță cu fantome.

MARIA : Pentru că ți-ai ucis fratele de două ori te crezi regele bizonilor ! Ești o canalie, Nil.

IOANA *(MARIEI)* : L-am rugat să se ducă să-l caute pe Alexandru dar puțin îmi pasă ! *(lui NIL)* Vrei să-l vezi pe Alexandru cu gîtul atîrnat de felinarele din curte !

MARIA : Alexandru a plecat. S-a dus spre lacuri.

IOANA : Nu se poate ! Trebuia să-mi spună. Trebuia să mă ia cu el.

NIL *(IOANEI)* : Așează-te pe ladă și culcă-te. Sau gîndește-te cum poți să faci dintr-un bizon un iepure de casă, cu burta plină de lăptuci.

IOANA : Maria, jur că acest om nu e tatăl lui Alexandru ! Jur că ne-a mințit pe toți ! Domnul Mușat e tatăl lui Alexandru. El nu mi-a spus niciodată o vorbă urîtă. *(Lui NIL)* Domnul Mușat crede și spune că sînt la fel de frumoasă ca magnolia din Piața Palatului. Astă primăvară, în noaptea cînd m-am logodit cu Alexandru...

NIL : Ați pus verighetele într-un pahar cu apă, sub icoană, și dimineața v-ați spălat cu apa aia pe ochi ca să fiți mereu curați.

IOANA : În noaptea logodnei n-am dormit nici o clipă. Ne-am dus cu domnul Mușat în Piața Palatului și-am dansat în jurul magnoliei. Eu eram magnolia și Alexandru era migdalul meu.

NIL : Și Mușat ? El ce era ?

IOANA : El era *(caută)*... era chiar Piața Palatului.

NIL *(dispreț)* : Era marele escroc. Protejat de dragostea voastră. Era țapul șchiop țopîind pe mormîntul Monicăi-Sofia. Mușat a făcut din Fîntîna cu Zodii o mocirlă unde verși gunoaiele. Bunavestire Maria, Mușat mi-a jefuit ochii, a răzuit cu cuțitul de pe fundul ochilor mei noaptea logodnei lui Alexandru. În viața mea am văzut livezi de portocali și de lămîi, golfuri de mare pline de păsări, trupuri de femei minunate, dar n-am în ochi ceea ce despică viața unui om, n-am în ochi imaginea tatălui meu murind și noaptea logodnei fiului meu.

MARIA *(leneș, parcă fără ranchiună)* : Du-te dracului Nil, dar să te duci drept înainte, drept înainte, fără cotituri.

NIL : Bunavesire Maria, nu mi-e frică de draci. De-atîtea ori am stat față-n față cu ei !

MARIA : Știu. I-ai chemat cu haina roșie *(autoritar).* Întinde mîinile Nil, vreau să-ți văd mîinile de-aproape. *(NIL se supune. MARIA i le prinde într-ale sale și le privește lung.)* Vino aici, Ioana, și privește degetele astea lungi și frumoase. *(Rar)* Sînt mîini de călău. Iertați-l, mi-a zis Mușat, adineaori, lîngă ușă, iertați-l, pe Nil, pentru că acolo unde a fost, el a fost călău *(IOANA se dă înapoi, înspăimîntată. MARIA urmează spre NIL).* Mîngîie-mă, Nil. *(NIL, uimit, își poartă palmele pe părul și pe umerii ei. MARIA rîde alintat).* Te pricepi să dezmierzi. Dar ai palmele reci. Se cunoaște că nu le-ai purtat pe sînii femeilor, ci numai pe gîtul lor.

(MARIA apucă mîinile lui NIL și le sărută. IOANA, înfricoșată, se repede spre ușă împiedicîndu-se de lucruri. Bate cu pumnii și strigă cu voce tremurîndă)

IOANA : Domnule Mușat !

MUȘAT *(din culise)* : Nu mă zăpăciți ! Vorbesc cu domnul inginer *(pentru inginer)* Da, domnule inginer, am înțeles și vă rog să ne iertați pentru toate.

IOANA *(bate cu pumnii în ușă)* : Maria și-a pierdut mințile !

MUȘAT *(deschide ușa, în brațe cu două perechi de copite)* : Fereste picioarele, măi fată *(Calm, înaintînd spre ladă)* Domnul inginer care se plimbă pe afară și se gîndește la un film cu Napoleon pe care trebuie să-l facă cu francezii, mi-a ordonat să potcovim copitele *(Îngenunchiază lîngă ladă, cotrobăie. scoate un ciocan, potcoave, caiele)* Nu i-a plăcut cum am tropăit... „ați tropăit ușor, fără vlagă“... acum o să tropăim cu potcoavele *(Lui NIL)* Ține ciocanu ăsta... Așa. Poftim și două potcoave. Dacă e ordin, eu mă supun. Potcovesc copite de cal, copite de asin, copite de bizon, copite de om.

MARIA : Chiar și copite de drac bălțat.

MUȘAT *(enervare dezlănțuită)* : Muscă bețivă ! Cloșcă ! *(Lui NIL și IOANEI).* Voi nu vedeți că e beată ? *(Fixează o potcoavă și bușește cu ciocanul)* Cloșcă ! Cloșcă pe ouă de păduchi *(Punctează fiecare vorbă cu o bătaie de ciocan)* Într-o zi o să ne plesnești în șanț. Of, ce-o să răsuflu atunci ! O să mă-ngraș cu o tonă.

MARIA : Îmi dorește moartea, ticălosul ! *(Lui MUȘAT)* Vrei să vină cucuveaua să-mi ciugulească ochii ! Dar tu mi-ai pus sticla în mînă. Am băut sub ochii tăi și m-ai așteptat să beau, ca să-mi spui de Nil c-a fost călău. Știai că dacă beau, latru. Ei, află că jocul ți-a ieșit pe dos. I-am luat mîinile și i le-am sărutat. *(lui NIL)* Unchiule Nil, întinde mîinile iar. Nu-ți fie frică, nu te mușc. *(NIL n-o ascultă. Bate cu ciocanul în caiele. MARIA, de ciudă, e gata să izbucnească în plîns. Din depărtare, pentru o clipă, se aud iar cîinii. MARIA îi ascultă atentă. Apoi, în pragul isteriei)*

MARIA : Miroase a cîini, fii ai bizonului. Ascundeți-vă coada ! *(Apucă ciocănelele de lemn și lovește toaca. Virtej de nebunie. MUȘAT, scos din sărite, se aruncă, îi smulge ciocănelele, o împinge, ea cade în scaun).*

MARIA : Lasă-mă. Vreau să vă sparg timpanele.

IOANA : Potolește-te, Maria. Dac-apare acum inginerul și te vede, ne desface contractul.

MARIA : Cine ? Tinicheaua aia cu gușă ? Azi nu mi-e frică de el. Unchiule Nil, într-o zi te învit să ne îmbătăm amîndoi. Îți spun un secret : eu sînt foarte bine antrenată. Mușat m-a scăpat din mîini, nu mai are putere asupra mea. Ca să mă rețină îmi cumpără băutură și mă-nchide-n odaie. Eu mă trîntesc pe pat și beau. Deasupra, pe perete, atîrnă sabia cu care bătrînul vostru bizon s-a bătut în război, la Turtucaia. E o sabie scumpă, cu zgardă de argint, e mai degrabă o cruce. Nil, eu trăiesc cu o falcă în eclipsă de lună și cu cealaltă în plin soare. Ca să mă vezi întreagă trebuie să-mi dai vin. Îmi place fumul care se ridică din vin. Torni în pahar, vinul gîlgîie și se ridică un fum subțire. Fum galben, cînd vinul e alb, fum roșu, de trandafir, cînd vinul e negru și vechi. Vinul bun îl simt în mine ca pe un copil pe care trebuie să-l nasc. După ce-l beau îmi mîngîi pîntecele și vorbesc cu copilul meu : vreau să ai ochi albaștri... Ia spune-mi, condamnaților la moarte, înainte de a fi trimiși pe lumea ailaltă, li se dă să bea ? Și ce li se dă ?

NIL : Un păhărel de coniac. Dar nu-l beau cu credință. Îl aruncă pe gît direct în stomac. Sînt foarte grăbiți s-o pornească la drum. Aproape toți se duc la moarte ca la o femeie desfrînată. *(Azvîrle copitele, apucă pantofii și se încaltă).*

IOANA : Dar femeile ? Ele cum se duc la moarte ?

MUȘAT : Nu te-amesteca în discuția asta josnică. Mai bine du-te afară și privește cum coboară ploaia din munți. Iar tu, Nil, nu fă pe deșteptul. Potcovește copitele...

NIL : Mi-e scîrbă ! Tu nu vezi că bestia aia de inginer își bate joc de noi ! ? *(Ia copitele din mîna lui Mușat și le aruncă într-un colț al scenei).*

MUȘAT : Eu nu mă răzvrătesc, Nil. În viață trebuie să te-mpaci cu toată lumea.

NIL : Sîntem proști, Mușat. Ni se comandă să galopăm pe cai morți, încălecăm pe spinarea lor putredă, și-n loc să ni se urce sîngele-n cap ne-apucăm să chiuim.

MARIA : Femeile se duc într-acolo cu fruntea sus, nu-i așa Nil ? *(IOANEI).* Cînd o femeie ajunge pe drumul ăla înseamnă că a cunoscut toată înșelăciunea și urîtul.

MUȘAT : Numai nebunii discută mereu despre moarte.

MARIA : Du-te-afară și te dă în leagăn. E un leagăn în cireșul din curte.

NIL : Femeile încearcă și vor să moară aiurea. O prințesă română... nu știu dacă era prințesă adevărată, era mai mult un fluture... știa că trebuie să moară, riscase totul și pierduse, dar nu vroia să moară în șireang. „În șreang o s-atîrn înaltă și e oribil să fiu înaltă numai după moarte“. Era ca o păpușă și-ar fi vrut să moară iarna. „Lăsați-mă pînă la Crăciun, vreau să plec cînd afară ninge“.

MARIA : Voia să plece în noaptea rătăcirii magilor. Poate credea în nașterea lui Isus. Eu, în noaptea aia sfîntă, visez că-i gîdil la tălpi pe toți copiii din lume și ei rîd.

NIL : Ea avea alte vorbe. Spunea că vrea să moară lîngă focul din noaptea de Crăciun mîncînd fructe otrăvite. Două caise sau o portocală injectate cu otravă și amestecate într-un coș cu fructe sănătoase. Întinzi mîna, alegi și-n clipa următoare muști din moarte sau furi încă un minut din viață.

IOANA : Trebuia să intervii pentru ea.

NIL : Nu puteam.

IOANA : Păcat. Celor înfrînți ar trebui să li se acorde dreptul să-și aleagă moartea pe care o vor. Măcar atît.

MUȘAT : Cei înfrînți sînt prea mulți. De aceea nici nu capătă milă. S-ar strica balanța, nu-nțelegi ? *(Lui NIL, duios)* Hai să nempăcăm, Nil. Iartă-mă că i-am spus Mariei cum ai trăit tu acolo, am fost supărat. Cînd se-mpacă doi frați, înfloresc caișii a doua oară. Hai să cîntăm amîndoi : Ninge, ninge în America.

NIL și MUȘAT *(amîndoi într-un glas, dar fără convingere)* :

„Ninge, ninge în America
Noi sîntem copii de școală“.

(MARIA se ridică de pe scaun, îi apucă de mîini, îi trăgește pe scenă, urlă lăbărțat).

„Doi cocoși cu cioc de-angint
Dimineața-n zori ne scoală“.

(Brusc, NIL se desprinde de Maria).

NIL : Nu pot, Mușat. E stupid să-ncerci să legi noaptea asta plină de copite de cal cu toate nopțile mele pline de zdrențe. Eu mi-am pierdut vocea cu fiecare om pe care l-am ajutat să urce cu gîtul în funie. Cînd a murit prințesa aia mică, atît de mică încît cred și astăzi că avea mațe de mătase, am cumpărat portocale și caise, m-am suit pe scările care duc la cea mai frumoasă biserică din oraș și le-am mîncat pe toate și-am pus sîmburii în sîn. Alături cîntau băieți și fete — nopți de-a rîndul se string acolo și cîntă și așteaptă să vină cineva să-i aleagă — mîncam caise și portocale și ei cîntau mereu, nu știau că sînt călăul, ei așteptau să vină cineva să-i aleagă și să-i ducă spre glorie și m-au întrebat : „Vă place ?“ „Da“. „Alegeți pe unul dintre noi“ — să-l aleg și să-i port noroc ; să-i spun : „tu ești cel mai bun“ și el să viseze și să creadă în noroc. Am fugit fără să scot un cuvînt... și toți sîmburii de caise din sîn îmi cădeau în bocanci. Ninge, ninge în America, dar caisul s-a uscat.

MUȘAT : Nu mă zăpăci, Nil. Eu vreau să mităm tot răul pe care ni l-am făcut unul altuia și să fim din nou ca în copilărie. *(MARIEI și IOANEI).* Pariez că n-o să ghiciți cu ce ne distram noi doi cînd eram doi pui de bizon.

MARIA : Topeați untură și-o vărsați fierbinte pe gîtul băieților din vecini.

MUȘAT : Ne distram cu bicicleta. Și ne duceam la baluri în satele din preajma Bucureștilor.

NIL : Tu n-ai intrat niciodată într-o sală de bal.

MUȘAT : Așa este. Eu rămîneam în marginea satului și tundeam copiii de țăran. Am un defect la picioare și n-am putut să învăț să dansez vals.

IOANA : Dar pe vremea aia era la modă tangoul argentinian.

MUȘAT : Fii atent, Nil, fata asta își închipuie că pe vremuri lumea avea mai puțin sînge în vine *(larg)* Domnule, poate eram mai naivi, dar sînge aveam din belșug.

NIL : Aveam chiar prea mult. Dovadă c-am udat cu sînge toate cîmpiile Europei *(Lui MUȘAT, cu silă)* Tu, cînd vrei să fii bun, miroși a centură de soldat. N-ai învățat valsul, fiindcă-n vals nu-ți poți călca partenera pe picior. *(Schimbînd tonul).* Cînd îei înfățișarea asta de miel dat de pomană peste mormînt, ce pregătești în tine ?

MUȘAT : Eu ? Nimic.

MARIA : Pregătește lasoul. *(Mușat rîde pitigăiat. Apoi, brusc, se propteste bine pe picioare și cu brațul drept aruncă un lasou imaginar. IOANA și MARIA se feresc instructiv, NIL rămîne nemișcat).*

MUȘAT : Ești un bizon adevărat, NIL. Bătrînul nostru știa de ce te iubește. Pe mine mă considera o foaie de carton pictată cu găinat.

NIL : Trebuia să-ți vadă urechile. Sînt la fel de găurite de glonț ca și ale mele Dar tu ai avut ideea s-astupi găurile cu cercei.

MARIA *(numai pentru ea și spre sictirul lumii, cîntă)* : „Hei, Jhony, Jhony, sparge sarcofagul / Ca să ciupim mumiile de șold“. *(Zgomot în culise și vocea lui ALEXANDRU, înginînd același cîntec ca și MARIA : „Hei Jhony, Jhony, adă faraonii“...).*

NIL *(amenințător către cei din scenă)* : Dacă unul din voi îndrăznește să-l spună lui Alexandru *ce-am fost eu acolo...*

MARIA : N-ai fost nimic, unchiule Nil. Sau ai fost bizonul alungat.

NIL : Bunavestire Maria. În noaptea asta Dumnezeu culege via pentru tine.

MARIA : Mulțumesc, Nil. De cîte ori o să mai beau vin, o să mă gîndesc că miroase a piciorul lui Dumnezeu.

NIL : Vinul bun miroase a haine de familie — singurele în care te simți cald și plăcut.

MARIA : Spui prostii, Nil. Vinul bun, vinul curat nu se bea în familie. *(Intră ALEXANDRU și VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE. În clipa de pauză care marchează apariția lor se aud din nou cîinii. Latră acum mai aproape și mai îndîrjit).*

ALEXANDRU *(către NIL și MUȘAT, urmît)* : Ce păcăleală ! Jur pe echinocțiul de toamnă că m-așteptam să vă găsesc cu beregățile sfîșiate.

IOANA : Te rog să nu fii impertinent. Să-mi spui imediat pe unde-ai umblat ?

ALEXANDRU : Fată scumpă, lasă-mă să mă topesc în acest minunat tablou de familie. Tatăl meu *(arată spre NIL)*...

IOANA : Domnul Mușat e tatăl tău !

ALEXANDRU : Greșești fundamental. Sînt fiul bizonului sălbatic.

MARIA : Ce poftă am să vă văd pe toți crăpînd !

ALEXANDRU *(încercare de-a fi cu NIL)* : Bunavestire Maria, n-am supt laptele tău. Singurul lucru care mi l-ai dăruit pe lumea asta e un pește de sticlă în care păstrăm oțetul pentru salată. *(IOANEI).* Sînt fiul bizonului. Pune-mi mîna pe frunte și-ai să simți că mi-au dat coarnele.

MUȘAT : Vezi, Nil ? Adevărul schimbă carnea de pe om.

MARIA *(IOANEI)* : Cînd se întărîtă un prost, eu îmbătrînesc cu doi ani.

ALEXANDRU *(tot IOANEI)* : Sînt fiul bizonului — și ca să-ți risipesc orice îndoială, te anunț că în jumătatea de oră în care-am lipsit te-am înșelat cu această femeie *(arată spre VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE)*

MARIA : Ca să vezi ce pui de tîrfă !

MUȘAT *(MARIEI)* : Taci ! *(lui ALEXANDRU)* : Nu-ți permit să te porți ca un gangster. Eu sînt șeful familiei, eu conduc corabia.

VÎNZĂTOAREA DE EVANTAIE *(lui MUȘAT)* : Domnule, Alexandru e nebun.

IOANA *(isterică)* : Vrăjitoare mîncinoasă !

NIL : Fii cuminte, Ioana. Dacă se supără o fată frumoasă se scufundă brîndușile *(lui*

(Continuare în pag. 7)

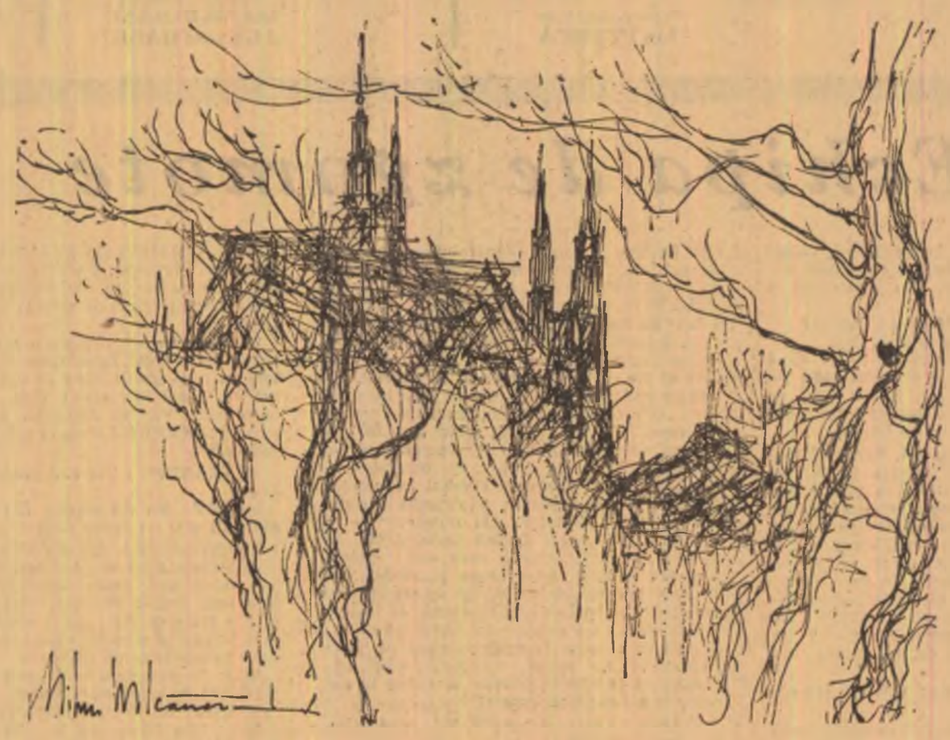

**)Prima parte a apărut în „România literară“ din 11 iunie a.c.*

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Toiu

REDACȚIA :
București, Bd Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion.